

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI SANAT DALI

**TÜRK TEKSTİLİNDE DOKUMANIN TARİHÇESİ VE
ÜRETİM İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Meral BENLİ

İSTANBUL, 2016

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI SANAT DALI

**TÜRK TEKSTİLİNDE DOKUMANIN TARİHÇESİ VE
ÜRETİM İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Meral BENLİ

Öğrenci No:

130783008

Danışmanı:

Prof. Hamdi ÜNAL

İSTANBUL, 2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum“Türk Tekstilin de Dokuma'nın Tarihçesi ve Üretim İlişkileri”başlıklı bu çalışmamda, bilimsel , geleneklere ve ahlaka uygun şekilde tarafımda yazıldığını, faydalandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 01 07 2016

Meral BENLİ

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

01.07.2016

Enstitümüz *Tekstil ve Moda Tasarımı* Anasanat Dalı *Tekstil ve Moda Tasarımı* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **130783008** numaralı **Meral BENLİ**'nin "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Türk Tekstilinde Dokumanın Tarihçesi ve Üretim İlişkileri*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 12.04.2016 tarih ve 2016/15 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (90) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
PROF. DR. HAMDİ ÜNAL
(BEYKENT ÜNİVERSİTESİ)

ÜYE
PROF. ESİN SARIOĞLU
(BEYKENT ÜNİVERSİTESİ)

ÜYE
PROF. ŞEBNEM R. TEMİR
(NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ)

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda, beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen en başta tez danışmanım Prof. Hamdi ÜNAL hocama, Desteğini esirgemeyen, Prof. Şebnem Tecimer hocama, sabır ve anlayış gösteren aileme ve emeği geçen herkese, derin saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Meral BENLİ

Adı ve Soyadı : Meral BENLİ
Danışmanı : Prof. Hamdi ÜNAL
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2016
Alanı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Anahtar Kelimeler : Tekstil Sektörü, Dokuma Tarihi, Üretim İlişkileri, Dokuma

ÖZ

TÜRK TEKSTİLİNDE DOKUMANIN TARİHÇESİ VE ÜRETİM İLİŞKİLERİ

Tekstil ve hazır giyim sektörü Türkiye de olduğu kadar Dünya ekonomisinin de sağladığı iş imkanları , üretim faktörleri ve döviz getirileri ile Türkiye'nin ileri gelen sektörlerinden biridir. Sağladığı olanakları, üretim kapasitesi, dış ticarete önemli bir yeri olmasından öte , imalat gibi birçok iş kolunda olduğu gibi önemli bir alana sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye'de tekstilin ve dokumanın tarihçesi ile üretim ilişkileri incelenmiş, Dünya ve Türkiye yönleri anlatılarak sektörde kullanılan literatür terimlere, İhracat ve ithalat rakamlarına, güncel değişimlere ve sektörün gelişen ve geliştirilebilir alanları ile ilgili araştırmalar yapılmıştır.

Name and Surname : Meral BENLİ
Supervisor : Prof. Hamdi ÜNAL
Degree and Date : Master thesis, 2016
Major : Textile And Fashion Design
Key Words : Weaving Textile Industry The History Of The Relations Of
Production, Weaving

ABSTRACT

PRODUCTION RELATIONS AND THE HISTORY OF WEAVING IN TURKISH TEXTILE SECTOR.

As it is in textile sektoru Turkey As it is in textile sektoruturkiye for the world economy, employment opportunities created, income and currency, gained value-added production is one of the leading sectors in Turkey. Employment potential, production volume, foreign trade in addition to being subject to logistics, manufacturing, and energy sectors such as the textile sector which has an important place in terms of economic development has a very important place. In this study, Turkey's textile and weaving were examined with the history of the relations of production used in the industry by giving general definitions of the perspective of the world and Turkey, foreign trade figures, current developments in the sector on areas of research opportunity are reviewed. for the world economy, employment opportunities created, income and currency, gained value-added production is one of the leading sectors in Turkey. Employment potential, production volume, foreign trade in addition to being subject to logistics, manufacturing, and energy sectors such as the textile sector which has an important place in terms of economic development has a very important place. In this study, Turkey's textile and weaving were examined with the history of the relations of production used in the industry by giving general definitions of the perspective of the world and Turkey, foreign trade figures, current developments in the sector on areas of research opportunity are reviewed.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
RESİMLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK TEKSTİLİ

1. TÜRK TEKSTİLİNİN TARİHİ.....	2
1.1. Türklerde Tekstil ve Dokumacılığın Tarihçesi.....	2
1.1.1. Osmanlı Döneminde Tekstil ve Dokumacılığın Tarihçesi	2
2. TEKSTİL ÜRETİMİNDE KULLANILAN MALZEMELER ÜRÜNLER VE ÜRETİM YÖNTEMLERİ	14
2.1. Elyaf.....	14
2.2. İplik.....	17
2.2.1 Egirme	17
2.2.2. Örne	19
2.3. Dokuma Kumaş	20
2.4. Dokumacılığın Sınıflandırılması	20
2.4.1. Mekikli Dokumalar	21
2.4.2. Kolan Dokuma.....	21
2.4.3. Çarpana (Plaka) ile Dokuma	21
2.4.4. Kirkitli Dokumalar ve Kirkitli Düz Dokumalar	22
2.4.5. Kirkitli Havlı Dokumalar (Halı).....	23
2.5. Dokunmamış Tekstiller	26
2.5.1. Dokunmamış Tekstillerin Kullanım Alanları.....	26
2.6. Kumaş Çeşitleri ve Özellikleri	27
2.6.1. Bezayağı Örgülü Kumaş Çeşitleri	27

2.6.2. Dimi Örgülü Kumaş Çeşitleri.....	28
2.6.3. Saten Örgülü Kumaş Çeşitleri.....	29
2.7. Dokuma Tekniği.....	30
2.7.1. Tahar.....	31
2.8. Dokuma Tezgahı.....	32
3. DOKUMA MAKİNELERİNİN SINIFLANDIRMASI.....	35
3.1. Tek Fazlı Dokuma Makineleri.....	35
3.2. Çok Fazlı Dokuma Makineleri.....	35
3.3. Düz Çok Fazlı Dokuma Makineleri.....	36
3.4. Kamlı (Eksantrikli) Dokuma Makineleri.....	37
3.5. Armürlü Dokuma Makineleri.....	37
3.6. Jakarlı Dokuma Makineleri.....	37
3.7. Tafting Dokuma Makinesi.....	37
4. ATKI ATMA SİSTEMLERİNE GÖRE DOKUMA MAKİNELERİ.....	38
4.1. Kancalı Dokuma Makineleri.....	38
4.2. Mekikli Dokuma Makineleri.....	39
4.3. Mekikçikli Dokuma Makineleri.....	40
4.4. Hava Jetli Dokuma Makineleri.....	41
4.5. Su Jetli Dokuma Makineleri.....	42
4.6. Dokuma Makinelerinde En Son Teknolojik Gelişmeler.....	43
4.6. Teknik Tekstil.....	44
4.7. Ekolojik Tekstil.....	47
4.8. Akıllı Tekstil.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

TEKSTİL SEKTÖRÜNDE DURUM DEĞERLENDİRMESİ

1. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE KÜRESEL KRİZİÖNCESİ VE SONRASI.....	50
1.1. Türk Tekstil Sektöründe Kapasite Kullanımı.....	51
1.2. Tekstil Değer Zinciri.....	51
1.3. Tekstil Sektörünün Zayıf Yanları.....	52
1.4. Tekstil Sektörünün Güçlü Yanları.....	53
1.5. Tekstil Sektörünün Tehditleri.....	53
1.6. Tekstil Sektörünün Fırsatları.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TEKSTİL ALANINDA ÜRETİM İLİŞKİLERİ

1. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE ÜRETİM EĞİLİMLERİ	56
1.1. Üretim Maliyeti ve Süreçleri	57
1.2. Üretim Hacmi	60
1.3. Üretici Firmalar	61
2. ÜRETİMDE TEKSTİL SANAYİSİNİN GELİŞME DÖNEMLERİ.....	61
2.1. Tekstil Sektörünün Vizyonuna Yön Veren Ürün Grupları.....	61
2.2. Tekstil Tüketimini Belirleyen unsurlar.....	61
2.3. Tekstil Sektörünün Gelecek Vizyonu ve Markalaşma.	62
3. TÜRK TEKSTİL DIŞ TİCARETİ (İHRACAT).....	62
3.1. Ürün Grupları İtibarıyla Türkiye İhracatı ve Pazarları	62
3.2. Rusya'ya İhracat	65
3.3. Türkiye İllerinin İhracatı	66
3.4. Dünya Tekstil Sektörü	68
3.5. Kalkınma Planı ve Diğer Düzenlemeler	72
3.6. Genel Değerlendirme ve Beklentiler	72
3.7. Türk Tekstil Sektörü İçin Yapılabilecekler	74
3.8. Küresel Rekabet Baskısı.....	76
3.9. Uzun Vadeli Sektörel Rekabet Stratejisi	76
3.10. Türkiye'nin Dünya Tekstil Ticaretinde İthalatçı olarak konumu	77
4. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE KURTARILABİLİR ALANLAR.....	80
4.1. Tekstil Sektöründeki Tehlikeler İçin Çözüm Önerileri	81
SONUÇ VE ÖNERİLER	83
KAYNAKÇA.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	90

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. TekstilSektörlerindeKapasiteKullanımOranları	51
Tablo 2. Enerji Verileri	58
Tablo 3. Bölgeler İtibariyle Türkiye Pamuk Ekim Alanları(Hektar)	59
Tablo 4. Son 5 Yıllık Türkiye Pamuk Lifi İhracatı ve İthalatı	59
Tablo 5. 2011-2015 Türkiye İhracat Verileri	63
Tablo 6. Türkiye de 2015 Yılı Toplam Tekstil İlk 5 Ülkeye Yapılan İhracatın Alt Gruplara Göre Dağılımı	64
Tablo 7. Türkiye’den Yapılan Tekstil Hammadesi ve İhracat Yapılan Ülkeler	65
Tablo 8. Dünya Tekstil Sektöründe İhracat	70
Tablo 9. Tekstil ve Hammaddelerin İthal Edildiği Ülkeler.....	78
Tablo 10. Tekstil Ürünleri İthalatında Pazar Payları	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Terbiye Edilmemiş Pamuk	14
Şekil 2. Terbiye Edilmiş Pamuk	14
Şekil 3. Tekstil Elyafı	16
Şekil 4. Tarak Makinesi	18
Şekil 5. Cer Makinesi.....	18
Şekil 6. Fıtl Makinesi.....	19
Şekil 7. Örme Makineleri.....	19
Şekil 8. El Dokumalarının Çeşitleri	20
Şekil 9. Çözgu Sistemi	20
Şekil 10. Ana Örgülerin Sınıflandırılması	30
Şekil 11. El Tipi Dokuma Tekniği Şeması ve Dokuma Tekniği	31
Şekil 12. Çerçevelerin Numaralandırılması	32
Şekil 13. Mekikli Dokuma Makinesi Kesiti	40
Şekil 14. Mekikcikli Makinelerin Atkı Atımı.....	41
Şekil 15. Su Jetli Dokuma Makinesi İşleyiş Şeması.....	42
Şekil 16. Tekstil Sanayinde Deger Zinciri	52
Şekil 17. Tekstili Yönlendiren Unsurlar	54
Şekil 18. Üretim Eğilimleri.....	56
Şekil 20. Dünya Tekstil Sektöründe Üretim	60
Şekil 21. Rusya'ya Yönelik Tekstil İhracatı	66
Şekil 22. Türkiye İllerinin İhracat Göstergesi.....	67
Şekil 23. Dünya Tekstil Ürünleri 2015 İmalatı 12 Aylık Hareket Ortalaması	69

RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Resim 1. 16. Yüzyıl Türk Dokuma Motifleri	2
Resim 2. Halı Dokuyan Kadınlar	3
Resim 3. 16. Yüzyıl Türk Dokuma Motifleri	4
Resim 4. Kaftan	6
Resim 5. Sur name-i Hümayun; Basmacıların Geçidi	7
Resim 6. Halı Dokuma ve Satış	9
Resim 7. Cumhuriyet Döneminde Tekstil ve Dokumacılığın Tarihçesi.....	10
Resim 8. İlk Basma Fabrikası	11
Resim 9. Nazilli Sumerbank Fabrikası	12
Resim 10. Sümer Holding AŞ.	13
Resim 11. Sumak Dokuma	23
Resim 12. Kirkitli havlı halı dokuma	24
Resim 13. Türk Düğümü	25
Resim 14- İran Düğümü	25
Resim 15. El Tipi Dokuma Tezgahı	33
Resim 16. Eski Zaman Kadınları Çıkrık ile Yün Eğirirken.....	34
Resim 17 Kirkit.....	34
Resim 18. Kılıç	35
Resim 19. Çok Fazlı Düz Dokuma Makinesi	36
Resim 20. Çok Fazlı Yuvarlak Dokuma Makinesi.....	36
Resim 21. Tafting Dokuma Makinesi.....	38
Resim 22. Kancalı Dokuma Makinesi	39
Resim 23. Mekikçikli Dokuma Makinesi	41
Resim 24. ITMA Barselona Fuarı Türk Tekstil Makineleri Tanıtımı	43
Resim 25. Teknik Tekstiller	45
Resim 26. İnsan Ekolojisi	47
Resim 27. Kullanılmış Poşetlerin ürüne dönüşümü.	48
Resim 28. Çevre Uyumlu Teknik Tekstil Örneği.....	49

KISALTMALAR

ATC	: Dünya Ticaret Örgütü Tekstil Anlaşması
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
İTKİB	: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
TGSD	: Tekno Girişim Sermayesi Desteği
TUBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNCTAD	: United Nations Conference on Trade and Development

GİRİŞ

Tekstil sektörü, Büyüme hacmini genişletmekte olan ülkeler için önemli bir alandır. Sanayileşmenin ilk gündeme geldiği sektörlerdendir. Bu sektör, özkaynak krizi yaşayan, düşük ücretli işgücüne sahip , gelişme sürecinde olan ülkelerin ekonomisine önemli katkıları olmaktadır. Tekstil ticaretinin başka sektörlerle nazaran birçok alanda da kısıtlamalara ve katı kurallara tabi olarak yürütülmeye devam edilmektedir. Ülkemizde Tekstil ticareti 1950’li yıllarda başlamış olmasına karşın hala günümüze kadar konulan kotalar ve miktar kısıtlamaları devam etmektedir. Tekstil sektörünün, önemli bir paya sahip olması bu sektördeki değişimlerin ekonomiyi etkilemesine sebep olacaktır. Bu sebeple, sektörde rekabet payının arttırılması önem taşımaktadır. Sanayi. sektörlerinin özellikleri, rekabet içinde olmaları, teknik gelişmeler, tüketen yapıları ve devlet yapısındaki düşüncelerde değişim göstermektedir. Sektör içindeki sanayi grupları rekabet koşullarını belirlerken bu yapıları göz önünde bulundurmaları zorundadırlar. Tekstil sektörü bazı ülkelerde doyum noktasına ulaşmışken , İmalatın Türkiye’ye akmaya başlamış , sektör ülkemizde olumlu anlamda gelişme yaşamıştır. Günümüzde daha ucuz işçilik ücretine sahip ülkelerin üretimde değişen dünya koşullarından özellikle de ticaretten daha fazla pay almaya başlaması, Türkiye ‘de sektörün gelişme dönemine girmesine sebep olacaktır. Bu dönemin verimli şekilde planlanması ve Dünya standartlarına uyumun sağlanması Türkiye’de bu sektörün varlığını ve tüm ekonomiyi de olumlu etkileyecektir. Bu çalışmam da, Türkiye’de tekstil sektörünün yapısı ve dokuma makineleri, teknolojik gelişimi, küresel ülkeler ile üretim ilişkileri geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Çalışmamın ana kaynağı olarak, Türkiye’de tekstil sektörünün ve dokumanın tarihsel gelişimi, mevcut durum incelemeleri, ithalat ve ihracat tabloları ile tekstil sektörünün sorunları ele alınarak çıkış fikirleri, çözüm önerilerine yer verilmiştir. Sonuç olarak Türk tekstil sektörünün değişen ve Globalleşen Dünya koşullarına uyumu ve etkinliğinden bahsedilerek Türk tekstil sektörünün gelecekte rol alacağı senaryolarına ve sektörün geleceği açısından stratejik önerilerine yer verilmiş ve bu konuda araştırma yapanlara ışık tutması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK TEKSTİLİ

1. TÜRK TEKSTİLİNİN TARİHİ

1.1. Türklerde Tekstil ve Dokumacılığın Tarihçesi

Türkler, Anadolu'ya gelirken dokumacılık alanındaki kültür , beceri ve deneyimlerini de birlikte getirmişlerdir. Bunun sonucunda da Anadolu'da, çok eskiden beri süregelen ama 11. yüzyıl'da etkinliğini yitirmiş bulunan dokumacılık, büyük bir gelişme göstermiştir. Osmanlıların, dokuma alanında etkin olmalarının ve zaman içinde kendilerine özgü bir üslup geliştirmelerinin nedeni Türklerin, göçebe kültüre dayanan dokumacılık geçmişi ve Anadolu'nun bu alandaki zengin malzeme olanağını birleştirmiş olmalarıdır.

Resim 1. 16. Yüzyıl Türk Dokuma Motifleri

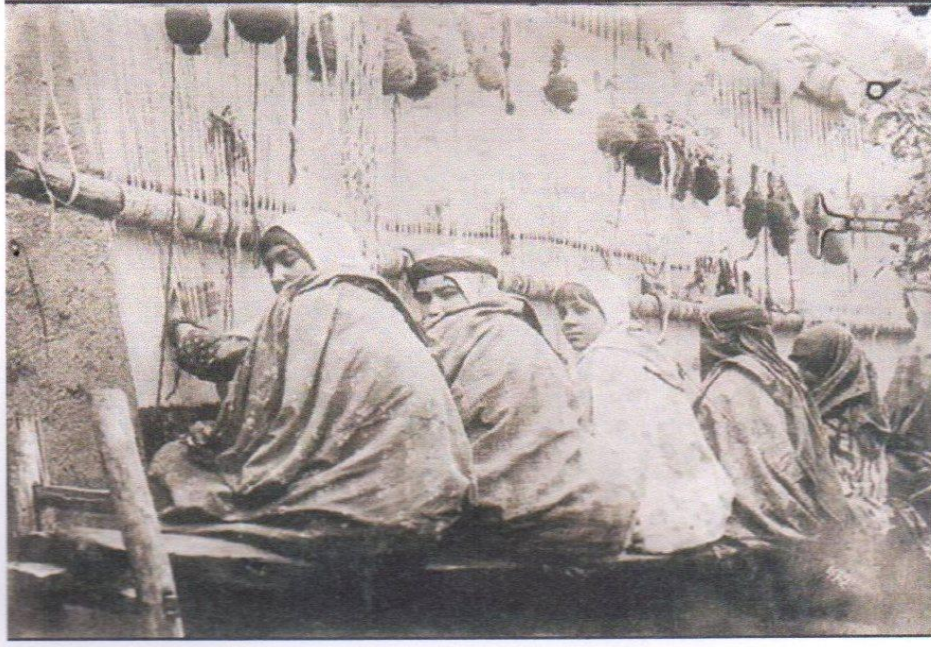
Kaynak : Unutulmuş Türk El Sanatları Sergisi.

1.1.1. Osmanlı Döneminde Tekstil ve Dokumacılığın Tarihçesi

14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen zaman içinde Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarında farklı bölgelerde değişik türde kumaş imal

edilmiştir. Yünlü Kumaş Dokumacılığında: Ankara, Tosya,Koçhisar,Erzurum, Erzincan, Antalya, Selanik, Filibe, Lofça, Tırnova, Şummu, Samakov ve İstanbul.İpekli Kumaş Dokumacılığında:Başta Bursa olmak üzere Bilecik, İstanbul, Aydos, Edirne, Konya, Menemen, Sakız, Musul, Halep, Şam, Bağdat.Pamuklu Dokumacılığında: Bursa, İstanbul, Denizli, Alaşehir, Adana, Antalya, Urfa, Diyarbakır, Mardin, Musul, Bağdat ve Halep kentleri gelmekteydi. 1326 yılında Bursa'nın, Osmanlılar tarafından fethinden önce Bursa'da dokumacılık sanatının varlığı 6. yüzyıldan sonra Bizans'ta halk arasında İpekli kumaşlar giyildiği, 10. yüzyıldan itibaren de altın telli ipliklerin dokunduğu bilinmektedir.

Resim 2. Halı Dokuyan Kadınlar

Kaynak: Donald Quataert, "Ottoman Manufacturing in the Age of the Industrial Revolution *Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü*, 1993 Cambridge University Press.

13. yüzyılda Bizans dokumacılığında görülen yozlaşmalara karşılık, işleme sanatının geliştiğine tanık olunmaktadır ki bu döneme ait altın işlemeli kilise giysileri bulunmaktadır.Bizans'ın İpekli kumaşları, Avrupa çok tutulduğundan onların ardılı olarak Türklerin kumaşları da, İtalya ve diğer Avrupa ülkelerinde çok tutulmuştur.Fatih Sultan Mehmet'in emri ile Osmanlı kumaşları, Venedikli ve Cenovalı tüccarlar eliyle İtalya üzerinden Fransa, İngiltere, Almanya, Polonya ve İskandinavya'ya büyük ölçüde sevk ediliyordu. İsveç'te bu Türk kumaşlarının, en güzel örneklerinden yapılmış, papaz giysileri, zamanımıza dek korunmuştur.Kuzey

İtalya’da kullanılan kumaş modelleri Bizans kumaşlarından esinlenmişken, Sicilya ve Güney İtalya kentlerinde kullanılan modeller, Müslüman, Arap, Mısır ve Suriyelilerin etkisi altında kalmış, 16. yüzyılda ise özellikle Türk motiflerinden esinlenmiştir.

Resim 3.16. Yüzyıl Türk Dokuma Motifleri

Kaynak : Unutulmuş Türk El Sanatları Sergisi.

14. yüzyılda Denizli (Tonozlu) , önemli bir kumaş dokuma merkezi idi.15. yüzyılda kumaş dokumacılığında en önemli merkez Bursa, İstanbul un fethinden sonra ise ikinci önemdeki merkez İstanbul olmuştur.1514 Çaldıran Seferi sırasında, Tebriz’den elde edilen ganimetler arasında Bursa kumaşından giysilere rastlanması 16. yüzyılda kumaş dış satımı yapıldığını göstermektedir.Ehl-i Hiref Teşkilatı’nda sayıca çokluk bakımından ilk üç sırayı alan zanaatkarlar grubu başta sultan olmak üzere saray halkına giysi yapan terziler ve kuyumculardı.

1568 tarihli karhane-i Hassa defteri, her ay dokunan ve hazineye sunulan kumaşların ad ve miktarlarını içerdiğinden, kumaş dokumacılığı açısından değerli bir kaynaktır.16. yüzyıl dokumacılığı ile ilgili en yararlı kaynaklar ise Sur name, Hüner name ve Şehin şah name gibi el yazmaları ve bunlardaki minyatürlerdir.

Sultan III. Murad'a (yön. 1574-1595) sunulan Surname adlı eserde minyatür aracılığıyla giysi biçimleri ve desenler konusunda bilgiler yer alırken kumaş adları, türleri, nerede yapıldıkları ve kullanım biçimleri de ayrıntılarıyla aktarılmaktadır.16. yüzyılda kumaş ve kaftan armağanları, dokumacılığın gelişmesini sağlamıştır. Yine bu dönemde çuha ve sof gibi yünlü kumaş ile kutnu, alaca ve kir pas diye tanınan bez dokumacılığı da yapılmıştır. Padişah ve Saray mensuplarının giyimleri için özel olarak dokutulan üstün kumaşlara “Saray Kumaşları” denmiştir.Osmanlılarda kullanılan Çatma, Çuha, Kadife, Atlas, gibi kumaşların ünü o yıllarda Macaristan, Fransa ve İtalya'ya kadar yayılmıştır.

18. yüzyılda ise gelişme hızı yavaş yavaş düşmüş iyi kumaşların yanı sıra düşük kaliteli kumaşlarda ortaya çıkmıştır.Sultan III. Ahmed (yön. 1703-1730) gümüş tüketimini azaltmak için kumaşlarda gümüş iplik kullanımını yasaklamıştır.18. yüzyılda renkler sadeleşmiş, desenler küçülmüş,ulusal renk niteliğindeki kırmızı soluklaşmış ve kalitesi düşen Türk Kumaşları almaya başlamıştır.Osmanlı İmparatorluğunda gerek pamuk yetiştirmeye uygun bölgelerin bulunması ile pamuklu dokumacılık, Osmanlı dokumacılığının önemli bir kolu haline gelmiştir.Pamuğun yetmediği durumlarda özellikle Hindistan'dan pamuk ithal edilmiştir.Anadolu'da pamuklu dokumacılık 11. yüzyıldan başlayarak büyük gelişme göstermiş, Denizli, Alaşehir, Adana, Bursa gibi dokumacılık merkezleri oluşmuştur.

Yünlü dokumacılık,, hayvancılıkla geçinen Türkler tarafından Orta Asya'dan bu yana yapılmaktaydı.Bu gelenek, Anadolu'da da sürdürülmüş ve başta Ankara'nın tiftikten dokunmuş ünlü sofları olmak üzere ülke dışında da ün kazanmıştır. Osmanlı'da kumaşların yapısının aynı kalması için devlet tarafından sıkı önlemler alınmıştır.Soft üretiminde tiftik keçileri Mayıs ayına doğru kırılıp yünler eğdirildikten sonra dokunurdu. Ancak kullanılabilir hale gelmesi için yıkama, boyama ve perdahlama işlemleri uygulanırdı.

Osmanlı'da başlangıçta tekstil merkezi Bursa idi. Tekstil'de 15. ve 16. yüzyılda devam eden Bursa saltanatı 17. yüzyıl ortalarından itibaren İstanbul'a kaymıştır.17. yüzyılda inşa edilen yeni saray (Topkapı Sarayı) ve saray teşkilatı içinde yer alan hassa atölyeleri bunda büyük rol oynamıştır.Özellikle “Saray nakkaş hanesi” kitap tezhibi ve minyatür sanatında üstün eserler yaratmış ve devrinin en

nl sanat merkezi haline gelmiştir.Nakkaş hanenin ürettiği desenler, bütün sanat kollarına dağılmış ve taştan madene ve aħřaba halıdan kumaşa kadar her alanda uygulanmıştır.Kumaş desenlerinin saray nakkaş hanesinde tasarımılanması, Osmanlı sanatından kumaş motiflerinde üslup bütünlüğü sağlamıştır.

Sarayda, hassa dokuma atölyelerinin kurulması ve İstanbul'da ipekli dokumacılığın gelişmesi, sarayın Bursa tezgahlarına olan talebini azaltmamıştır.16. yüzyılın başından beri hem saray hem de ordu ve donanma için siparişler sürmüştür. Bu bağlamda, sarayın gereksinimi olan perdelik kumaşlar, ayrıca çadırlar için tafta ve donanmanın yelkenleri için tafta siparişlerine ilişkin belgeler bulunmakta olup padişah giysileri özel önem taşımaktadır.

Resim 4. Kaftan

Kaynak : Unutulmuş Türk El Sanatları Sergisi.

1555 yılında Bursa'ya sipariş edilen sekiz parça sera ser (Tümüyle ipek ve altın, gümüş alaşımlı telle dokunan kumaş), ilgi çeken bir sipariştir.Bursa'dan Mekke'ye ve diğer kutsal yerlere her yıl kumaş yollandığını belirten bir belgede Kbe rts için Bursa atmasından 160 tonluk kadife makam-ı İbrahim'e 5 tonluk sipariş gönderildiği belirtilmektedir.Türk kumaşılığına ilişkin önemli bir kaynak,

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan ve nakkaş Osman tarafından minyatürleşmiş olan Sur name-i hümayun adlı eserdir. Sultan III. Murad zamanında Şehzade Mehmet 'in (Sonradan Sultan III. Mehmet) 1582'deki sünnet düğünü vesilesi ile yazılan bu eserde 16. yüzyıla ait kumaşların adları, türleri, nerede yapıldıkları ve kullanım şekillerine ilişkin bilgilerde verilmektedir. Osmanlı Tekstilleri, disiplinli bir teknolojinin ürünü olarak Avrupa'nın ilgisini çekmiştir. İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth (1533-1603) döneminde Türkiye ile İngiltere arasında diplomatik ilişkilerin başlamasıyla Türkiye'ye tekstil konusunda sanayi casusları gönderildiği bilinmektedir. 17. yüzyılın ilk yarısında Doğu'dan Batı'ya kumaş ithali azalırken İngiltere'den Doğu'ya yapılan ihracat artmıştır. Bu dönemde "Laedrine" (Londra Çuhası) ve "Skarlet" (İskerlet Çuhası) adı verilen, Erguvan rengi iyi cins İngiliz çuhaları, Osmanlı pazarını ele geçirmişti. İngilizlerin satın aldıkları malların başında ise Ankara sofusu ve muhayyer adı verilen tiftik kumaşlar geliyordu.

Resim 5. Sur name-i Hümayun; Basmacıların Geçidi

Kaynak: Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel tarihi , Zeki Tez, Mayıs 2009.

18. yüzyılın ikinci yarısına girildiğinde daha önce İstanbul'da yapılmakta olan "Diba-i Rumi" adlı değerli kumaş türünün artık dokunmadığı, kalitesinin üretilmediği, bu yüzden bayramlarda sultana ve devletin ileri gelenlerine Avrupa

kumaşlarının takdim edildiği tarihsel kaynaklarda yer almaktadır. Bu dönemde Batı Dünyası, sanayi devrimi sürecine girmiş ve bu alanda ilk ve en önemli gelişmeyi dokuma sanayinde gerçekleştirmeye başlamıştır. 18. yüzyıl da Batı dokuma sanayisinin makineleşmesi ve seri üretime geçilmesi, elle işleyen dokuma tezgahlarını tehdit etmeye başlamış, Osmanlı pazarlarını dolduran Batı dokumalarıyla rekabet edemeyen Osmanlı Dokumacılığı durgunluğa düşmüştür.

Yenilikçi padişahlardan Sultan III. Selim döneminde 1805 yılında Beykoz Çuha Fabrikası, ordunun fes gereksinimini karşılamak üzere ise Sultan II. Mahmut'un iradesi ile Müslümanlarla gayri Müslimler arasındaki giyim farkını ortadan kaldırmak üzere her din ve cemaat mensubu ortak baş kisvesi olarak düşünülen fes, ilk zamanlarda Tunus ve Fransa'dan sonraları ise büyük oranda Avusturya'dan getirilmiştir. Fesin resmen kabulü üzerine 1833 te İzmit'de bir dink hane, 1835'te ise İstanbul'da haliç kıyısında defter da Feshane adı verilen bir fabrika kurulmuşsonradan Tunuslu ustalar getirilmek suretiyle fes yapımına hız verilmiştir.

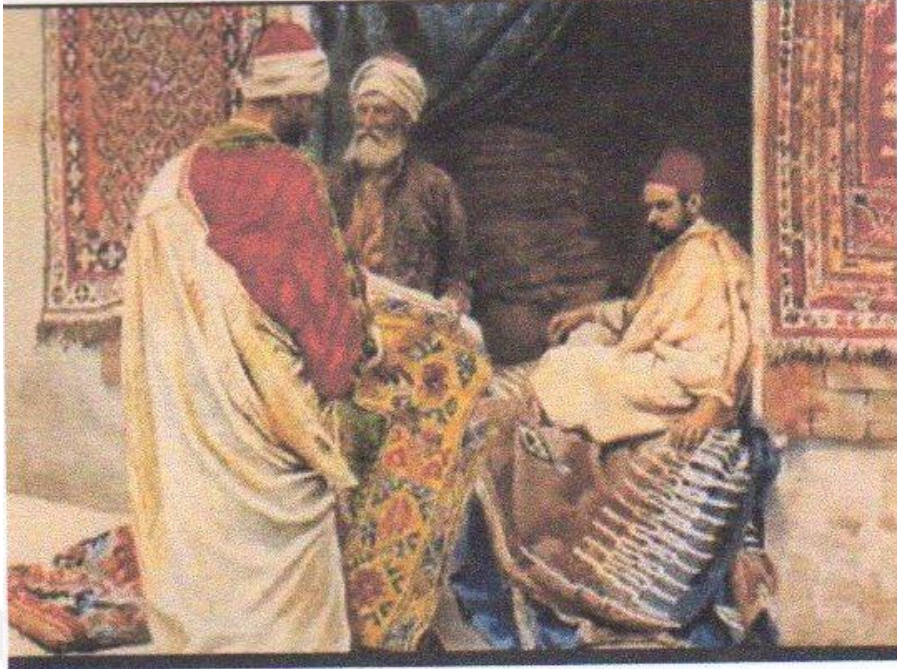
Fesin ortadan kaldırılmasından sonra ise bu fabrikada kumaş dokumacılığına geçilmiştir. Tekstil konusunda Feshane'yi 1836 yılında kurulan yünlü kumaş ve iplik üretilen islime çuha fabrikası, 1843'te Hereke'de pamuklu ve ipekli dokuma fabrikası (Burada daha sonraları halı üretimine geçilmiştir.) ardından Veliefendi Zeytinburnu Basma Fabrikası, 1842'de İzmit Çuha Fabrikası , İpek ipliği üretmek için 1845'te Bursa'da Harir Fabrikayı- Hümayunu ,1847 'De Balıkesir De Aba İpliği Fabrikası izlemiştir. Özel girişim olarak Barutçu zade/ Barutçu başı Ohannes Dadyan (1798 – 1869) tarafından Bursa'da kurulan İplik Fabrikası sayılabilir.

Resim 6. Halı Dokuma ve Satış

Kaynak: Donald Quataert, “Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü”, 1993 Cambridge University Press.

Hereke Fabrikası, 1845 yılında faaliyete girmiş ve son dönemlerin en önemli kumaş imalathanesi olmuştur. Burada alışagelmış pamuklu kumaşların yanı sıra Şam usulü çiçekli kumaşlar (Damaska) satenler, taftalar, kurdeleler ve gazeler imal edilmiş 1918’den sonra yünlü dokumaya geçilmiştir. 1891 yılında açılan halı bölümü için Hereke’ye Gördes, Demirci ve Sivas’tan ustalar getirtilmiştir. Bu ustalara bir süre İstanbul’da saray için çalışan halı tezgahlarında staj yaptırıldıktan sonra halı desenlerinde değişiklikler yapılmış ve Hereke’nin özgün halıları dokunmaya başlanmıştır. Bu halılar arasında goblen türünde dokunanlara özel önem verilmiştir.

Resim 7. Cumhuriyet Döneminde Tekstil ve Dokumacılığın Tarihçesi

Kaynak: Donald Quataert, “Osmanlı İmalat Sektörü”, 1993 Cambridge University Press.

Cumhuriyet Türkiye’sinde tekstil sanayisini yürütmek üzere 1933 yılında Sumerbank kurulmuş, 1939 yılına kadar Sumerbank tarafından Ereğli, Kayseri, Adana, Malatya ve Balıkesir de bez fabrikaları ile Nazilli Basma fabrikası işletmeye açılmıştır.Yapay ipek konusunda ilk üretim ise 1938 yılında Sumerbank Genel Müdürlüğü tarafından kurulan GemlikSuni İpek Fabrikasında yapılmıştır.(Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar. H.İnalcık)

Resim 8. İlk Basma Fabrikası

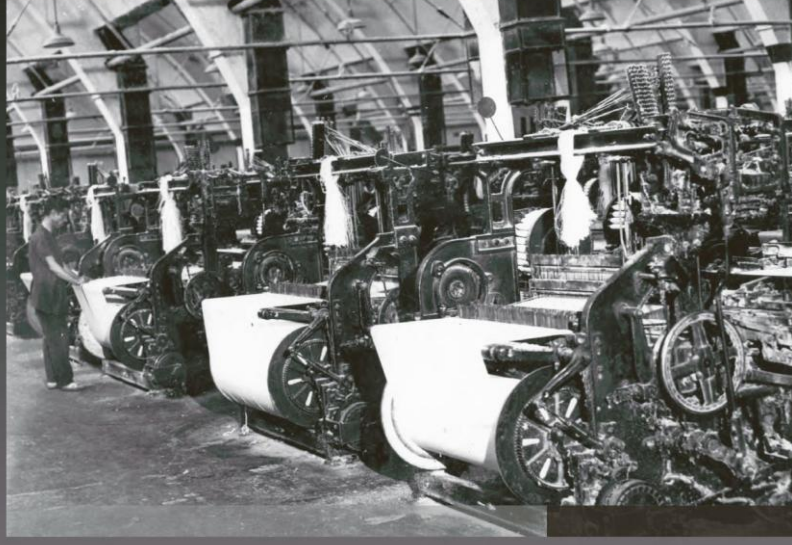
Kaynak : Nazilli basma fabrikası açılış haberi G. Mungan Yavuztürk arşivinden.

1934 yılında, uygulamaya konan birinci beş yıllık sanayi planında yer alan dokuma sanayisi başta olmak üzere beş sektördeki projeleri gerçekleştirme görevi 3 Haziran 1933 tarihinde kurulmuş bulunan Sumerbank'a verilmiştir.

Sümerbank Fabrikası, Devlet tarafından yapılan ,Cumhuriyet tarihinin ilk fabrikasıdır. Fabrikanın kuruluşu TürkSovyet ortak yapımıdır. Makineler ve teçhizatların nerede ise tamamı Sovyetler Birliği'nden meyve sebze karşılığında getirilmiştir.

Nazilli Sumerbank Basma Fabrikası'nın özellikleri:

- Fabrikada çeşitli eğlenceler düzenlemiştir. Daha önceleri hiçbir sebeple bir arada bulunmayan halk, Kadın ve Erkek olarak , fabrikanın düzenlediği bu türlü etkinliklere katılmış ve kadınlar bu sayede sosyalleşme ön plana çıkma konusunda önemli adımlar atmıştır.

Resim 9. Nazilli Sumerbank Fabrikası

Kaynak : İlhan Öden Arşivi.

- b) Fabrikada sinema salonu vardı. 12 bin kişinin yaşadığı şehirde, bu fabrikada 700 kişi kapasiteli sinema salonu bulunuyordu..
- c) Fabrika da Halkevi kurulmuştu. Halk evinde faaliyetlerin çoğu çalışanlar tarafından yapılıyordu. Bu halkevi aynı zamanda fabrika dışındaki halka sağlık , ilaç , gb.yardımlarda yapmaktaydı.
- d) Fabrikada müzik çalışmalarında yapıldı. Sanatsal etkinlikler kapsamında koro kurularak , çalışanlar arasında motivasyonun sağlanması için bütün imkanlar seferber edilmiştir.
- e) Fabrikada çalışanların spor aktivitelerini yapmaları için bir klüp kurulmuş , klüp birçok alanda etkili olmuştur. Fabrika çalışan haklarını koruyucu bir politika izlemiştir .
- f) Fabrikada araştırma geliştirme anlamındaki faaliyetlere önem verildi. Kaliteli ürünler elde etmek adına iyi pamukların yetiştirilmesi için ciddi çalışmalar yapıldı
- g) Fabrikanın da ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla su ve elektrik santralleri kurulmuş şehirde bu ihtiyaçlarının karşılanmasında sağlanmıştır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinden beri halkı ucuz ve kaliteli bir şekilde giydirmiş, “Yerli mallar pazarı” daha sonra “Sumerbank” adını alan mağazalarda her gelir grubuna vadeli olarak kumaş, giyim eşyaları,perde,halı,ayakkabı vb. mallar satmıştır.Ancak sonunda Sumerbank 1987 yılında özelleştirme kapsamına alınarak tarihe karışmıştır.

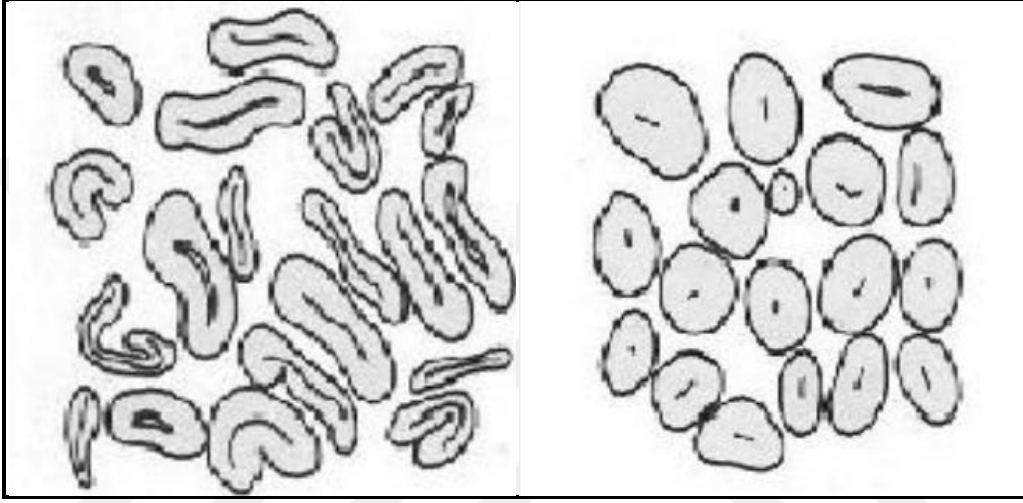

Resim 10. Sümer Holding A.Ş.

Kaynak: Sumerbank.blogspot.com.

2.TEKSTİL ÜRETİMİNDE KULLANILAN MALZEMELER ÜRÜNLERVEÜRETİM YÖNTEMLERİ

Tekstil ürünleri istenilen özelliklerin elde edilmesi için birtakım fiziksel ve kimyasal işlemlerden geçirirler. Bunlar ; Kimyasal işlemler, merzerizasyon,ağartma boyama, baskı, apre gibi .Fiziksel işlemler olarak , anti bakteriyel özellik kazandırma antistatik özellik kazandırma işlemleri, leke tutmama gibi . sayılabilir.

Şekil 1. Terbiye Edilmemiş Pamuk   **Şekil 2.** Terbiye Edilmiş Pamuk
Kaynak: www.tekstilsayfasi.com

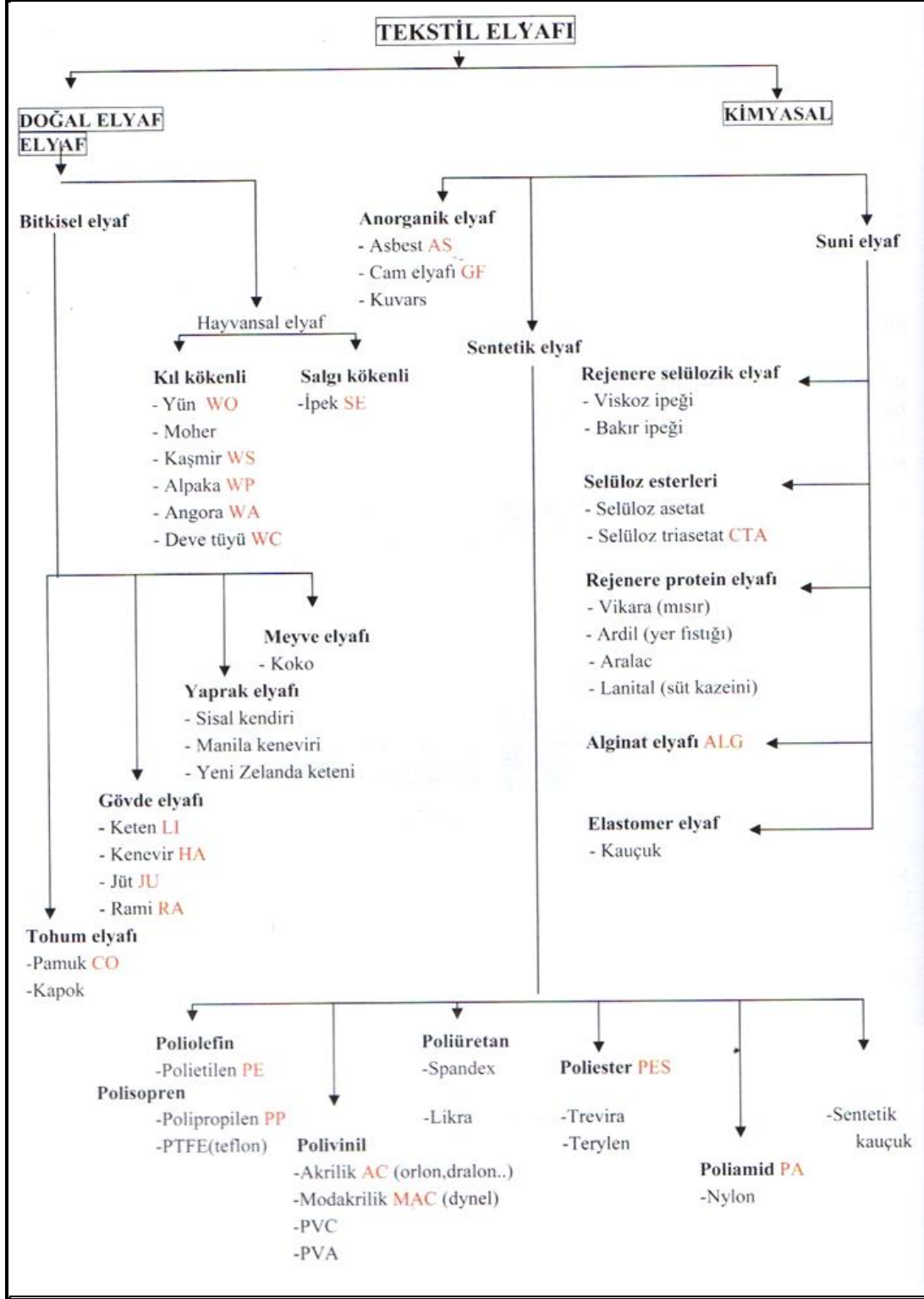
2.1. Elyaf

Genellikle iplik durumuna getirilecek lifli maddelere elyaf denir. Dokuma ürünlerinin hammaddesi, bitkisel , hayvansalve madensel kaynaklardan elde edilir. Birtakım kimyasal yöntemlerkullanılarak yapılan elyaflar vardır. Boyutlarına göre stapel (süreksiz) ve kontinu (sürekli) olmak üzere iki türdür. Elyafın karakterini belirleyen fiziksel ve kimyasal özellikleri vardır. Bunlar incelik, mukavemet, esneklik, parlaklık, ısı iletkenliği, nem çekme özelliği, su çekme özelliği, küflenmedir.

Elyafdan elde edilecek olan ipliğin mukavametide çok önemlidir.Havadaki nem, bitkisel liflerin dayanıklılığını artırıcı özelliği vardır. Elyafın esneklik özelliğide önemlidir.Esneklik , dokuma sırasında elyafın maruz kalacağı zorlayıcı harekete karşı koruyacak ve kumaşın sağlamlığını belirleyecek en önemli

özelliğidir. Isı iletkenliğı elyaftan yapılacak kumaşın hangi mevsimde kullanılacağını belirlemek için önemlidir. Isı iletkenliğı, değeri olarak incelendiğinde doğal elyaflardan sentetik elyaflara doğru gitmektedir. (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).

Şekil 3. Tekstil Elyafı

Kaynak : Tekstil Teknolojisi- MEGEP.

2.2. İplik

Çekim işlemi uygulanarak, istenilen ölçülere getirilmiş, kullanım amacına uygun olarak büküm ve kat verilerek , kullanıma uygun hale getirilmiş lif grubuna İplik denir. İplikler , hammaddelerine göre , yapılarına göre ve kullanım alanlarına göre üç sınıfta toplanır. (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).

2.2.1 Egirme

Egirme işlemi, Kesikli ve kesiksiz liflerin bükülme işlemidir. İpliğin yapısını kuvvetlendirmek , istenilen görüntü ve inceliğe sahip olması için yapılır. (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).

a) Yün Egirme ve Kamgarn Egirmede Uygulanan İşlemler

Tefrik (ayırıştırma): Yün elyafının özellikleri ile fiziksel durumlarına göre ayrılır.

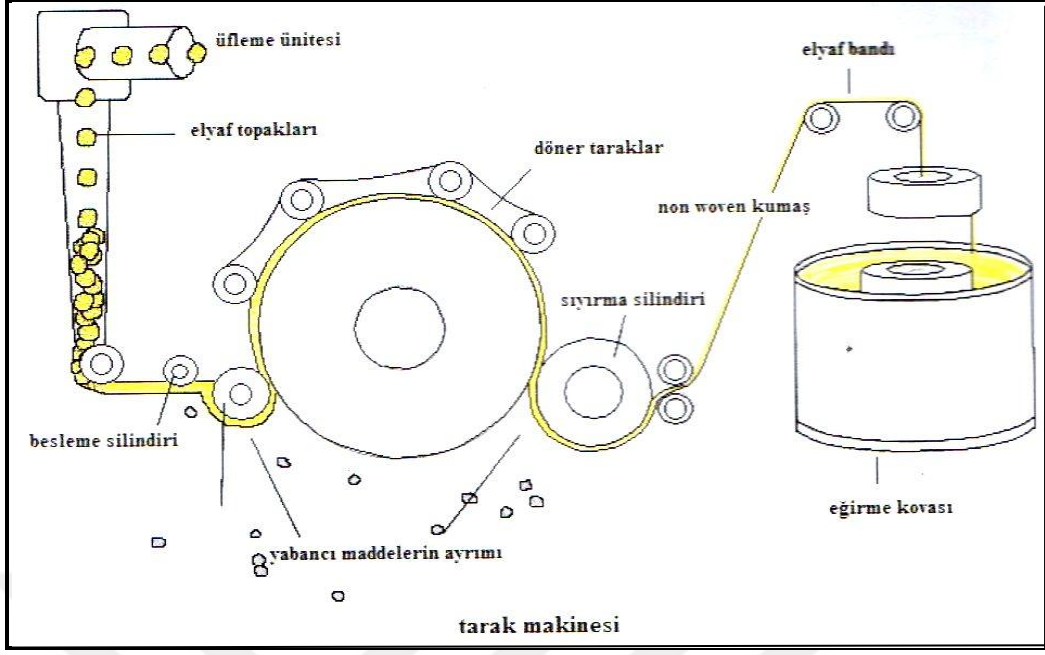
Yıkama ve Kurutma: Elyafta bulunan yabancı cisimleri ayırıştırma işlemidir. İşlem sonunda elyaflar kurumaya bırakılır.

Harman- Hallaç ve Yağlama: Malzemenin karışmadan daha kolay işleme sokulabilmesi için ve işlemler sırasında oluşabilecek elektriği ortadan kaldırmak amacıyla yağlama uygulanır.

Tarıklama: Bu işlemle temizleme, paralel hale getirme ile açılma yapılarak elyaf bant şekline getirilir.

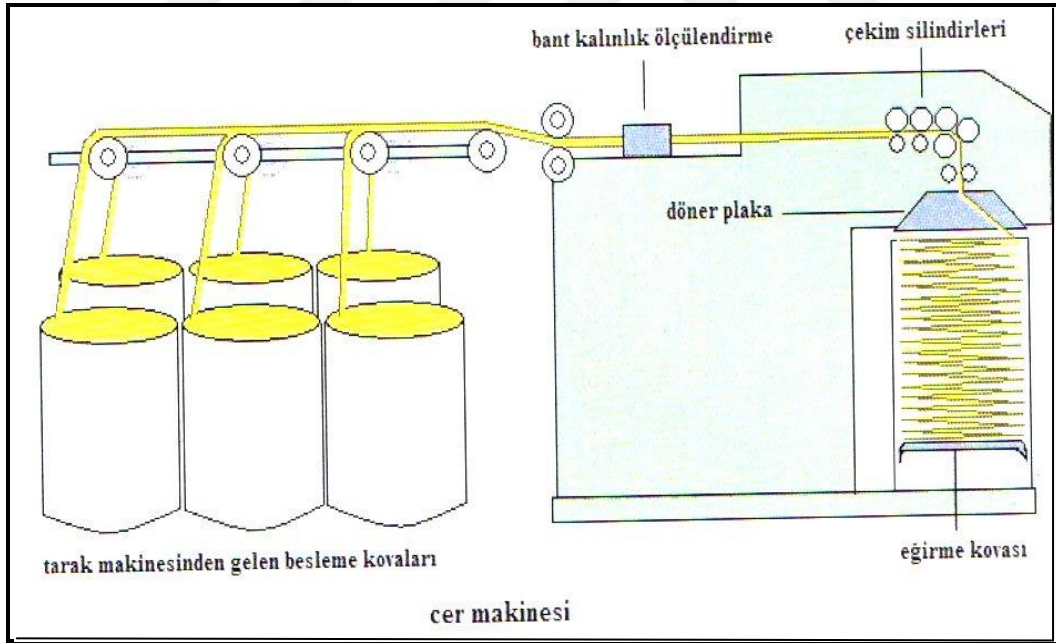
Tarama: Farklı boylardaki elyaflar ayırıştırılır.

Çekme: Elyaf lar çekilip, Cer bandı haline getirilir. İstenen malzeme ile karışım sağlanır.

Şekil 4. Tarak Makinesi

Kaynak: Bahriyeli ve Özkendirici, 2009.

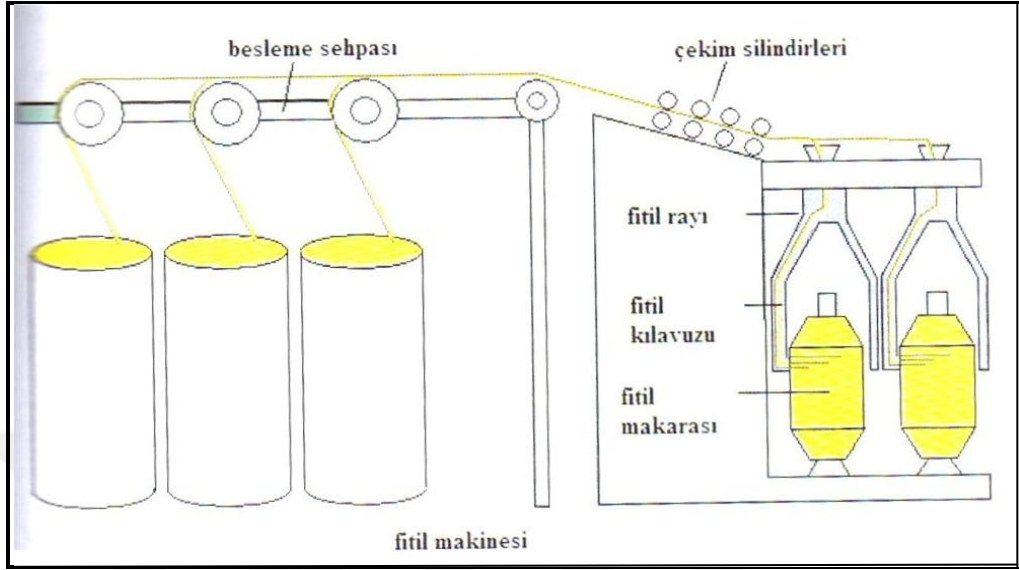
Şekil 5. Cer Makinesi

Kaynak: Bahriyeli ve Özkendirici, 2009.

Lisaj: Lisaj genelde yapılan bir işlem değildir. Yıkama işlemi ile elektrik azalır. Elyaf dinlenmeye bırakılır.

Fıtıl: Elyaf , çekim işlemiyle fıtıl haline gelir. Az büküm veya ovmayla mukavemet verilir.

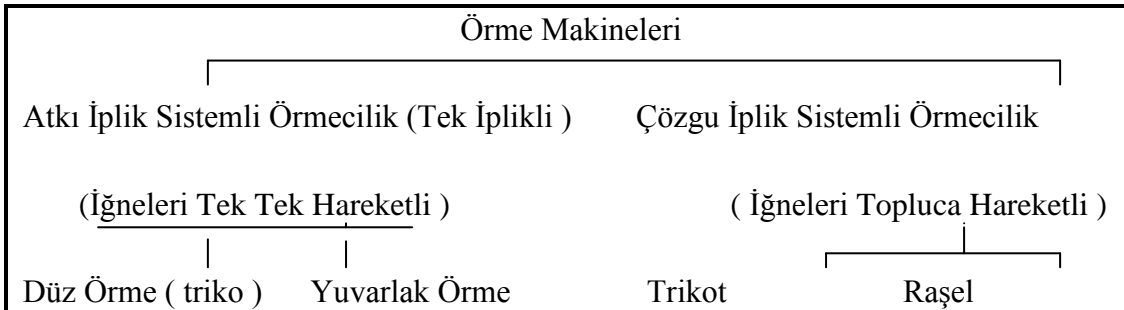
Şekil 6. Fıtıl Makinesi

Kaynak: Bahriyeli ve Özkendirci, 2009.

Egirme: Fıtıla çekim ve büküm verilerek eğrilip iplik şekline gelir ve Daha sonra meydana gelen iplik bobinlere sarılır.

2.2.2. Örme

İplikler tek olarak veya toplu olarak çözgu ipliklerinin örücü iğne ve yardımcı elemanlar vasıtasıyla ilmekler haline getirilmesi, bunlar arasında da enine ve boyuna örgüler meydana getirilmesi ile kumaş üretme yöntemidir. (Özkendirci veBahriyeli, 2009).

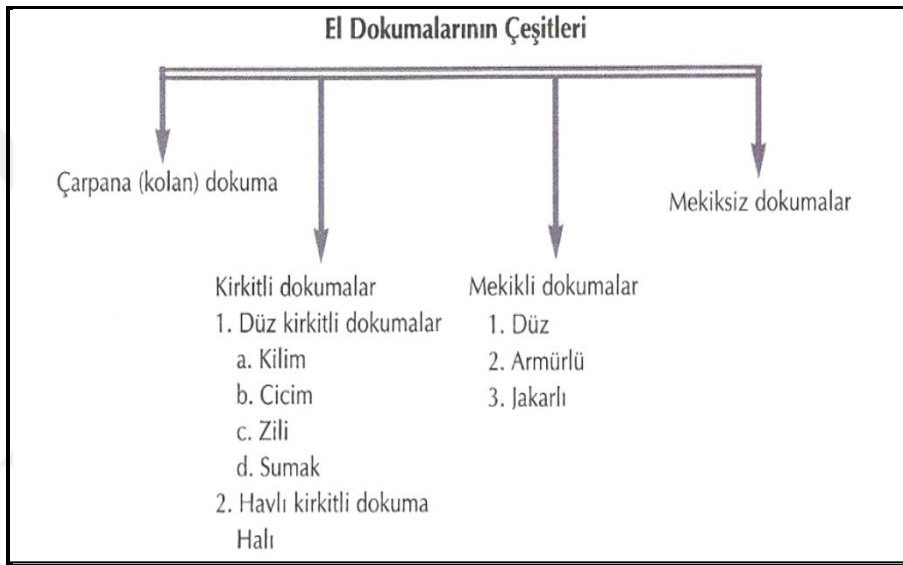
Şekil 7. Örme Makineleri

Kaynak: Tekstil El Kitabı.

2.3. Dokuma Kumaş

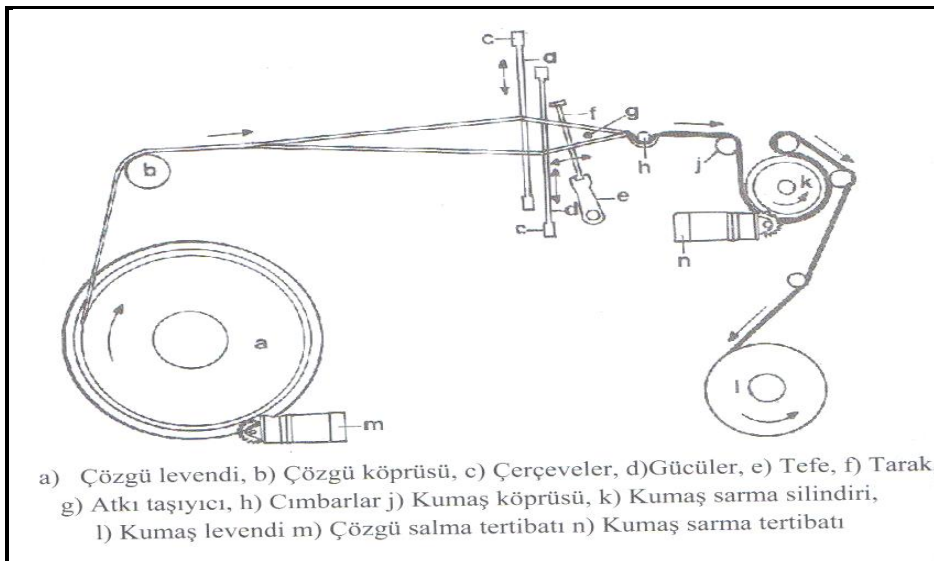
Dokuma Kumas; Çözgu ve Atkı ipliklerinin istenenörgü bicimiyle belirli bir şekilde 90 derece açıyla bağlanmasıdır. Türleri , kullanım alanları ve arz talep durumlarına bakıldığında tekstilin en önemli dallarındandır.Çözgü ve Atkı ipliği üzerine kurulu olan yapılardır. Bu ipliklerden Çözguler Dokuma islemi içinde Aktif rol almaktadır .Atkılar ise “Pasif” iplik sistemi olarak adlandırılır.

2.4. Dokumacılığın Sınıflandırılması

Şekil 8.El Dokumalarının Çeşitleri

Kaynak : Tekstil Teknolojisi- MEGEP.

Şekil 9. Çözgu Sistemi

Kaynak: Tekstil El Kitabı.

2.4.1. Mekikli Dokumalar

Oluşturulan ağızlıktan mekik vasıtasıyla , atkı ipliğinin atılmasıyla oluşturulan yüzeylerdir. Türk dokumacılığında saray dokumaları, halkın kullandığı dokumalar desen , renk ve kumaş kaliteleri olarak ayırım yapılmıştır. Bayanların evde işleme amaçlı kullandığı kumaşlar, peşkir, yağlık gibi dokumalardır. (Aytaç, 1997).

2.4.2. Kolan Dokuma

Genelde doğal liflerin çözgü ve atkı ipliği olarak kullanıldığı genelde kuşak , kemer , etiket , kurdela olarak kullanılan dar dokuma çeşididir. Bu tür dokumalar klasik dokumalarda kullanılan malzemeler olmadan kartların, atkı ipliğinin mekikle geçirilmesiyle oluşturulan yüzeyler olmaları sebebiyle mekikli dokumalar grubuna alınmaktadır. (Aytaç, 1997).

2.4.3. Çarpana (Plaka) ile Dokuma

Dokuma tekniklerinden en basit olanıdır. Dokumalar bu teknikte köşelerinde delikler bulunan kartlarla yapılır. Ağaçtan yapılmış kare şeklindeki levhalara çarpana denir. Hazırlanan renk dağılımlarına göre çözgü iplikleri çarpanaların gözlerinden geçirilerek , kartlar vasıtasıyla açılan ağızlıktan atkı ipliği atılarak dokuma yapılır. Çadır , çuval bezi , heybe , ayakkabı , terlik bantları ve taşıma malzelerinde kullanılır. Giysi süslemelerinde de yaygın olarak kullanılır. (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).

2.4.4. Kirkitli Dokumalar ve Kirkitli Düz Dokumalar

El dokumacılığında kullanılan bir alettir. Atılan atkının ilmeklerinin sıkıştırılması işleminde kullanılır. Tezgahlarına bakıldığında üretim şekillerine göre yatay , masa ve yer tezgahı isimlerini almaktadırlar. Genelde bezayağı dokumalarında kullanılır.

A) Kilim Dokuma

Atkı görünümlü yüzeylerdir. Kilim dokumalarda , desenin bulunduğu bölgelerde , deseni oluşturan atkı ipliği renginin , diğer renkteki desenin sınır alanına kadar gelir ve geri döner. Böylece değişik renkteki atkı ipliklerinin çözgü arasından geçip , dönmesiyle desen oluşturulur. (Aytaç, 1997).

B) Cicim Dokuma

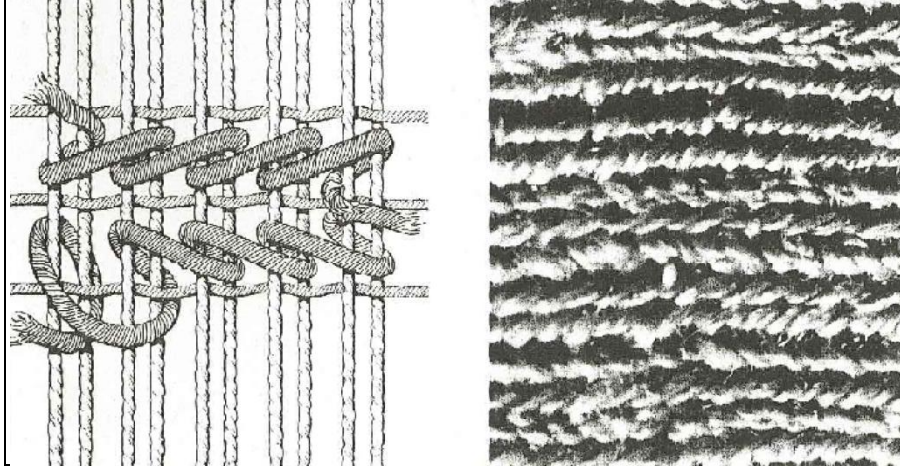
Cicim tersten yapılan dokumalardır. Kıl atkı iplikleri ile yapılanları ile ünlüdür. Yüzeyde, iğne ile nakış gibi kabartı desenler oluşur. Bu dokuma türünde atkı ipliği olarak kullanılan ipliğin kalınlığı ve türü dokumanın görüntüsü ve kalitesi açısından oldukça önemlidir. Heybe, çuval vb. ürünlerde kullanılmaktadır. (Aytaç, 1997).

C) Zili (Sili) Dokuma

Desenlendirme yapan iplik yandan üç , üstten bir atlama yapılmak suretiyle oluşturulduktan sonra bir yada birden fazla atkı atılarak işlem tamamlanır. Hem dik, hem de çapraz dokumayla beraber yapılabildiği gibi , cicim tekniği ile karışık da yapılabilir. Zili dokumalar, ekin cuvalları, yastık, minder, gibi dokumalarda tercih edilmektedir. (MEB, 2004).

D) Sumak Dokuma

Renkli ipliklerin desen özelliğine göre çözgü ipliklerine sürekli sarılması ile olur. Bu işlem çözgü ipliklerinin dışında yana ve arkaya dönerek devam edebilir. Bu sarılan iplikler görünüm olarak dokumaya desen özelliği verir. Sumak dokumalar, cicim , zili ve halı teknikleri ile kullanılır. Balıksırtı, çapraz sumak , ters sumak, düz sumak gibi çeşitleri de vardır. (MEB, 2004).

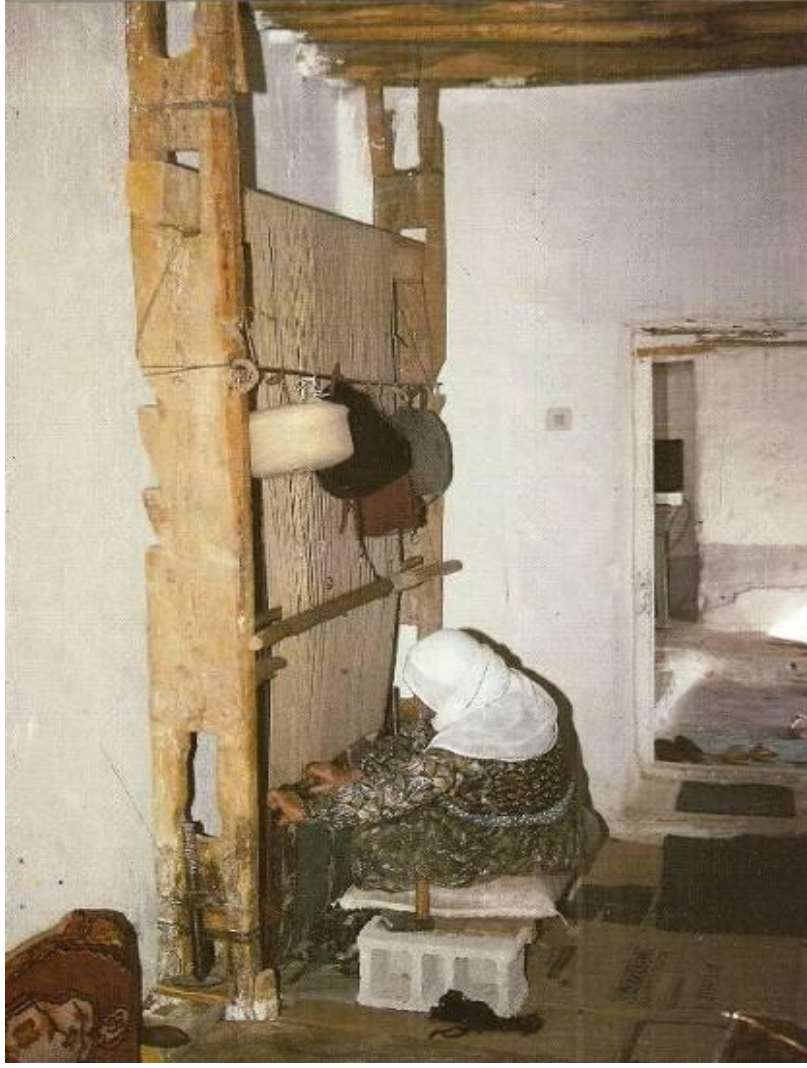

Resim 111. Sumak Dokuma

Kaynak: turkyurdu.com

2.4.5. Kirkitli Havlı Dokumalar (Halı)

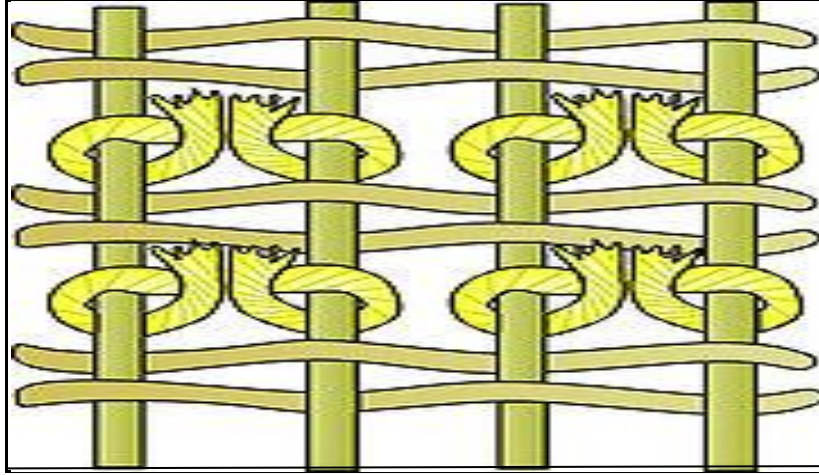
Doğal liflerden oluşan ipliklerin tezgah boyunca yan yana gelen çözgü ipliklerine çift olarak floş, ipek gibi parlak ipliklerin bağlanarak kirkitler vasıtasıyla sıkıştırılmak suretiyle dokamaya dahil edilmesiyle oluşturulan yüzeylerdir.Havlı dokumalardır. Yaygılarda , döşemeliklerde kullanılır.Dokumalarda genelde Türk ve İran olmak üzere iki tip düğüm görülmektedir.(Aytaç, 1997).

Resim 122. Kirkitli havlı halı dokuma
Kaynak : MEBEL Dokumacılığı.

A) Türk Düğümü (El Dokuma Halıları)

Gördes Düğümü, Çift Düğüm, Kapalı İlme olarak üç çeşitte kullanılır. Manisa'nın Gördes kazasında kullanıldığı için Gördes düğümü ismini alan düğüm ülkemizde halı dokumalarında kullanılır. (Aytaç, 1997).

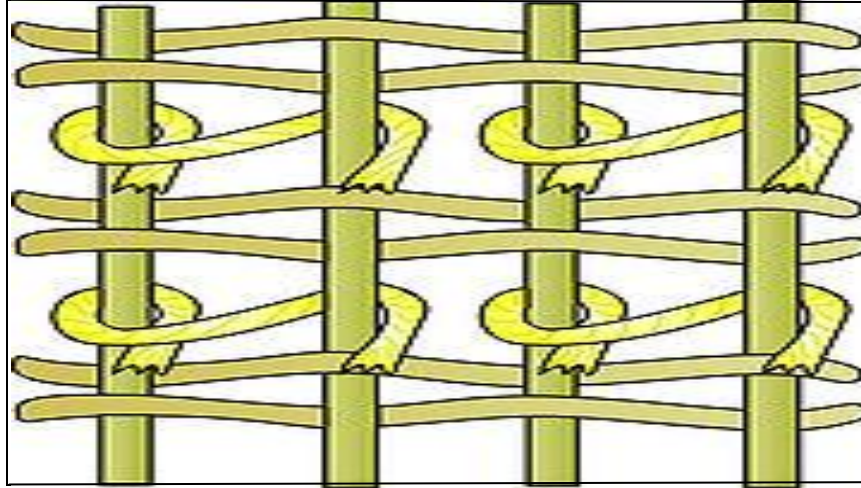

Resim13. Türk Düğümü

Kaynak: www.wikipedia.org

B) İran Düğümü

Sine ilmesi, tek düğüm, açık ilme olarak üç çeşitte kullanılır. Sine Düğümü, Batı İran'daki bir yöreden adını almıştır. Bu düğüm çeşidinde iplik yalnızca çözgu çiftinin önündeki teline bağlanır diğer çözgunün arkasından geçirilip aşağı doğru çekilerek sıkıştırılır.

Resim14- İran Düğümü

Kaynak: www.wikipedia.org

2.5. Dokunmamış Tekstiller

Dokunmamış Kumaşların örme yada dokuma olmayan , özel yöntemlerle üretilen, kullanım alanlarına göre maliyeti oldukça ucuz , teknik tekstillerdir.İstenilen birçok özelliği bünyesinde barındırabilen , elyaftan üretilirler. Doğal ve sentetik elyaflardan üretilirler.Kesikli elyaf veya kesiksiz elyaf (filament) olarak kullanılabilir. Dokusuz yüzeyler,Kağıt kapsamı dışında , ipliğe dönüştürülmemiş ve çeşitli bağlama teknikleri kullanılarak üretilen kumaş olarak tanımlanabilir. (TEK, 2014).

Nonwoven kelimesi,yapıştırma maddesi kullanılarak yada özellikleri olan elyafların tutturularak yapılan termoplastik malzelerle üretilen yüzeylerdir.Bilinen kumaş üretim yöntemleri ile üretilmezler.Yüzey oluşumu için ön hazırlık gerekmediğinden maliyet açısından ucuzdur. (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).

Nonwoven kumaşlar kullanıcılar ve üreticiler açısından oldukça avantajlıdır. Düşük maliyetlerle üretildikleri için kullanım sonrasında atılmaktadır. Önceki yıllara oranla üretimi son derece artmış olup , kullanım alanları nerdeyse sınırsızdır. Boyut değiştirmemeleri, yırtılma mukavemetlerinin çok düşük olması gibi olumsuz özellikleri bulunmaktadır. (MEB, 2004).

2.5.1. Dokunmamış Tekstillerin Kullanım Alanları

- a) **Tarım alanlarında ve Bahçe Düzenlemelerinde :** Seralarda, kök sarma, çim kapatma, fide kablama kullanılır.
- b) **Otomotiv alanında:** İç zemin , koltuk döşeleri , araçlarda kullanılan hertürlü filtreler , müzik sistemlerinde kullanılan ses yalıtım malzemeleri gibi.
- c) **Giyim alanında :** İç ve Dış Giyim de Astar, ayakkabi ve çanta, eldiven
İnşaat sektöründe : İzalasyon malzemelerinde , çatı döşelerinde ,boru kaplamalarında kullanılır.
- d) **Jeotekstil alanında :** Yol kaplamaları (Asfalt), havuz yalıtımında , çim alanlarda , su bentlerinde .

- e) **Ev Mobilya alanında** : Yer ve Duvar döşemelerinde , ev tekstillerinde aydınlatmalarda.
- f) **Sağlık alanında:** Tek kullanımlık tüm hijyenik ürünlerde , petlerde , sargı ve yara bezlerinde kullanılır.
- g) **Ev içi kullanımlarda:** Temizlik, Ev tekstilleri, poşet çay ve kahve , güneşlikler.
- h) **Endüstriyel ve Askeri** : Askeri elbiseler, kablolar, parlatma cilalama malzemesi, alanda kullanılan tüm kaplama malzemesi olarak kullanılabilir.
- i) **Hijyen ürünleri alanında:** Temizleyici olarak kullanılan yardımcı malzemeler, kadın ve çocuk petlerinde kullanılır.
- j) **Ofis ve Okul** : Ciltleme , kaplama, disket zarfı, değişik türde etiket ve dağıtım ürünlerinde kullanılır. (MEB, 2009).

2.6. Kumaş Çeşitleri ve Özellikleri

Ana örgüyle üretilen , kumaş çeşitleri şunlardır. Aşağıda bez ayağı örgüsüyle dokunmuş kumaş türlerinden birkaçı, kullanım alanlarıyla anlatılmıştır.

2.6.1. Bezayağı Örgülü Kumaş Çeşitleri

- a) **Patiska bezi** :Eski adı ile Hasse denilen bu kumaşa, genelde iç çamaşırı ve çeyizlik işlemlerde kullanıldığı için ağartma işlemi yapılarak değerlendirilen pamuklu bir dokumadır.Yapılan terbiye işlemlerine göre istenilen özellikte kumaşa tuşe verilebilir. (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).
- b) **Mermerşahi bezi:** Yapı olarak tülbente benzeyen fakat dokuma olarak daha sık dokunmuş yumuşak beyaz bir kumaştır.
- c) **Kaput bezi:** Amerikan bezi diye tabir edilen bez kasar işlemi yapılmayan bir dokumadır.
- d) **Tülbent bezi:** Çok seyrek dokunan çok düşük gramaja ve yumuşak bir tuşeye sahip kumaş olup giysilerde astarlık olarak , Örtü malzemesi ve ambalaj malzemesi olarakta kullanılabilir.

- e) **Basma kumaş** : Değişik türde basit ve karışık motiflerin yüzey üzerine transfer edilmesiyle elde edile kumaşlardır.
- f) **Poplin kumaş** : İnce çözgu ipliklerinin , kalın atkı iplikleri ile bezayağı örgüsüyle meydana gelen kumaştır.
- g) **BrandaBezi** : Çadır bezi diye tabir edilir. Sağlam bir yapısı olduğunda denizcilikte yelken bezi , kayışlarda ve kaplama malzemesi olarak kullanılır. Ağır bir gramaja sahiptir.
- h) **Pazen bezi** : Genelde bezayağı ve dimi örgüsüyle dokunarak yüzeyi traşlanarak hav görünümü verilen kumaşlardır.
- i) **Çuha bezi** : Yünden bezayağı ile , daha düşük kalitedeki yün ipliklerle üretilen bir kumaştır. % 34 ile % 24 arasında enden çektirme işlemi yapılarak keçeleştirilir. Yeşil renge boyanarak çoğunlukla oyun masalarında örtü olarak kullanılır.

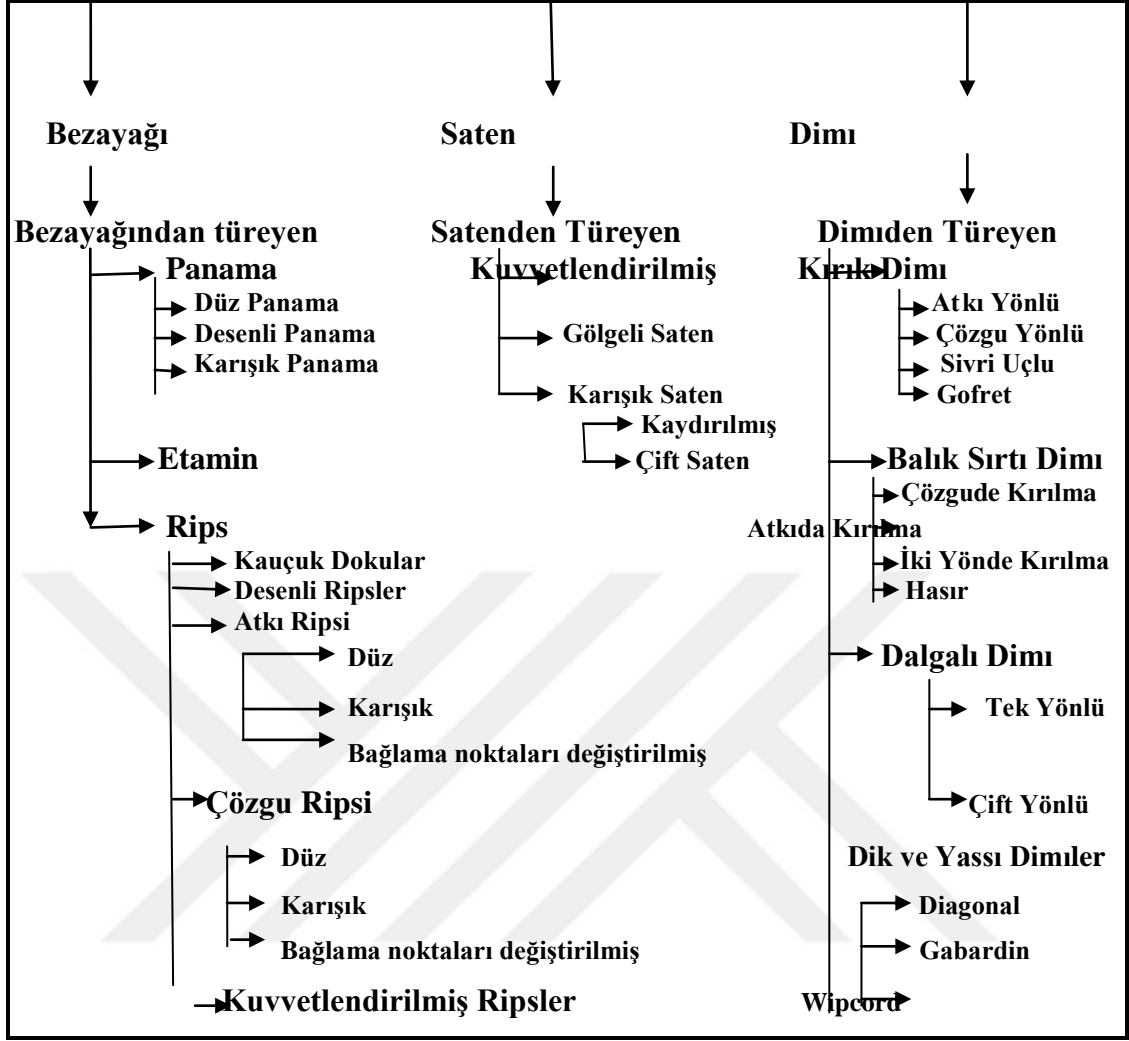
2.6.2. Dimi Örgülü Kumaş Çeşitleri

- a) Aşağıda dimi örgüyle dokunmuş kumaş çeşitlerinden bazıları özellikleriyle birlikte verilmiştir.
- b) **Gabardin**: 2/1 dimi raporunda dokunan bir yüzeydir.
- c) **Blue Jean**: Dimi 2/1 veya Dimi 1/2 raporlarında , çözgu iplikleri renkli atkı iplikleri beyaz olarak üretilir. Dış Giyim ve giysi iç astarları olarak kullanılır.
- d) **Diril**: Dimi 2/1, Dimi 3/1, Dimi 4/1 örgü ile farklı tropik iklimlere uygun olarak dokunmuş olup , dahakalın Kalın ipliklerle dokunanıda mevcuttur.
- e) **Şayak** : Klasik dimi kumaşıdır. 2/2 dimi örgüsüyle kalın yün atkılı ve pamuk çözgu ipliği kullanılarak , beyaz renkte üretilir.
- f) **Kaşe**: 2/2 dimi örgüsü ile, ince numaradan yün ipliklerle dokunur. Meydana gelen kumaşa , keçeleşme işlemi ile yüzeyi havlandırılır. Giyimde sıklıkla kullanılan kaliteli ve mukavemetli bir kumaştır.
- g) **Bleyzer**: Dinkleme ve az bir şardonlama ile kumaş yüzeyi havlandırılıp kaşeye benzetilen kumaşlardır. Genelde erkek giyiminde takım elbise ve ceketlerde kullanılan gramajlı bir kumaştır.
- h) **Gabardin**: Genelde giyimde pardösü gibi dış giyimlerde kullanılır, dayanıklılığı fazla olup esnekliği az olan kumaşlardır. Isıya karşı parlama yapabilir.

2.6.3. Saten Örgülü Kumaş Çeşitleri

Saten örgü ile dokunan kumaş türlerinden birkaçı kullanım alanları ile verilmiştir.

- a) **Saten (Pamuk) Kumaş** : Saten örgüsünün beşli olarak kullanıldığı yumuşak dokulu , parlak kumaşlardır.Bütün renklendirme işlemleri kumaşa uygulanabilmektedir.
- b) **Güneşlik Saten:** Daha kalın polyester iplikler 25 tel/cm sıklıkta deoratif amaçlı ürünlerde kullanılan kumaşlardır.
- c) **Yorganlık Saten:** Ev tekstilinde kullanılan yorganların kaplama malzemesi olarak üretilir.
- d) **Saten (İpek)** : Parlak sentetik iplikler ile dokunan , giyim aksesuar ve ev tekstilinde kullanılan kumaşlardır.
- e) **Atlas:** Özellikle özel günler için hazırlanan tasarım kıyafetler için ipekli kumaşlardır.

Şekil 10. Ana Örgülerin Sınıflandırılması

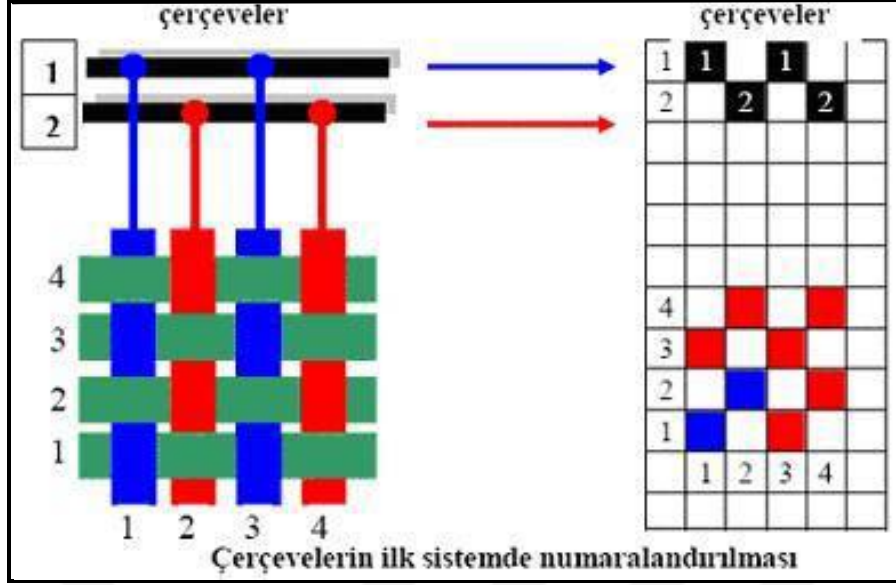
Kaynak : Burhan Bahriyeli, ve Başak Badur Özkendirici2009, Kumaş Yapı Bilgisi Ders Notları, s.9.

2.7. Dokuma Tekniği

Genel kumaş dokuma tekniği, atkı ve çözgü adı verilen ipliklerin doksan derecelik açıda birbiri ile kesişmesi belirli kurullarla birbirin altından ve üstünden geçerek doku oluşturması işlemidir. Dokuma kumaşlarda boyuna olan ipliklere çözgü , enine yönde bulunan ipliklerde atkı iplikleri denir.

Dokuma makinelerinde kumaş üretimi üç ana , iki yardımcı prensiple yapılmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla ağızlığın açılması , atkı ipliğinin atılması ve atkı ipliğinin kumaşa sıkıştırılmasıdır. Yardımcı olarak sayılan işlemler ise çözgü

Şekil 12. Çerçevesinin Numaralandırılması

Kaynak: Burhan Bahriyeli ve Başak Badur Özkendirici, 2009, Kumaş Yapı Bilgisi

2.8. Dokuma Tezgahı

Eski çağlarda insanlar avcılıkta elde ettikleri derilerden giyinme ihtiyaçlarını karşılamaktaydılar. Yalnız farklı türde olan malzemelerinde işlenerek ürün haline getirilmesi gerekiyordu. Dokunmuş ilk kumaşların M.Ö 6000 yıllarında kullanıldığına yönelik arkeolojik bulgulara rastlanmıştır.Çatal Hoyükte yapılan araştırmalarda yanmış mezarlarda kömür haline gelmiş dokumalar bulunmuştur.1937 yılında mersin yakınlarında yapılan kazılarda ise taştan yapılmış tezgah ağırlıkları ve duvar izlerine rastlanmıştır. Bulunan eski yazıt ve tabletlerde M.Ö 2000 'li yıllarda Anadoluda kumaş ticaretlerinin yapıldığı tespit edilmiştir. (Büken, 1999).

Resim15. El Tipi Dokuma Tezgahı

Kaynak: Büken, 1999.

Neolitik dönemde insanların dokumayı bildiği görülmektedir. Dokumacılığın ipliksiz yapılamayacağı düşünülürse, dokumacılığın başlamasını ipliğin ilk kullanılması olarak düşünmek gerekir. İnsanlar ilk önce yaprakları birbirine bağlayarak bu ihtiyaçlarını görmüş daha sonrasında ot ve sazlıkları birbiri üzerinden bükerek suretiyle eğirerek giysilerinde kullanmışlardır. İplik eğirme dokuma tekniklerinde sanayi devrimine kadar hiçbir değişiklik olmamıştır. İplik eğirme bir meslek olarak kabul edilmiş olsada genelde evlerde kadınlar ve çocuklar tarafından yapılmıştır. (Büken, 1999).

Resim16. Eski Zaman Kadınları Çıkrık ile Yün Eğirirken

Kaynak : MEB, 2012.

İlk zamanlarda insanlar, iki çubuk üzerine büyüce enlemesine bir sopa yerleştirerek üstünden çözüleri geçirip , altlarına da ağırlıklar bağlayıp atkı ipliklerinin elle atılması suretiyle basit dokumalar yapılmıştır. Uçlarına ağırlık bağlanmış dikey dokuma tezgahları Anadolu'nun batısında ve daha sonraları Akdeniz ve Avrupadada kullanılmaya başlanmıştır.

Dokuma tezgahları için en önemli buluş tek ve çift numaralı çözülerin birbirinden ayrılmasıdır. Bu ayrılma işlemi ile ayırma çıtası ile yapılarak ağızlık açılması sağlanmıştır.

Dik tezgahlarda olan gelişmelerden sonra yatay tezgahlarda dokumada önemli bir yer almıştır.Bu tezgahlarda çözü iplikleri çözü levendi üzerinde yere paralel olarak bulunmaktadır.Çözü levendleri yere çakılı direkler üzerinde sabit durmaktaydı.Tezgahın ölçüsü üretilcek kumaşın boyutuna göre ayarlanmaktadır.

Dokumalarda atılan atkılarını kumaşa dahil etmek için ,elle yapılan bu işlem 'Kılıc' denen , ince , düz bir ağaçla yapılmaktadır.Sonraları bu "kirkit" adı verilen sert malzemeden yapılmış disli bir aletle yapılmıştır. (Deniz, 2000).

Resim17. Kirkıt

Resim18. Kılıç

Kaynak: MEB, 2012

3. DOKUMA MAKİNELERİNİN SINIFLANDIRMASI

Dokuma makinelerinin sınıflandırılmasını çeşitli şekillerde, yapmak mümkündür. Makinelerin Faz sayısına, atkıatma sistemine, ağızlıkaçma mekanizmasına göre sınıflandırmalar yapılmaktadır. Faz sayısına göre dokuma makineleri, tek ve çok fazlı makinelerdir.

3.1. Tek Fazlı Dokuma Makineleri

Faz ; Dokuma makinesinin bir devrinde atılan atkı sayısıdır. Endüstride kullanılmakta olan dokuma makineleri Mekikcikli , kançalı , su jetli tek fazlı sistemlerdir. (Özkendirici, Bahriyeli, 2009).

3.2. Çok Fazlı Dokuma Makineleri

Bir dokuma makinesinde, birden çok atkı atma işlemi aynı anda yapılıyorsa, bu tip sistemlere çokfazlı dokuma sistemleri denir. Halı ve Kadfe makineleri bu gruba girmektedir. Bu makinelerde yüzyüze tekniği ile iki kumaş üretilmektedir. Üst ve alt kumaşa ait iki ağızlık aynı anda açılarak atkı ipliği atılmaktadır

Resim19. Çok Fazlı Düz Dokuma Makinesi

Kaynak: Tekstil Sayfası

3.3. Düz Çok Fazlı Dokuma Makineleri

En son teknoloji olan çok fazlı dokuma makineleri ise makinenin bir devrinde ikiden fazla ağızlığın açılıp ikiden fazla atkının atıldığı dokuma makineleridir. Çalışma devri düşük olan, buna karşılık atkı kayıt devri, 2000.m/dak. Dolaylarındaki makinelerdir Kamlı, Armürlü ve Jakarlı olarak ağızlık açma sitemlerine göre sınıflandırılırlar.(Özkendirci, Bahriyeli, 2009).

Resim20. Çok Fazlı Yuvarlak Dokuma Makinesi

Kaynak: Tekstil Sayfası

3.4. Eksantrikli (Kamlı) Dokuma Makineleri

Bu makineler devir sayıları çok yüksek olan , desen özelliği az,olan küçük raporlar dokuyabilen makinelerdir.

3.5. Armürlü Dokuma Makineleri

Eksantrikli makinelere göre daha geniş ölçülerde desen yapabilme kabiliyetleri vardır.Desenlendirmeler makinaya delikli kartonla yada elektronik sistemlerle programlanabilir.Eksantrikli makineler kadar devirleri yüksek değildir.(Özkendirici, Bahriyeli, 2009).

3.6. Jakarlı Dokuma Makineleri

Desen yapma yeteneği çok olan makinelerdir. Üst kısma ilave edilmiş jakar makinesi vasıtasıyla, çözgu ipliklerini kontrol ederek desenlendirmeyi sağlar. Jakarlı dokuma makinelerinde döşemelik , halı , kadife , havlu gibi kumaşların üretiminde kullanılır.(Özkendirici, Bahriyeli, 2009).

3.7. Tafting Dokuma Makinesi

Tafting Teknolojisi'nin halı sanayine uyumu geçen yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Mr. Joe Cobble'a Kızılderililerin ilkel şartlarda yapmış oldukları hareketleri yapan makine yapılmasına vesile olmuştur.İlk çok igneli Tafting halı dokuma makinesi, Sektörde yerini almıştır. Daha sonra bu makine Avrupa ordanda tüm dünyaya yayılmıştır.Yer döşemelerinde , suni spor zeminlerinde giyimde olmak üzere birçok alanda yerini almıştır.Dikiş makinesinde değişiklikler yapılarak 1930 yılında tek igneli Tafting makinesini Daltun Georgio yapmıştır.(MEB, 2013).

Resim21. Tafting Dokuma Makinesi

Kaynak: MEB, 2013.

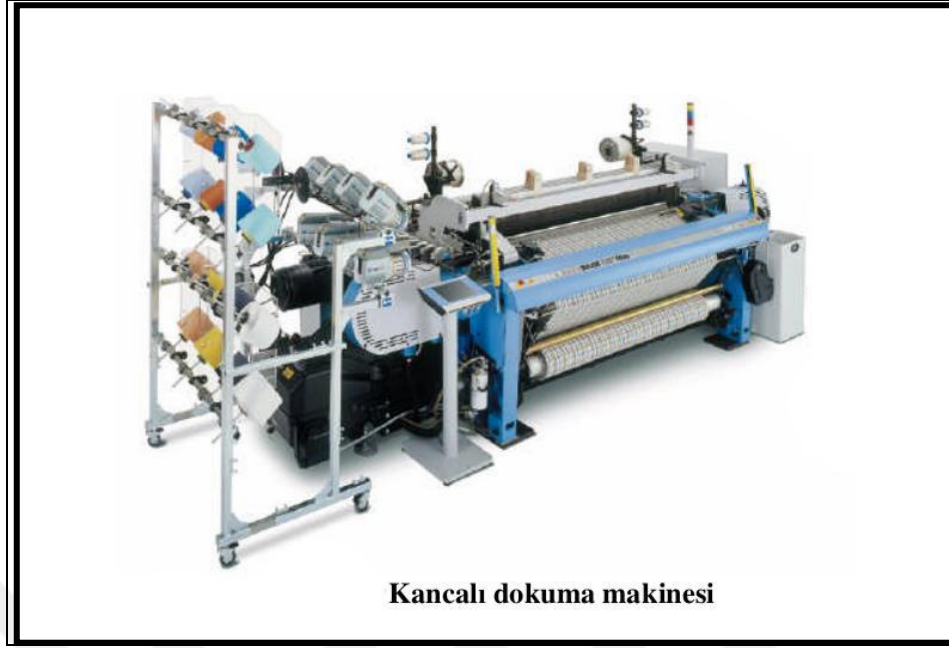
4. ATKI ATMA SİSTEMLERİNE GÖRE DOKUMA MAKİNELERİ

Tüm bir fazlı dokuma makineleri atkı atma sistemlerine göre sınıflandırılırlar. Tek fazlı atkı atmada sistemler; kancalı, mekikli, mekikçikli, hava ve su jetli dokuma makineleridir.

4.1. Kancalı Dokuma Makineleri

Atkı atma işleminin bir yada birden fazla kanca ile yapılan sistemdir. Çok yönlü olmaları ve ileri teknoloji üstünlüğü sayesinde tekstil endüstrisinde en çok kullanılan makilerdir. Makinenin ilk patenti 1870 yılında alınmıştır. Kanca teknolojisinin kurucusu İngiliz Johann Gabler dir. 1922 yılında pamuk ipliği ile çalışan mekikli tezgahın üzerine kanca sistemini kurmuştur. Ancak makineler zaman içinde revize edildiğinden günümüzde kullanılanlar onunkinden oldukça farklıdır. Dewas sistemi olarak isimlendirilen atkı ipliğinin kanca tarafından tutularak getirildiği ve ağızlığın ortasında diğer kancaya verildiği sistem uzun zamandır, tüm çift kancalı makinelerde kullanılmaktadır. (Özkendirici, Bahriyeli, 2009).

Döşemelik halı , havlu kadife gibi dokumaların üretiminde kullanılır. Geniş dokuma enlerinde üretim yapılır. (TEK, 2014).

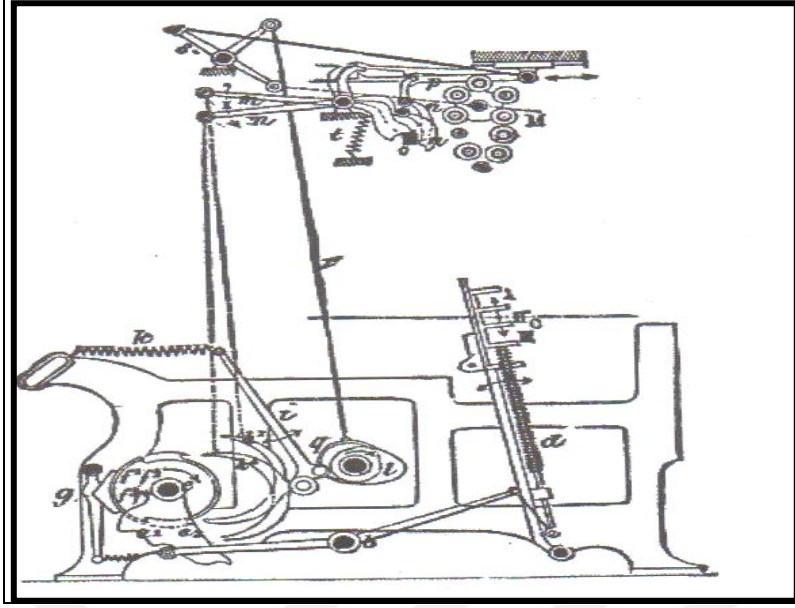
Resim22. Kancalı Dokuma Makinesi

Kaynak: Tekstil El Kitabı, 2014.

4.2. Mekikli Dokuma Makineleri

Mekikli makineler en eski atkı nakli yapılan makinelerdir. Üretim hızının yavaş olması, kullanımın zor olması nedeniyle günümüzde çok az kullanılsalarda özel kenarlı dokumalarda tercih edilmelidir. Atkı ipliğinin masura üzerinde mekik içerisine yerleştirilerek bir taraftan diğer tarafa atılarak yapılan dokuma işlemidir. Mekik tarağın önündeki ayna üzerinde hareket etmektedir.

Enerji tüketiminin fazlalığı yanında gürültü seviyesinin yüksek üretim hızının az olması , kullanıcıların üretim aşamasında kazalarla karşılaşması nedeniyle günümüzde yerini mekiksiz makinelere bırakmıştır. Kenarlarının dayanıklı olması istenen kumaşlarda, gerçek kumaş kenarlarının istendiği imalatlarda kullanılmaktadır.

Şekil 13. Mekikli Dokuma Makinesi Kesiti

Kaynak : Tekstil El Kitabı, 2014

4.3. Mekikçikli Dokuma Makineleri

Mekikçikli dokuma makinelerinde atkı taşıyıcı ve atkı atan mekikçiktir. mekikçik 10-12 cm büyüklüğünde bir parçadır. Mekikli makinelerde kullanılan mekiklerden en az 10 kat daha hafiftir. B u makinelerde atkı atımı sadece soldan yapılır. Bir adet vuruş kolu vardır. Mekikçik bir vuruş kolu ile atılarak soldan sağa doğru bütün tarak eni boyunca tefe üzerine dizli olan rehberlerden geçerek sağ taraftaki tutucu parçaya gönderilir. (Özkendirici, Bahriyeli, 2009).

1950 'li yıllardan sonra görülmeye başlayan projektirli makinalar günümüzde hala kullanılmaktadır.

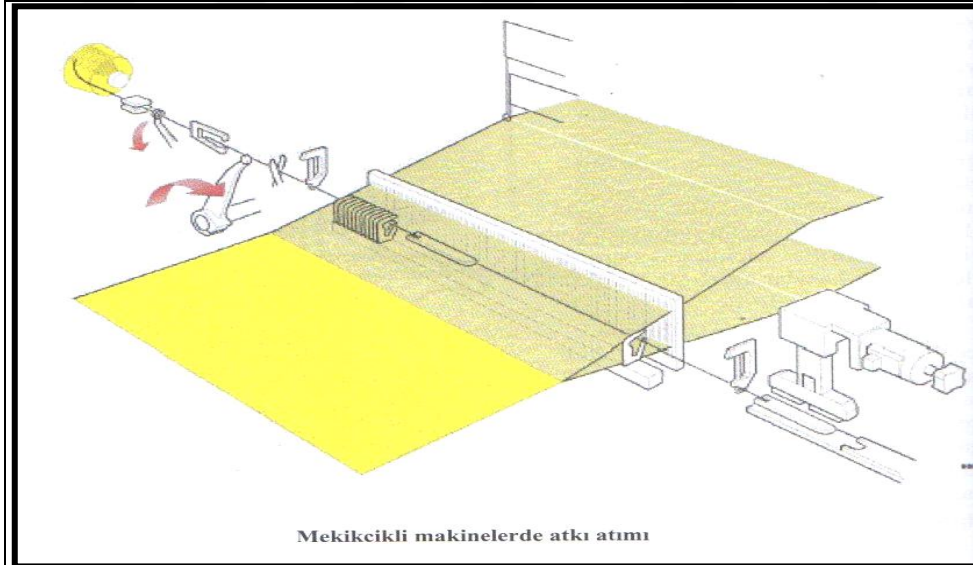

Mekikçikli dokuma makinesi ön görünüşü

Resim23. Mekikçikli Dokuma Makinesi

Kaynak: Tekstil Sayfası, 2015

Sulzer firması, daha kolayatılan sürenin kısaltılması için , tarak ve tefe mekanizmalarını yeniden güncellemiş makinalar ilave işlemler için mikro denetleyici parçalar takılmıştır.

Mekikçikli makinelerde atkı atımı

Şekil 14. Mekikçikli Makinelerin Atkı Atımı

Kaynak: Tekstil Dersanesi, 2015

4.6. Dokuma Makinelerinde En Son Teknolojik Gelişmeler

2015 yılında teknolojik gelişmeler verimliliği öne çıkarmış, tekstil piyasasında son teknolojik gelişmeyi segmentler yapmıştır. Dokuma bölümündeki gelişmeler, başından sonuna kadar bütün süreci fazlasıyla etkilemektedir. Bu sebeple, 2015 yılında olan birçok teknolojik gelişmeler, ITMA. Barsalona Fuarı'nda tanıtılmıştır. ITMA Fuarı'nda, dokuma tezgahlarına olan ilginin siparişlere yansması Türkiye'nin de bu konuda bir adım daha öne geçmesine vesile olmuştur. Tekstil sektörüne yapılan yatırımlar, motivasyon kazandırmakla beraber oluşan ön yargılarında kırılmasını sağlamış, makine talebi artmış, ithal kumaşa getirilen ek vergi düzenlemesi etkili olmuştur. Bu kararlı gidişat Türkiye'nin geleceğinde, tekstil sektörü için faydalı adımlar olacaktır. Sektörde kullanılan diğer yardımcı tabir edebileceğimiz, kumaş kontrol, çözgü çözme ve haşıl makineleri üretimi yapılmakta fakat dokuma makineleri kadar rağbet görmemektedir.(Özdemir, 2015).

Ancak, gelişmeleri ve eksiklikleri tespit dolayısıyla telafi etmeleri için makine otomasyonları üreten firmaların 5746. sayılı Araştırma Geliştirme Teşvik Kanunu'ndan yararlanarak kendi bünyelerinde Araştırma Geliştirme merkezleri kurabilmeleri mümkün kılınmıştır. Dokuma makineleri sektöründe özellikle teknik kumaşların üretimi, atkı atım sistemleri, tahrik mekanizmaları, verimin artırılması ile maliyetin düşürülmesi konularında, yoğun bir rekabet ve çalışmalar yapılmaktadır(Özdemir, 2015).

Resim 24.ITMA Barselona Fuarı Türk Tekstil Makineleri Tanıtımı

Kaynak: Tektotex Tekstil

Geneline bakıldığında üretici firmalar, serva motorları kullanarak (Kompact Driva, Direct Drive) enerji tasarrufu sağlamaktadır. Dokuma örme karışımı kumaşların üretim yöntemleri gelişmekte ve yenilenmekte olsada eski usul üretim yöntemlerine ilgi artarak devam etmektedir. Dokuma teknolojisinde , elektronik donanımların bir standarda bağlanmasıyla otomasyon sistemlerinde artış olacak ve atkı kopmalarında makine üretime son verdiğinde, makinenin kendi kendine otomatik bir şekilde geri alması ve kopan ipliğin bir robot kol ile alınması, tekniği de geliştirecektir.. Çözgü kopmaları ise kompleks bir robotla bağlanması, gelecekte mümkün olabilecektir. (ITMA, 2015).

Dokuma tezgahlarındaki gelişimin tüm dokuma sürecini yakından etkilemektedir. Dokuma işlemlerinden önceki kısmın imalat hızının artmasında otomasyon sistemlerinin büyük etkisi olacaktır. Tahar işlemlerini otomatik olarak yapan makineler sayesinde ipliklere tek tek müdahale edilebilecek kontrol panelleri mevcuttur. (Özdemir, 2015).

Toyota Firması'nın, sıtandında bütün çerçevelere otomatik olarak müdahale edilebilecek , atkı ipliklerine besleyebilen yardımcı düzenler , hava jetli makinelere iki ayrı tank monte edilmiştir.

İTEMA grup bünyesinde bulunan kumaş kenarlarındaki hataları tespit eden lazer aparatı bulunan hava jetli dokuma makinesi bulunmaktadır.

Jager Firması'nın , ağır gramajlı üretimler için tasarladığı çözgü kopuşlarının lazerle takip edildiği prototip dokuma makinesi.

CCI Firması'nın, çerçevelerin hareketi mekanik olarak sağlandığı, dokunmatik ekrana sahip Yeni Studio numune dokuma tezgahı gibi makineler, 2016 ve devamında üreticilerin hizmetine girecek yeni ve en son gelişmelerdir(Özdemir, 2015).

4.6. Teknik Tekstil

1980'li yıllarda, endüstri alanındaki tekstillerin tanımının yeterince ihtiyaca cevap vermediğinden kullanılmaya başlandı. Teknik tekstiller, fiyatları ve ürüne

sağladığı değerler bakımından kaliteli mamüllerdir. Doğal ve sentetik malzemeden üretilmektedir. Yüksek mukavemetleri , kimyasallara karşı dayanıklılık güç tutuşuruk gibi değerlere sahiptirler. Tercih edildiği alanları, bir çok sanayi sektöründe kullanıldığı gibi, sağlık alanında, inşaat, jeoloji, motorlu araçlar teknolojileri, mobilya sektöründe, iç ve dış giyimde tek kullanımlık koruyucu giysiler, Ev tekstilleri alanlarında kullanılmaktadır.(Bahriyeli ve Özkendirici, 2009).

Resim25. Teknik Tekstiller

Kaynak : Textiles Today ,Chloe Colchester, Thames-Hudson, London.

Teknik tekstiller kullanım alanlarına göre ve özelliklerine göre bölümlere ayrılmıştır. Aşağıda bu gruplara örnekler verilmiştir.

Indutech: Endüstride kullanılan tekstillerdir.

Kullanımları ve ürünler: Temizlikte, aşındırıcılar, fırçalar, silme bezleridir .Kaldırma ve çekmede, kolon ve halatlardır. Elektrik malzemelerinde kablo parçaları, akü a yırıcıları, aralevhaları, diğer kaplanmış kumaşlar, dolgu elyafıdır (Tarakçıoğlu, 2005).

Medtech: Hijyen ve Tıpta kullanılan teknik tekstiller

Kullanımları ve ürünler:

Hijyen ürünleri, temizlik testeri, temizleme ve silme bezleri, yaratedavisinde bandajlar, sterilizasyon sargıları, koruma steril önlükler, örtüler, yataklardır.

Mobiltech: Tüm taşıt araçlarındaki kullanılan teknik tekstiller

Kullanımları ve ürünler:

Mekanik lastik eşyalarda kord bezi, kayışlar, hortumlar. Güvenlikte emniyet kemeri, havayastıkları, İzolasyon ve döşeme döşeme kumaşlar,

Packtech: Ambalaj ve paketlemede kullanılan teknik tekstiller

Kullanımları ve ürünler:

Büyük hacimli paketlemelerde çuvalar, ağır yük torbaları. Atılabilir ürünlerde süzme çay poşetleri, yüksek dayanımlı zarflar.

Protech: Koruyucu teknik tekstiller

Kullanımları ve ürünler:

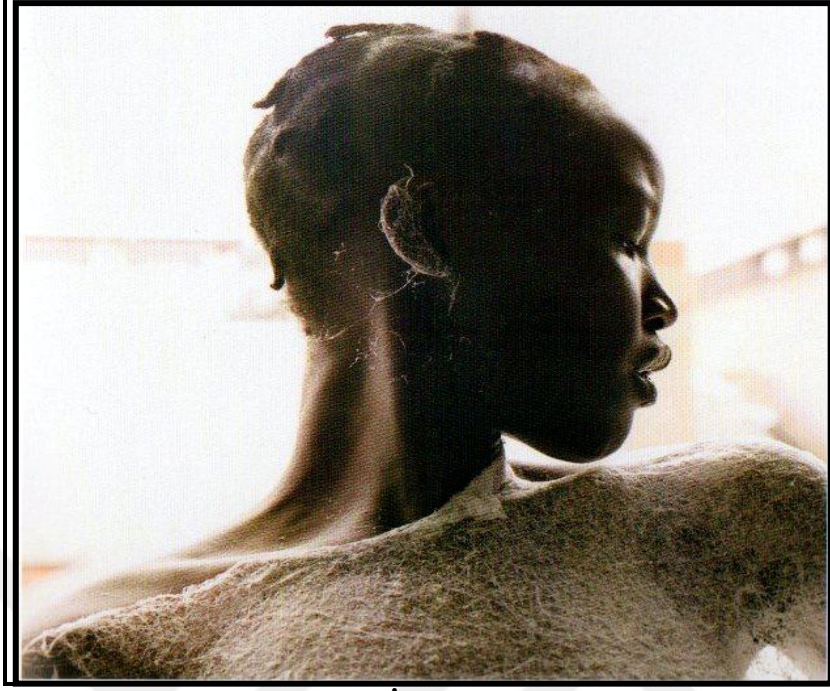
Zararlı maddelere karşı korumada yüz maskeleri, kimyasal maddelere karşı korumada bir kullanımlık ve kalıcı kullanım malzemeleri.

Sportech: Spor alanındaki kullanılan teknik tekstiller

Kullanımları

ve ürünler: bagaj malzemelerinde spor çantaları, alışveriş çantaları, deri ürünlerde kullanılan zemine tabaka, spor malzemelerinde ağlar sayılabilir.

4.7. Ekolojik Tekstil

Resim 26. İnsan Ekolojisi

Kaynak : Textiles Today ,Chloe Colchester,Thames-Hudson, London.

Ekolojik tekstil ya da eko tekstil (çevreye duyarlı) terimi ise çevreyi korucu kanunların ve örgütlerin bindokuzyüzdoksan yılında gündeme gelmiştir İmalat aşamalarında cevreyi koruyucu birtakım önlemler alınarak üretim yapılmasını öngörür. Üretim , İnsan ve Atık Ekolojisi olarak üçe ayrılır. (İAOSB, 2014)

Resim 27.Kullanılmış Poşetlerin ürüne dönüşümü.

Kaynak : Textiles Today ,Chloe Colchester,Thames-Hudson, London.

Resim 28. Çevre Uyumlu Teknik Tekstil Örneği.

Kaynak : Textiles Today ,Chloe Colchester,Thames-Hudson, London.

4.8. Akıllı Tekstil

Akıllı tekstiller, teknik tekstiller konusu içinde olan çevreye verdiği etkiler bakımından önemli sürekli değişen ve geliştirilebilir elyaftan üretilen kumaşlardır.Kullanılan özellikli malzemelerden dolayı hayatımıza kolaylaştırmaktadırlar.Çevredeki değişiklikleri algılayıp hareket edebilmetepki verme özellikleri bulunur.Kullanım alanları günümüzde askeri alanlardan , sağlık gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. Perdelerde kullanılan kolomatik boyarmaddeyle boyandığında, ışık durumuna göre ortamın aynı aydınlıkta kalmasını sağlayan akıllı tekstiller bulunmaktadır. (Bahriyeli ve Özkendirci, 2009).

İKİNCİ BÖLÜM

TEKSTİL SEKTÖRÜNDE DURUM DEĞERLENDİRMESİ

1. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE KÜRESEL KRİZİ ÖNCESİ VE SONRASI

2008 yılında Dünya da gündeme gelen kriz sektrü de etkilemiş, bu yıl içinde tekstil firması kurulamamış, 600 firmanın kapanmasına neden olmuştur. Firma kurulamayan büyük şehirlerin arasında olduğu 24 ilde kapatılan tekstil işletmelerin sayısı 58'yi bulmuştur. Krizin, yoğun olduğu 2009 yılında Türkiye'nin, ihracatı önceki yıllara göre yüzde 23. azalarak yüziki milyar yüzaltmışbeş milyon dolar olmuş, aynı yıl Türkiye'nin, tekstil ihracatı ise yüzde 20 düşerek 6,8 milyar dolardan 5,5 milyara gerilemiştir. Zorlu bir senenin sonrasında tekstil sanayi 2010 yılında müşterilerin Uzakdoğu ülkelerinden sonra tercihini bizden yana kullanınca Türk tekstil ihracatı 8 ayda kriz öncesi sayısal değerler söylenmesinde süreç kar edilir hale gelmiştir. 2009 da kriz yılına iyi denilebilecek ama sayısal değer olarak 2008 yılının rakamlarını yakalayamamıştır. Yurtdışı özellikle Avrupa ülkeleri ile çalışan firmaların doların iniş ve çıkışı yüzünden müşterilerine fiyat verememekte hatta birçoğu yaptıkları sözleşmeleri iptal etmek zorunda kalmışlardır. (İTKİB, 2014).

En geniş ihracat pazarına sahip Avrupa ülkelerine yönelik siparişlerde hareketler başlamış zor durumda olan ülkelerin dışında en fazla ihracat, Almanya ve İngiltere daha sonra İspanya pazarlarında artış yaşanmıştır. Küresel kriz öncesinde imalat sanayinde kapasite kullanımı tekstil sektörünün üzerinde bir seyir izlerken 2012 yılına kadar iki seri birbirine paralel bir görünüm sergilemiştir. İzleyen dönemde ise imalat sanayinde KKO yatay bir seyir izlerken tekstil sektöründe yükseliş sergilemiş ve sektörde yatırım ihtiyacının arttığına işaret etmiştir. Nitekim, kriz sonrası dönemde Türkiye'de büyümeye önemli ölçüde katkı sağlayan yatırım harcamaları, 2012 yılından bu yana zayıf bir seyir izlerken tekstil sektörüne yönelik yapılan yatırımlar hız kesmemiş sektörün, Avrupa'daki en büyük üretim üssü konumunu pekiştirmiştir (Emek, 2014).

1.1. Türk Tekstil Sektöründe Kapasite Kullanımı

Tekstil sektörünün, Ocak-Haziran 2014 dönemindeki ihracat tabloları değerlendirilirken, kapasiteyi kullanım oranı konusundaki gelişmelerinde dikkate alınmasında fayda bulunmaktadır. T.C.M.B. 'den açıklanan sonuçlara göre ; imalat sanayi kapasite kullanım oranı 2013 yılının Haziran ayında %75,3. olan imalat sanayi kapasite kullanım oranı, 2014 yılının Haziran ayında da % 75,6 olarak açıklanmıştır. Eldeki verilere göre kapasite kullanım oranı 2013 Mayıs ayına göre hareketsiz kalmıştır. Tekstil sektörünün kapasite kullanım oranı ise 2014 Haziran ayındaki kapasite kullanım oranı %80 idi. Buradan tekstil sektörünün kapasite kullanım oranının 2014 yılının Haziran ayında 2013'e kıyasla %1,6 oranında arttığı Tablo 1'de görüldüğü gibi anlaşılmaktadır (TCMB, 2015).

Tablo 1. Tekstil Sektörlerinde Kapasite Kullanım Oranları

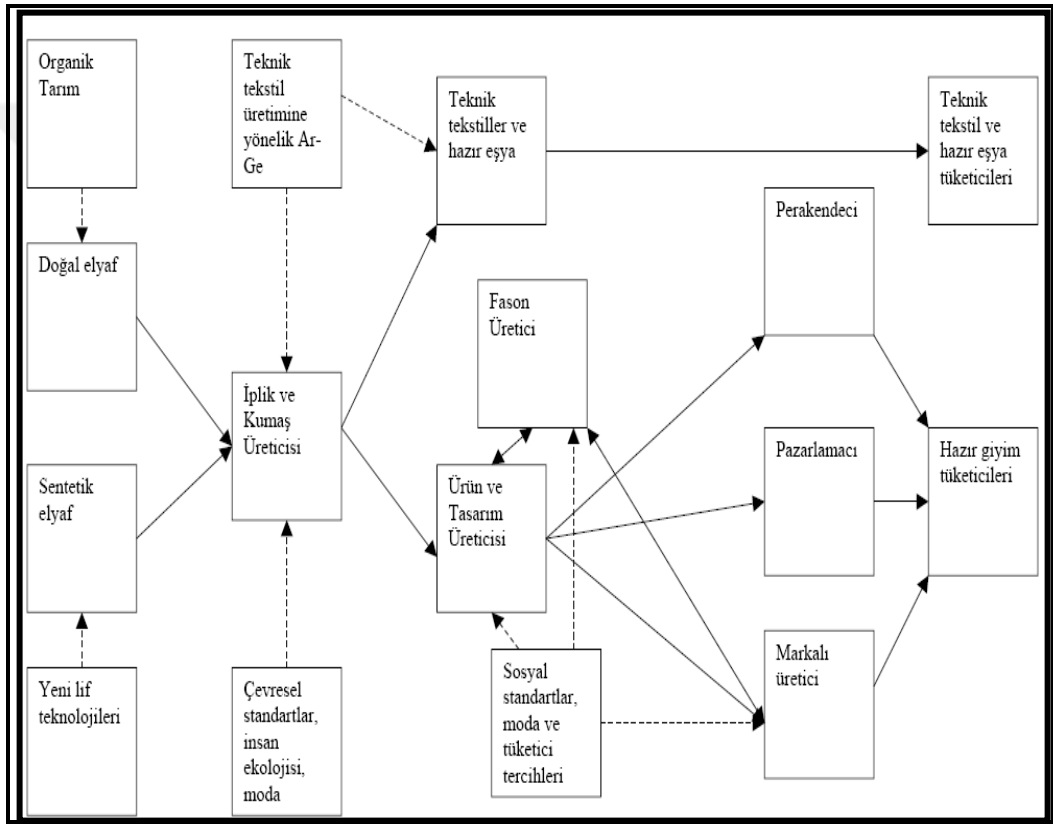
YILLAR	İMALAT SANAYİNDE KAPASİTE KULLANIM ORANI%	YILLIK DEĞİŞİM %	TEKSTİL ÜRÜNLERİ İMALATINDA KAPASİTE KULLANIM ORANI%	YILLIK DEĞİŞİM%	GIYİM EŞYASI İMALATINDA KAPASİTE KULLANIM ORANI	
2009	65,0	-16,8	67,5	-10,8	67,3	- 16,1
2010	75,6	16,3	80,1	18,7	78	15,9
2011	75,4	-0,3	76,6	-4,4	76,4	-2,1
2012	74,2	-1,6	78,0	1,8	77,8	1,8
2013	75,3		79,9		76,8	
2014	75,3	0,0	81,2	1,6	78,2	1,8

Kaynak: TCMB İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı -Temmuz 2014.

1.2. Tekstil Değer Zinciri

Değer zinciri, firmanın bütün faaliyetlerinin ,başka etkinliklerle ilişkilerinin sistemli olarak incelenmesidir. Bir ürünün sonuç olarak ortaya çıkar ve tüketiciye sunulmasına kadar olan aşamalarda firma faaliyetleri etkilidir. Bu firmaların bir araya gelmesiyle de değer sistemi ortaya çıkmaktadır. Rakip olma ,

kazanmanın getirdiği avantajları koruma çabaları sadece firmanın kendi içindeki değer zincirinin anlaşılır olmasına ve , firma yapısına ne kadar uygun olduğuna bağlıdır. Tekstil sanayinde değer zinciri hizmet bileşenlerini ve tüm üretim de rol alan faktörleri kapsamaktadır.. Bu faktörlerin yapılarınınvebeklentilerinin doğru ve anlaşılır olması sanayide rekabet edebilirliğin önemli bir şartını oluşturmaktadır. Tekstil endüstrisinin teknik tekstillerden başka ürünler giyim sektörünün ürünlerini oluşturduğundan tüketimin büyük bölümünü ihtiyaçlar belirlediğinden tüm pazarlama faaliyetlerinde değer zincirinin önemli payı vardır. (Pilat ve Wölfl, 2005).

Şekil 166. Tekstil Sanayinde Değer Zinciri

Kaynak: TCBM İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı -Temmuz 2014

1.3. Tekstil Sektörünün Zayıf Yanları

Bürokratik birtakım işlemler ile firmalar arasındaki işbirliğinin, yeterli bağlantıların sağlanamaması, tekstil sektörünün geçmişinin doğru tercüme edilememesi ve hedefler ile ilgili net kararlar verilememiş, sanayinin alt kuruluşları arasında yeterli koordinasyonun sağlanamaması, üretim kalemlerinin fazla olması, enerji kaynaklarında yeterli indirimlerin olmaması, yurtdışından yasadışı yollardan

gelen malzemelerin üretim maliyetlerine etkileri , sabit masrafların artması ve sigorta indirimlerin yapılmaması , Araştırma geliştirmeye gereğince önem verilmemesi im alanında sektörün ihtiyaçlarına cevap verebilecek kalifiye ara elemaların yetişmemesi,pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği, pamuk üretiminin desteklenmemesidir(TCMB, 2014).

1.4. Tekstil Sektörünün Güçlü Yanları

Ülkemizin Coğrafi konumu itibariyle stratejik bir konumda olması , dağıtım kanallarının etkin kullanılabilmesi , Genç bir nüfusa sahip olması , ticaret anlaşmaları, Gümrük birliği anlaşmaları, standardizasyon, esnek üretim, gelişmiş bir terbiye sektörünün olması, makine parkurlarının yenilenmiş,perakendeciliğin gelişiyor olması, organik pamukta Dünya liderliğine doğru tırmanmasıdır(TETSİAD, 2015).

1.5. Tekstil Sektörünün Tehditleri

Türkiye, AB'ye tam üyelik konusunda önemli gelişmeler olmuştur.Gümrük birliği anlaşmaları imzalanmasına rağmen, Avrupa Birliğinin 'nin imalat aşamalarında uygulanan zor standartlara ve uygulanan yanlı uygulamalar devam etmektedir. Bugüne gelindiğinde imalatçılara uygulanan insani koşullar konusundaki yaptırımlar karşısında firmalar ciddi maliyetler ödemek zorunda bırakılmaktadır. Gümrük uygulamalarında çifte standartlar mevcuttur. Türkiye her alanda gelişim göstermekte ve refah seviyesi yükselmektedir. Türk parası, sürekli döviz karşısında dalgalı bir seyir izlemektedir. Dövizde yaşanan, sert inişve çıkışlar üreticiye ciddi zorluklar yaşatmakta ,maliyet çıkarmadakararsızlığa düşürmektedir.

Türk parasının dolar karşısındaki kaybından ötürü döviz ile ilgili olan kalemler süratle yükselmekte ve üreticiler bu durumdan yeteri kadaravantajsağlayamamaktadır.

Paranın,degerinindengesizliğisektörübelirsizliğegötürmekteveüreticilerin kar vermelerini güçleştirmektedir.Buna

göre Türkiye için tehdit dalgılamaları aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir (İAOSB, 2014).

- Ticaretin serbestleşmesine karşı tarife dışı engellerin artarak pazar girişini engellenmesi,
- Çin ve Uzakdoğu,
- AB 'den gelen tehditler ve komisyonlarında önemli yerlerde bulunamamaktan kaynaklanan problemler.
- İthal aramalı (iplık, kumaş) kullanılarak yaptırılan imalatların artması sonucunda kendi elimizdeki kaynakların etkin kullanılması.
- Bölgesel ekonomik uyum problemleri sonrasında pazara girme olanaklarının azalması.
- Basel III Maddelerinin 2009 yılında uygulamaya konulması sonucunda tekstil sektörünün uluslararası kredi notunun düşmesi.
- AB kanunlarından doğan çevre ile ilgili yaptırımların ağır olması.
- Sektördeki firmaların birçoğunun KOBİ'lerden meydana gelmesi ve KOBİ'lerde genellikle sermayenin azlığı, finansal faaliyetlerinin yetersizliği Uzakdoğu rekabeti sektörü olumsuz etkilemektedir.
- Ulaşım masraflarının eskisi kadar olmadığından bizim elimizdeki pazara yakın olma konusu feğirini yitirmektedir. (TETSİAD, 2014).

Şekil 177. Tekstili Yönlendiren Unsurlar

Kaynak: Turkish Textile and Clothing Industry A Competitive Analysis

1.6. Tekstil Sektörünün Fırsatları

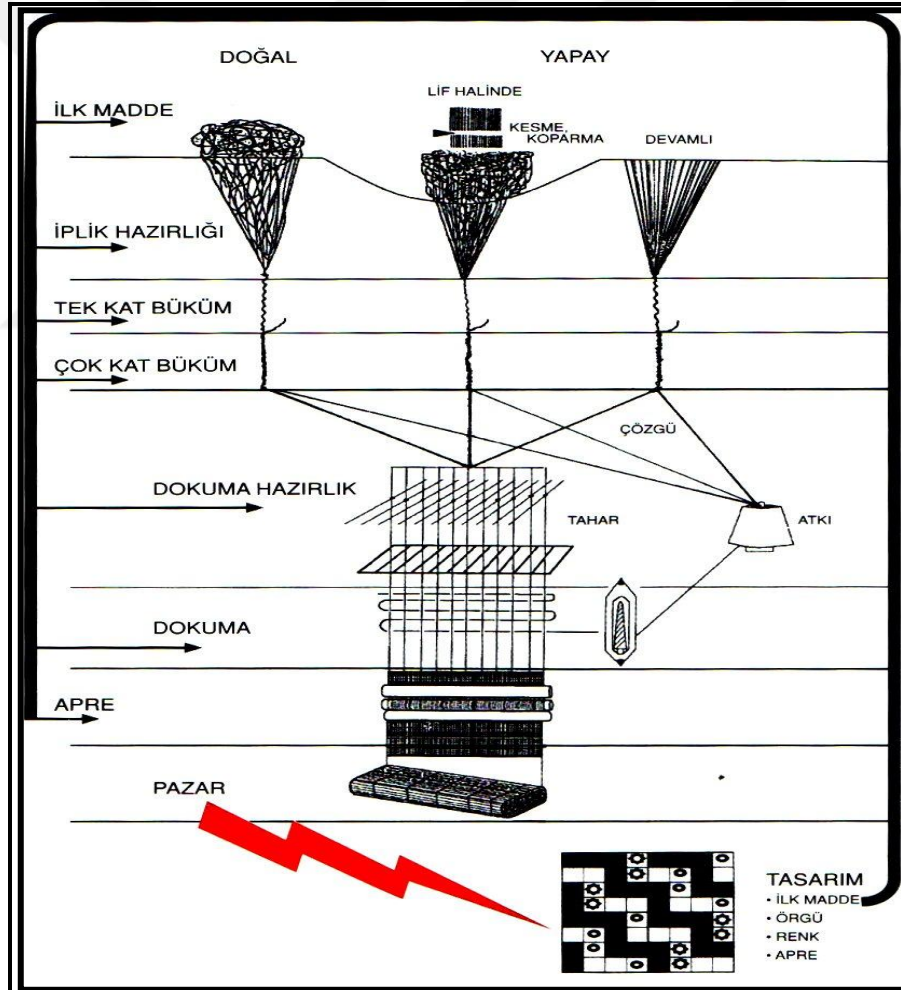
Son dönemde Çin sektöründe , ekonomik ve siyasi güç haline gelmiş olup güçlenmeye devam etmektedir. Amerikalı strateji uzmanlarının , bölgesedeki farklı kültürdeki insanları harekete geçirme çabaları , , kotaların tekrar gündeme gelmesi gibi konuları irdelemektedirler. Avrupadaki dağıtım kanallarında yaşanan gelişmeler mağaza zincirleri zor durumda kalmıştır.Lojistik Sıkıntılardan dolayı firmalar tedarik gücünü çekmekte, ihtiyaçlarını da toptancılardan yüksek fiyatlara almak zorunda kalmışlardır. Rusya ve Ortadoğu'da girişimcilere yeni imkanlar sağlanmıştır. Rusya'daki portföyler henüz tamamlanmamıştır. Türk ürünlerinin kaliteleri oldukça itibarlıdır. Rusya'daki birçok marka olmuş , Türk firması Avrupalılarla rekabet edebilmektedir. Çinli firmalar , Türk ürünlerini taklit etme yoluna gitmişlerdir. Avrupa'nın artık imalat yapmaması , pazarda epey ihtiyaç doğuracaktır.Pazarda Türk firmaları için önemli bir yer açılacaktır.Bu pazar Türk firmaları için önemli bir alan yaratacaktır. Bu hususlar ciddiye alınarak Türkiye için fırsata dönüşebilecek konular şunlardır.Stratejik işbirlikleri, gruplaşmaların artırılması Moda, marka ve Lojistik konularının geliştirilmesi.Bölge olarak Coğrafi konumumuzu , bilgi birikim ve donanımlarımızı kullanarak Akdeniz ülkeleri ,Avrupa, ve Türki Cumhuriyetleri ve Ortadoğu ülkelerinin bölgesel liderliğine soyunmak, farklılaşma bilincinin gelişmesi ,Tedarik zinciri yönetim etkinliği gibi.(DPT, 2014).

- a) Dünya sıralamasında , Türk Tekstil Sanayi 6. En büyük tedarikçidir.
- b) Türkiye, tekstil ve konfeksiyonda Avrupa Birliğinin Çin'den sonra ikinci büyük tedarikçisi konumundadır,
- c) Dünyanın 6.pamuk üreticisi olan ülkemiz, GAP.'ın tamamlanınca pamuk üretimini ikiye katlayarak hammadde sorunu yaşamayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TEKSTİL ALANINDA ÜRETİM İLİŞKİLERİ

1. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE ÜRETİMEĞİLİMLERİ

Tekstil ve hazır giyim sektörü, elyaf veipliği ürüne dönüştüren aşamaları kapsayan işlemleri içermektedir. Sektörde elyafın hazırlığı, iplik, dokuma, örme, renklendirme , terbiye işlemleri ve imalat aşamalarıdır.Hammaddeden iplik ve mamul kumaşa kadarolan bölüm tekstil, kumaştan giyim eşyası eldeedilene kadar olan süreç ise hazır giyim sektörünün içinde bulunmaktadır.

Şekil 188. Üretim Eğilimleri

Kaynak: Kaynak: Tekstil Sayfası

1.1. Üretim Maliyeti ve Süreçleri

Tüm sektörlerde özellikle tekstil sektöründe, yüksek maliyet sorunu bulunmaktadır. Tekstil sanayinin işgücü maliyeti, uluslararası pazarlardaki önemli rakipleri olan Uzakdoğu ülkelerine göre 5-10 kat daha yüksektir. Bu nedenle Türkiye’de işgücü, enerji, hammadde ve finansman maliyetlerinin yüksek oluşu, sektörün rekabet gücünü azaltmaktadır.

Türkiye’de enerji tarifelerinin oluşumunda rekabetçi bir ortamın yaratılmamış olması enerji üzerinde fiyat dışında çeşitli ek vergilerin bulunması sektörün üretim maliyetlerini olumsuz olarak etkilemektedir. Zira elektrik, sanayide kullanılan temel kaynaklarından en önemlisi olması sebebiyle fiyatları en iyi yansıtan göstergelerdendir.

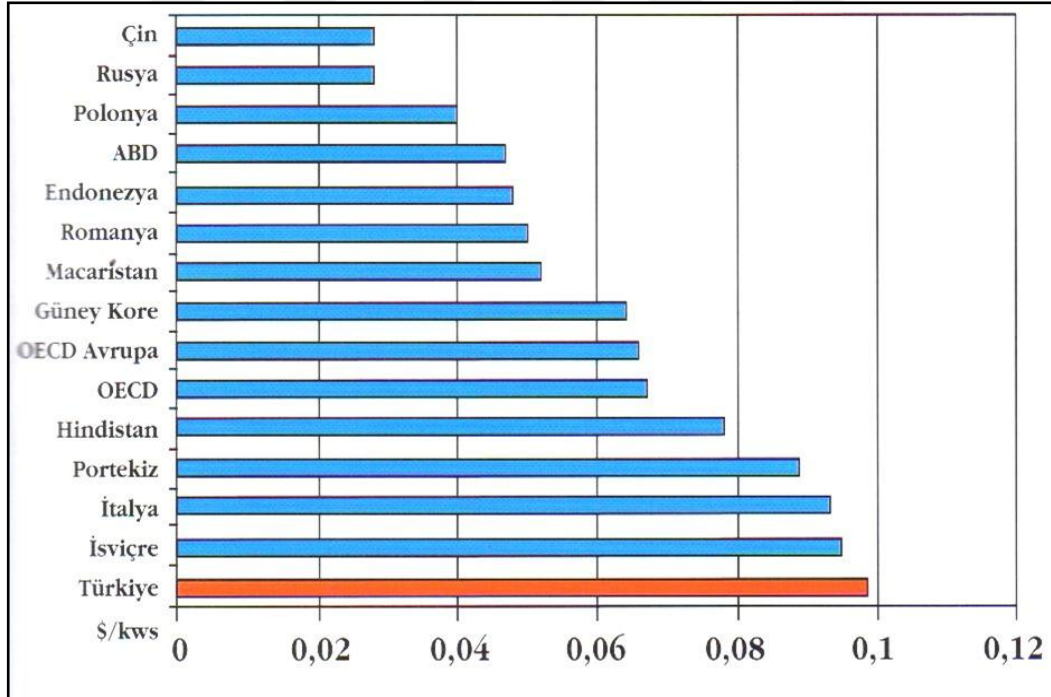
Tekstil sektöründe ağırlıklı olarak elektrik enerjisi kullanılır ve enerji toplam maliyetlerin büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Fiyatlar dönemsel olarak farklılıklar gösterse de, Türk Tekstil sektörü, elektrik enerjisini OECD ortalamasına göre 2-3 kat daha pahalı olarak temin etmektedir.

Uluslararası Enerji ajansı’nın (IEA) ve OECD verilerine göre Türkiye, 29 OECD üyesi ülke incelendiğinde, sanayiye verilen elektrik enerjisinin en pahalı olduğu ülkeler sıralamasında üçüncü olduğumuz görülmektedir. En pahalı olduğu ülke Japonya’da sanayi elektriği kwh başına 14,30 cent iken bu ülkeyi 8,90 cent ile İtalya, 8,87 cent ile Türkiye takip etmektedir.

Tablo 2. Enerji Verileri

Ülke	1994-2002	2003*	2004*
Japonya	0,155	0,155	0,155
İsviçre	0,095	0,095	0,095
Türkiye**	0,094	0,095	0,099
İtalya	0,093	0,093	0,093
Portekiz	0,089	0,089	0,089
Hindistan	0,078	0,078	0,078
OECD	0,067	0,067	0,067
OECD Avrupa	0,066	0,066	0,066
Güney Kore	0,064	0,064	0,064
Macaristan	0,052	0,052	0,052
Çek Cumhuriyeti	0,051	0,051	0,051
Romanya	0,050	0,050	0,050
Endonezya	0,048	0,048	0,048
ABD	0,047	0,047	0,047
Meksika	0,041	0,041	0,041
Polonya	0,040	0,040	0,040
İsveç	0,039	0,039	0,039
Çin	0,028	0,028	0,028
Rusya Federasyonu	0,028	0,028	0,028

Kaynak : ABD, Energy Information Administration, Monthly Energy Review, July 2003.

Şekil 19. Enerji veri Oranları

Kaynak : IEA Energy Prices and Taxes.

İstihdam ile ilgili alınan vergilerin aşırı yüksek oluşu sektörde kayıt dışı istihdamın artmasının en büyük sebeplerindendir.

1.2. Türkiye de Tekstil Sektörü ve Hammadde

TÜİK verilerine göre 2015/16. Dönemde , 2.050 ton kütlü pamuk üretimi yapılmış olup, bu miktarın karşılığında pamuk miktarının ise 738 bin ton olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Bölgeler İtibariyle Türkiye Pamuk Ekim Alanları(Hektar)

YIL	G.DOĞU ANADOLU	EGE	ÇUKUROVA	ANTALYA	TOPLAM
1995	2.042	2.499	2.725	300	7.566
2000	3.168	2.017	1.230	126	6.541
2005	2.950	1.378	1.086	54	5.468
2010	2.878	826	1.061	41	4.806
2015	2.645	917	716	62	4.340
1995-2015 Değişim	29%	-63%	-73%	-79%	-42%

Kaynak : TÜİK.

Tablo 4. Son 5 Yıllık Türkiye Pamuk Lifi İhracat ve İthalatı.

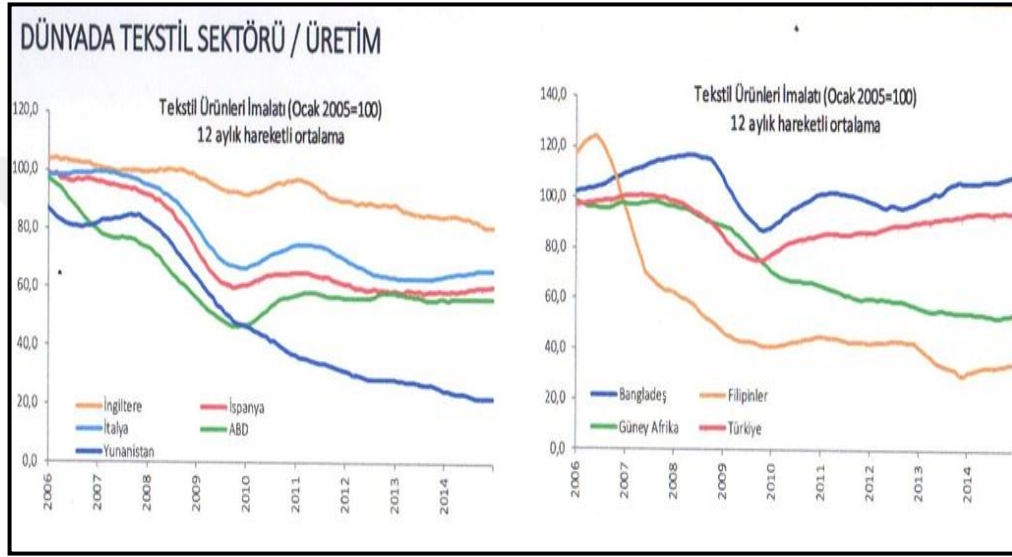
Yıl	İHRACAT		İTHALAT	
	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)
2011	53	146	604	1.850
2012	52	107	614	1.275
2013	48	100	869	1.681
2014	46	88	913	1.750
2015	48	76	803	1.233
2014-15 Değişim (%)	3,3%	-13,6%	-12,1%	-29,6%

Kaynak : TÜİK.

Yıllar itibariyle pamuk üretimi, ülkemizde azalışa geçmiş ve tekstil sektöründe genişleme yönündeki ilerlemeye rağmen ülkede yapılan pamuk üretiminden ,tüketim artışı karşılanamadığından , 1990'lı yıllardan sonra pamuk ithalatı yapan ülkeler arasına girmiştir.

1.2. Üretim Hacmi

Türkiye bununla birlikte kaliteli, esnek ve giderek artan yüksek katma değerli ürünleri üretmekte olup bunları temsil eden “Made in Türkiye” etiketi ile de rekabet avantajı sağlamaktadır. Türkiye'nin bir diğer avantajı Avrupa pazarları ile etrafındaki 2-3 saat uçuş mesafesindeki pazarlara olan yakınlığı ve bu pazarlara yönelik olarak sahip olduğu lojistik olanaklardır(İ.S.O Tekstil Raporu, 2015).

Şekil 190. Dünya Tekstil Sektöründe Üretim

Kaynak : İ.S.O. Tekstil Raporu, 2015.

1.3. Üretici Firmalar

2008 yılında, yaşanan ekonomik krizden sonraki dönemden günümüze kadar uzanan süreçte, tekstil sektöründe faaliyet gösteren firmaların likit yapılarının giderek eridiği ve sektörün sektörün önemli satış güçlüğü çektiği tespit edilmektedir. Bu zamanlarda kısa vadede yabancı kaynaklı sermayelere ihtiyaç duyulduğu, sektörün finansman sağlama konusunda sıkıntı duyduğu gözlenmektedir. Üretici firmalarda karşılaşılan en büyük sorunların başında kayıt dışı istihdam, SSK Primi, Gelir vergisi ve Stopaj vergilerinin makul seviyelere çekilmesi, firmalar açısından büyük önem arz etmektedir(İ.S.O, 2010).

2. ÜRETİMDE TEKSTİL SANAYİSİNİN GELİŞME DÖNEMLERİ

2.1. Tekstil Sektörünün Geleceğine Yön Veren Ürün Dağılımları

ABD., Japonya gibi gelişmiş ekonomiler ,tekstil üretimlerinde rekabeti bırakarak , tamamen tekniktektstil ürünlerine yönelmiştir. Üretimin temel unsuru bilgidir. tekstil sektörünün imalat başkentleri Çin,Türkiye Hindistan,Pakistangibi üretici ülkelerin , akıllı tekstil ürünlerde çağ atlamış ekonomilerle yarışmaları nerdeyse imkansızdır.Akıllı tekstiller alanında uzmanlaşmış yeterli insanların bulunmaması ,bu konuda yapılan çalışmaların devlet tarafından yeterince desteklenmemesi , bilgi ve bulguların iletilmesine uzun zaman alacaktır. Sadece profesyonel sporcuların ve askeri alanda kullanılan yüksek teknik tekstil ürünleri, Teknolojik gelişmelerde maliyetlere yansiyarak , fiyatların düşmesi sonucunda bu gelişmiş ürünler günlük yaşantımızın içinde yer alacaktır. (Tarakçıoğlu, 2005).

Akıllı tekstiller; çevreye duyarlı olması ve tekrar tekrar üretilebilmeleri ve değişimleri algılayıp tepki verebilen akıllı tekstillerdir. Araçlarda vücut ısısındaki değişimleri algılayarak sürücüyü uyaran koltuklardan , ısı ve ışıkta renk değiştirebilen perdeler , çarşafklar kumaş klavyeler , kumandalar , örnek olabilir. Dokuma ve örme yöntemleri ile üretilmeyen , özel alanlar için üretilen ve kullanılan sıklığa göre fiyatları oldukça düşük olan ürünleridir. (Emek, 2004).

2.2. Tekstil Tüketimini Belirleyen unsurlar

Tekstil tüketiminde kalite ve fiyat dengesi, nüfus yoğunluğu ,Eğitim durumu , hava koşulları ve bölgesel özellikler, markatasarım ve modayauygun olması ,gelir düzeyleri, sosyal ve çevreye uygunluğu , fiziksel özellikleri ve kullanıma uygunluğu gibi başlıklar tüketici seçimlerinde etkin rol oynamaktadır. Tekstil sektöründe kaliteli ürünü , ucuza ,en çabuk şekilde üretmek rekabet edebilirliği arttırmaktadır.Hangi ürünün ne zaman , ne kadar üretileceği tüketicilerin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmektedir. Tüketiciler arasında bayanların sayısal değerlerine ve yaş gruplarına bakıldığında en fazla giyim ürünlerine taleplerin olduğu tespit edilmiştir. Gelecekte, gelişmiş ülkelerde fonksiyonlu ürünlere pazardaki talebe yüksek oranda artabileceği, gelir düzeyindeki artışaparalel olarak yoğun nüfusa

sahip gelişmekte olan ÷lkelerde ise genel giyim ihtiyaçlarının daha y÷ksek seviyede olacağı öngör÷lmektedir. (Yenal, 2004).

2.3. Tekstil Sektörünün Gelecek Vizyonu ve Markalaşma.

Avrupa öncelikli olarak gelişmiş ÷lkeler tekstil sektöründeki basit ürün gruplarını bırakarak çok fazla üretim yapılmayan , rekabetin az olduğu teknik tekstillerin üretimine yönelmişlerdir. Bu ÷lkelerin yeni stratejisi tekstil ürünlerinde gelişmekte olan ÷lkeler ile rekabet etmek değil teknik tekstil üretmektir. Ülkemizde resmi olmayan kaynaklara göre iki milyon çalışan bulunmakta olup , ciro ortalama 20-30 milyar dolar iken Avrupa aşağı yukarıya nisayıda istihdam ile Türkiye’den 10 kat daha fazla katmadegeryar atmaktadır (Tarakçioğlu, 2003).

3. TÜRK TEKSTİL DIŞ TİCARETİ (İHRACAT)

3.1. Ürün Grupları İtibarıyla Türkiye İhracatı ve Pazarları

Son 5 yıllık dönemde, tekstil ürünleri içerisinde diş ticaretin en hızlı arttığı halılar ve diğer yer kaplamaları grubunda 2014 yılında 2,4 milyar \$’lık ihracat gerçekleştirilmiştir. İkinci en yüksek ihracat, ev tekstili ürünlerini de kapsayan dokumaya elverişli maddelerden diğer hazır eşyalar kaleminde yapılmıştır. Sentetik filamentler ve mensucat ihracatı 1,8 milyar USD’ye ulaşmıştır. Hammaddede dışa bağımlılığın arttığı pamuklu mensucat grubunda ihracat hacmi ise 1,3 milyar \$ olmuştur. Türkiye ‘nin Tekstil sektörünün genel olarak Dünya pazarındaki bugünkü durumu Tablo da ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

Tablo 5. 2011-2015 Türkiye İhracat Verileri

Toplam İhracat (milyar \$)	2011	2012	2013	2014	2015	Deger %
Halı ve diğer kaplamalar	1,6	2,0	2,2	2,4	2,2	12,7
Dokumaya elverişli diğer hazır eşyalar	2,1	1,9	2,2	2,3	2,1	0,9
Tekstil iplikleri	1,7	1,7	1,8	1,8	1,7	5,3
Sentetik Flementler ve Mensucat	1,5	1,6	1,7	1,8	1,7	4,3
Örme Mensucat	1,5	1,6	1,7	1,7	1,5	10,3
Pamuklu Mensucat	1,2	1,1	1,3	1,3	1,1	2,7
Özel iplikler ve dokunmamış Mensucat	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	8,8
Kurdele etiket ve tül	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	-1,4
Diğer maddelerden dokunmuş Mensucat	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	-1,5

Kaynak: UNCTAD, 2015

Türkiye'nin en büyük 5 pazarına yönelik ihracat son 10 yıllık dönemde genel olarak yukarı yönlü bir seyir izlenmiştir. 2014 yılında 1,1 milyar USD ile Almanya en fazla tekstil ihracatı gerçekleştirilen ülke olurken, Dünya'nın büyük hazır giyim üreticilerinden İtalya'ya 925 milyon USD tutarında ihracat yapılmıştır. Ürün bazında ihracat kompozisyonu incelendiğinde, Türkiye'de tekstil sektörünün rekabetçiliği daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. İlk 5 pazara gerçekleştirilen ihracatta birinci sırada yer alan ürünler farklılık teşkil etmektedir. 2014 yılında Almanya'ya gerçekleştirilen ihracatın 548 milyon USD'lik kısmını dokumaya uygun ham maddeler ve eşya takımlar oluşturur. İtalya'ya hazır giyim sektöründe kullanılmak üzere 329 milyon USD'lik örme mensucat satışı yapılmıştır. ABD'ye yapılan ihracatta halılar ve yer kaplamaları 272 milyon USD'ye ulaşmıştır.

Tablo 6. Türkiye de 2015 Yılı Toplam Tekstil İlk 5 Ülkeye Yapılan İhracatın Alt Gruplara Göre Dağılımı

Milyon(USD)	Almanya	İtalya	ABD	Rusya	İngiltere
Dokumaya elverişli diğer hazır eşyalar	485	76	224	37	101
Tekstil iplikleri	90	200	71	63	132
Sentetik Flementler ve Mensucat		277	20	189	25
Örme Mensucat	120	26	272	37	83
Halı ve diğer kaplamalar	88	44	87	182	92
Pamuklu Mensucat	72	134	28	19	19
Toplam	988	814	776	628	501

Kaynak: TCMB, 2014

Tablo 7. Türkiye’den Yapılan Tekstil Hammadesi ve İhracat Yapılan Ülkeler

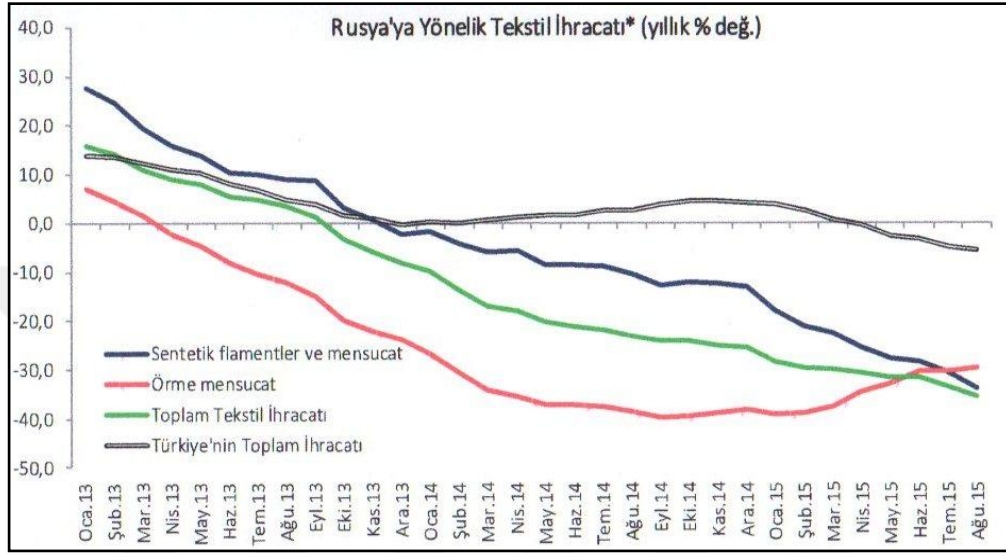
TÜRKİYE'DEN EN FAZLA TEKSTİL VE HAMMADDELERİ İHRACATI* YAPILAN ÜLKELER				
- \$ SIRALI / İLK 20 ÜLKE -				
<i>Birim : ABD \$</i>				
ÜLKELER	2014	2015	DEĞİŞİM %	TOPLAMDA
	YILLIK	YILLIK		PAY %
İTALYA	879.447.553	749.116.341	-15	10
RUSYA FEDERASYONU	754.019.698	466.378.519	-38	6
ALMANYA	450.583.723	384.366.641	-15	5
A.B.D.	328.070.492	346.065.060	5	5
İNGİLTERE	366.127.732	330.498.252	-10	4
İRAN	314.947.527	319.356.041	1	4
BULGARİSTAN	295.664.210	309.688.896	5	4
ROMANYA	335.091.852	285.856.555	-15	4
POLONYA	284.329.286	269.216.319	-5	4
İSPANYA	254.548.095	251.192.964	-1	3
MISIR	272.911.356	246.688.314	-10	3
FAS	213.962.820	209.429.512	-2	3
UKRAYNA	323.015.862	199.268.242	-38	3
HOLLANDA	179.280.969	172.458.821	-4	2
BELÇİKA	168.555.121	166.034.873	-1	2
TUNUS	181.866.823	160.356.106	-12	2
ÇİN	143.591.588	150.358.038	5	2
PORTEKİZ	130.208.659	137.639.878	6	2
FRANSA	146.294.968	129.781.620	-11	2
YUNANİSTAN	137.888.399	110.014.933	-20	1
İLK 20 ÜLKE TOPLAMI	6.160.406.733	5.393.765.925	-12	71
TÜRKİYE TEKSTİL VE HAMMADDELERİ İHRACATI	8.535.980.789	7.590.798.394	-11	100
İLK 20 ÜLKENİN TOPLAMDA PAYI %	72	71		
<i>*: FİİLİ İHRACAT VERİSİDİR.</i>				

Kaynak : Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi

3.2. Rusya’ya İhracat

2012 yılında, tekstil ürünleri ihracatında ilk sırayı alan Rusya ise izleyen dönemde ekonomisindeki yavaşlama ve rubledeki değer kaybı nedeniyle bu konumunu kaybetmiştir. Sentetik filamentler ve devamsız lıflardan mensucat başta

olmak üzere sektörün ihracatında Rusya'nın yüksek payı dikkat çekmekte olup Rusya ekonomisinde yaşanan sorunların sektör üzerindeki etkileri belirgin şekilde hissedilmeye devam etmektedir. Nitekim, 2015 yılının ilk 8 ayında Rusya'ya yönelik sentetik filamentler ve devamsız lıflardan mensucat ihracatı 2014'ün aynı dönemine göre % 42 gerilemiştir(İTKİB, 2015).

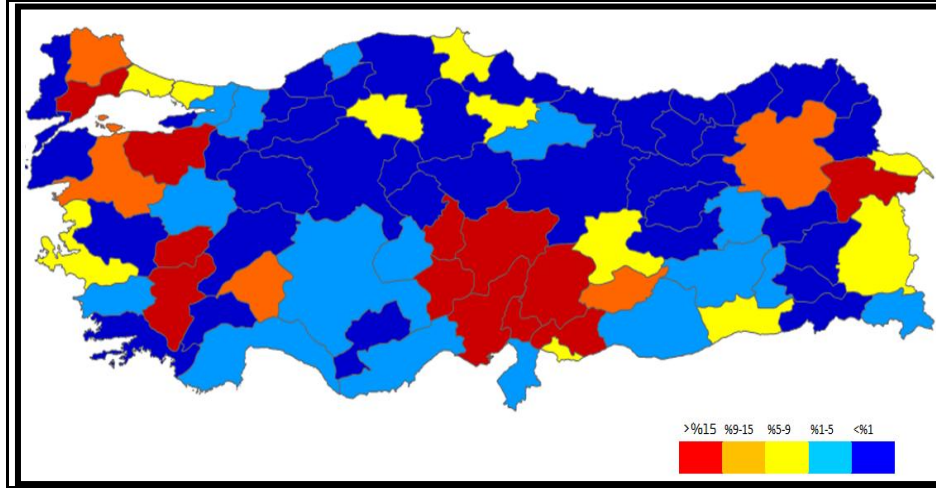
Şekil 201. Rusya'ya Yönelik Tekstil İhracatı

Kaynak : TÜİK

3.3. Türkiye İllerinin İhracatı

Tekstil ürünleri ihracatında, İstanbul diğer ürünlerde olduğu gibi ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada, son yıllarda en hızlı gelişen illerden olan Gaziantep yer alırken, bu ili Bursa ve Denizli gibi tekstil kentleri izlemektedir. Tekstil ürünleri ihracatının ilin toplam ihracatı içerisindeki payı hesaplanarak, tekstil sektörünün önem arz ettiği iller belirlenmiştir. Yoğunlaşmanın en fazla olduğu ilk üç sırasıyla Kahramanmaraş, Uşak ve Gaziantep'tir. Söz konusu illerde en fazla ihraç edilen ürünler sırasıyla tekstil iplikleri, dokunmuş maddelerden diğer hazır eşyalar (Ev Tekstili) ve halılardır. Bu illeri Denizli, Tekirdağ, Adana, Kayseri, Nevşehir, Ağrı, Osmaniye, Bursa ve Niğde izlemektedir. Bölgesel olarak değerlendirildiğinde pamuk üretiminin yaygın olduğu Doğu Akdeniz bölgesinin bu alanda ön plana çıktığı görülmektedir(TÜİK, İAB, 2015).

Şekil 212. Türkiye İllerinin İhracat Göstergesi

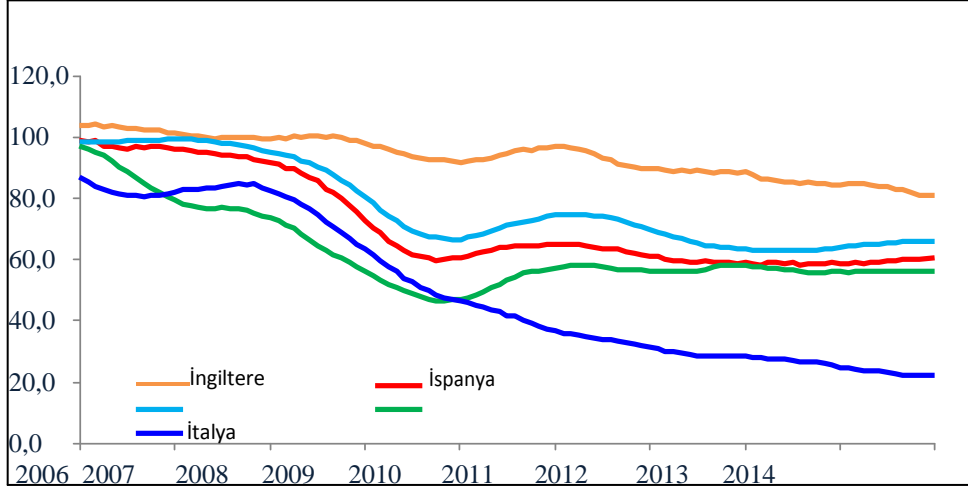
Kaynak:TÜİK , İAB, 2015

Tekstil sektörünün, toplam ihracatı tekstil hammaddesi ithalatına oranlanarak 1 dolarlık, hammadde ithalatı karşılığında yapılan ihracat (Tekstil sektöründe karşılama oranı) hesaplanmıştır. 2005-2014 döneminde sektörde karşılama oranının yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 2010 ve 2011 yıllarında hammadde ithalatının artmasının yanı sıra pamuk fiyatlarının yükselmesi sektörün döviz kazandırıcı etkinliğini düşürmüştür. 2012 yılında tekstil sektöründe ihracatın hammadde ithalatını karşılama oranı gerileyen maliyetler nedeniyle tekrar yükselmiştir. Tekstil ürünlerinin ihraç edildiği ülke, para birimlerinden oluşan ve ülkelerin Türkiye'nin toplam tekstil ihracatındaki payına göre hesaplanan kur sepeti 2014'ün ikinci yarısında Euro ve rublenin dolar karşısında değer kaybetmesi nedeniyle gerilemiştir. Bu durum, sektörün kârlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Fed'in faiz artırımına başlamasının beklendiği önümüzdeki dönemde dolardaki güçlü seyrin süreceği öngörülmektedir. Bu durumda, gerek Euro'da gerekse rublede zayıf seyrin devam edeceği ve bu durumun da sektörün kârlılığı üzerinde baskı yaratabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, TL'nin önemli ölçüde değer kaybetmesinin rekabet avantajı yaratmak suretiyle ihracatçı firmalar üzerindeki söz konusu etkiyi bir miktar sınırlandırabileceği tahmin edilmektedir(TCMB, 2015).

3.4. Dünya Tekstil Sektörü

Geleneksel üretimini sanayi devriminin ardından kitle üretimine çeviren tekstil sektörü, günümüzde teknolojik gelişmelerin de desteğiyle birlikte geniş ürün gamı ile önemli bir endüstri koludur. Tekstil ürünleri elyaf ve iplikten üretilen malzemelerin üretimi ile bu malzemelerin şekillendirilmesini ve mamul hale getirilmesini içermektedir. Tekstil üretimi alt sektörleri itibariyle büyük ölçüde sermaye yoğun bir sanayidir. Kimyasal elyaf üretimi, Dünyanın en fazla sermayenin kullanıldığı alanlardan birisi petrol ürünleri içinde yer alırken; iplik, dokuma, örme ve tekstil terbiye işletmeleri diğer sermaye yoğun sanayi sektörünü oluşturmaktadır. Tekstil sektörü elyaf, iplik, dokuma ve örme kumaş, dokusuz yüzeyler, ev tekstili ve halılar gibi çok geniş ürün yelpazesine sahiptir. Tekstil sanayinde üretilen elyaf, iplik ve kumaşlar ara girdi niteliğindeki ürünlerdir. Öte yandan, ev tekstili ve halı gibi tekstil ürünlerinin bir kısmı nihai ürün olarak kullanılmaktadır. Dokuma ürünleri imalatı ise geniş bir sanayi kolunu oluşturan hazır giyim sektörünün en önemli girdisini oluşturmaktadır. Tekstil ürünleri imalatı günümüzde büyük ölçüde gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşmıştır. Sermaye yoğun bir sanayi olmasına rağmen gelişmekte olan ülkelerin işgücü maliyetleri bakımından avantajlı konumda bulunması bu gelişmede etkili olmaktadır. Gelişmiş ülkeler ise özellikle teknik tekstil ve katma değeri yüksek ürünlerin üretimini yapmaktadır.

Dünya'nın en büyük ekonomisi ABD'de 2009 yılına kadar gerileme eğiliminde olan tekstil ürünleri imalatı 2010 yılında bir miktar toparlanmış, izleyen dönemde ise yatay seyretmiştir. Ancak, üretim seviyesi halen 2005 yılındaki seviyenin belirgin şekilde altında kalmaya devam etmektedir. Küresel krizin etkilerini henüz atlatamayan Avrupa'da da tekstil ürünleri imalatı krizin ardından gerilediği seviyelerden toparlanamamıştır. Tekstil sektörünün önem arz ettiği başlıca gelişmekte olan ülkelere sektörün genel olarak gelişmiş ülkelere kıyasla küresel krizden daha az etkilendiği görülmektedir.

Şekil 223. Dünya Tekstil Ürünleri 2015 İmalatı 12 Aylık Hareket Ortalaması
Kaynak: Datastream, İAB Hesaplamaları, 2015.

Dünya'nın en büyük ekonomisi ABD'de 2009 yılına kadar gerileme eğiliminde olan tekstil ürünleri imalatı 2010 yılında bir miktar toparlanmış, izleyen dönemde ise yatay seyretmiştir. Ancak, üretim seviyesi halen 2005 yılındaki seviyenin belirgin şekilde altında kalmaya devam etmektedir. Küresel krizin etkilerini henüz atlatamayan Avrupa'da da tekstil ürünleri imalatı krizin ardından gerilediği seviyelerden toparlanamamıştır. Tekstil sektörünün önem arz ettiği başlıca gelişmekte olan ülkelerde sektörün, genel olarak gelişmiş ülkelere kıyasla küresel krizden daha zetkilendiği görülmektedir. Tekstil sektöründe kayıt dışılık gibi yapısal sorunlar nedeniyle ülkelerin gerçekleştirdiği ihracat, üretim kapasitesini yansıtmaması bakımından önem taşımaktadır (Datastream, İAB, 2015).

Tablo 8. Dünya Tekstil Sektöründe İhracat

Milyar \$	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2005 pay	2014 %
Çin	41,1	48,7	56,0	65,4	59,8	76,9	94,4	95,5	106,6	111,7	19,1	34,5
Hindistan	8,3	8,9	9,6	10,4	9,1	12,8	15,3	15,3	18,9	18,3	3,9	5,6
Almanya	13,6	14,5	15,5	15,9	12,1	13,2	15,7	13,9	14,4	14,8	6,3	4,6
ABD	12,4	12,7	12,4	12,5	9,9	12,2	13,8	13,5	14,0	14,4	5,7	4,4
İtalya	14,8	15,4	16,6	16,1	11,8	13,0	14,7	13,2	13,5	13,9	6,9	4,3
G.Kore	10,4	10,1	10,4	10,4	9,2	11,0	12,4	12,0	12,0	13,2	4,8	4,1
Türkiye	7,1	7,6	9,0	9,4	7,7	9,0	10,8	11,1	12,2	12,6	3,3	3,9
Tayvan	9,7	9,8	9,7	9,3	7,9	9,7	11,0	10,3	10,2	10,4	4,5	3,2
HongKong	13,8	13,9	13,4	12,3	10,0	11,3	11,3	10,5	10,7	9,8	6,4	3,0
Pakistan	7,1	7,5	7,4	7,2	6,5	7,8	9,1	8,7	9,3	9,1	3,3	2,8
Diğer	77,1	81,0	89,6	90,9	75,2	83,4	94,4	88,8	93,9	95,3	35,8	29,5
Toplam	215,4	230,0	249,6	259,6	219,2	260,3	302,9	292,6	315,8	323,4	100,0	100,0

Kaynak:UNCTAD,TÜİK, 2015

Düşük işgücü ücretlerinden maliyet avantajına sahip olan ülkelere Çin ve Hindistan, 2014 yılında en fazla ihracatı gerçekleştiren ülkeler olmuştur. Tayvan ve Pakistan gibi Dünya ticaretinden düşük pay alan diğer gelişmekte olan ülkelerde sektörün önemli oyuncularını arasında yer almaktadır.

Gelişmiş ülkelere ise, son 10 yıllık dönemden nispeten az bir görünüm sergilemiştir. Bu dönemde, genel olarak gelişmiş ülkelerin ihracatı artış kaydetmekle birlikte, ülkelerin toplam ihracattan aldıkları pay gerilemiştir. Örneğin, Almanya ve ABD'nin tekstil ürünleri ihracatı artış kaydetmesine rağmen, küresel ihracattaki payları %5'in altına gerilemiştir. Öte yandan, küresel krizin etkilerini henüz atlatamayan İtalya'nın ihracatı düşüş kaydederken Avrupa pazarında artan maliyet baskısı Türkiye'nin lehine işlemiştir. 2005 yılında 31,8 milyar USD'lik ihracat ile sektörün ihracatında en büyük 3. Kalem olan bu ürün grubunda ticaret, son 10 yıllık dönemde diğer tekstil ürünlerinden olumlu yönde ayrılmış ve 2014 yılında 59,7 milyar USD ile en yüksek ihracat hacmine sahip ürün grubu olmuştur.

Aynı dönemde, örme mensucat ihracatı da hızla artış kaydederek 2014 yılında 34,2 milyar USD'ye ulaşmıştır. Tekstil sektörünün ana ürünlerinden olan tekstil ürünleri ile sentetik fla

mentlervemensucatihracatıküreselkrizinenyoğunhissedildiği2009yılında%20civarında daralmıştır(UNCTAD, 2015).

Dünya'nın önde gelen tekstil üreticilerinin üretim maliyeti yapısı incelendiğinde, gelişmekte olan ülkelerdeki işçi ücretlerinin oldukça düşük seviyede kaldığı görülmektedir. Nitekim işçi ücretinin en düşük olduğu Hindistan'da, tekstil sektöründe çalışan niteliksiz işçinin aldığı saatlik ücret 1 doların altındayken burakam İtalya'da 22 dolar düzeyindedir. Hammadde maliyetleri bakımında Çin ve Hindistan gibi Asya ülkeleri iavantajlı konumdadır. Maliyet yapısı itibarıyla Türkiye, başta işçi ücretleri olmak üzere Asya ülkeleri ile rekabet edebilir konumda değildir. Öte yandan, yurtdışında tekstil sektörünün nispeten moda/marka eksenli,yüksek katmadegerli olması, gelişmiş ülkelerin artan tekstil ürünleri talebiyle birlikte Türk tekstilini düşükkaliteli Asyalı rakiplerine oranlaavantajlı kılmaktadır.

3.5. Kalkınma Planı ve Diğer Düzenlemeler

Kalkınma Bakanlığı'nın 2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Programı'nda göre, önümüzdeki dönemde Türk tekstil sektöründe katma değeri yüksek ürünlerin payının artırılması ve ihracatın ivmelendirilmesi amaçlanmaktadır. 2014 yılında 12,6 milyar USD düzeyinde olan tekstil ihracatının 2018 yılında 20 milyar USD'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Son yıllarda, dış ticaret hacminin hızlı ve belirgin bir yükseliş kaydettiği halı ve yer kaplamaları ihracatının bu eğilimini koruması beklenmektedir. 2018 yılında ilgili ürün grubu ihracatının 3,7 milyar USD ile Dünya pazarında %20'lik paya sahip olacağı öngörülmektedir. Hayata geçirilen yeni teşvik sistemiyle birlikte düşük gelişmişlik düzeyindeki illerde yoğunlaşmaya başlayan tekstil sektörü, önümüzdeki dönemde de işgücü piyasalarına olumlu katkısını sürdürecektir. 2018 yılında, tekstil sektöründeki istihdamın 800 bin kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Programda Türk tekstil sektöründe yatırımları sürdürülebilir kılmak amacıyla başlıca sorunlara yer verilmiştir(TCKB, 2015).

- a) Yüksek katma değeri ürün üretiminde istenilen seviyeye gelinememesi,
- b) Teknik tekstillere yönelik politikaların olmaması,
- c) AB ile imzalanan Gümrük Birliği anlaşmasının gözden geçirilmesi,
- d) Hammadde temininde yaşanan sorunlar.

Üretim maliyeti bakımından rakip Asya ülkelerine kıyasla dezavantajlı konumda olan tekstil ürünleri antidamping uygulamaları gibi ticaret politikası önlemleriyle korunmaktadır. Nitekim, Mayıs 2015 itibarıyla iç piyasayı koruma amacıyla yürürlükte olan 136 antidamping uygulamasından, 43 tanesi tekstil ürünlerini kapsamaktadır.

3.6. Genel Değerlendirme ve Beklentiler

Küresel ölçekte, tekstil sektörü gelişmekte olan ülkelerin baskın olduğu bir görüme sahiptir. 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren Dünya ticaretindeki liberalleşmenin hız kazanması Çin'in Dünya piyasalarındaki etkinliğini tekstil sektörüne yansıtmasına uygun bir zemin sağlamıştır. Dünyada en büyük tekstil üreticisi konumundaki Çin, 2014 yılında toplam ihracatın yaklaşık üçte birlik kısmını gerçekleştirmiştir. Hammaddeye erişim kolaylığı ve ucuz işgücü avantajı ile ön plana çıkan Hindistan ikinci sırada bulunmaktadır. Almanya, ABD ve İtalya gibi gelişmiş ülkeler ise yüksek katma değerli tekstil ürünleri ile Dünya pazarında yer almaktadır.

Çin ve Hindistan'da, tekstil sektörünün önümüzdeki dönemde yavaşlama kaydetmesi öngörülmektedir. Çin Hükümeti tarafından uygulanan yapısal dönüşüm programı kapsamında, tekstil sektörüne verilen teşviklerin azalmasının yanı sıra ülkede yükselen refahın ucuz işgücü maliyeti avantajını azaltması sektördeki aktiviteyi olumsuz yönde etkileyecektir. Hindistan'da ise, tekstil sektörünün hazır giyim sektörünün hızına ayak uyduramaması ve sektöre yapılan yatırımların düşük seviyelerde kalması sonucunda tekstil sektörünün dışa bağımlı hale gelmesi gibi sorunlar bulunmaktadır.

Asya pazarında ucuz işgücü maliyeti avantajını koruyan Bangladeş, Vietnam ve Pakistan'da tekstil üretimi artmaktadır. Devam eden yatırımların da etkisiyle bu ülkeler, orta vadede Çin'in kısıtıldığı tekstil ürünleri üretimini ikame edebilecek bir görünüm sergilemektedir. Öte yandan, Asya menşei ürünler katma değer yaratma konusunda başarılı olamamaktadır.

Türkiye'de tekstil sektörü gerek imalat sanayi içerisinde aldığı yüksek pay gerekse yaratmış olduğu yüksek istihdam ile önemli bir yere sahiptir. Net ihracatçı

konumunda olan tekstil sektörü yüksek katma değerli ürünleri ve küresel ticarete entegrasyon yeteneği ile rekabetçi sektörler arasında yer almaktadır.

Türkiye’de tekstil sektörü, Dünya pazarındaki rekabetçiliğini güçlü altyapısına borçludur. Tüketici taleplerine uygun üretim yapma niteliğine sahip sektör, ürün geliştirme, yenilikçilik ve markalaşma faaliyetleriyle de diğer ülkelerden ayrılmaktadır. Küresel krizle birlikte sektörün başta Avrupa pazarına olmak üzere ihracatı hızlı bir artış eğilimi sergilemiştir. 2014 yılında gerçekleştirilen 12,6 milyar USD’lik ihracatta ilk beş sırada Almanya, İtalya, Rusya, ABD ve İngiltere yer almıştır. Öte yandan, hızlı büyüyen pazarlardan Rusya’ya ihracat son 2 yıllık dönemde ülke ekonomisindeki belirsizlikler ile gerilemektedir. Bu dönemde, ihracatın tutar olarak gerilemesine rağmen pazar payının korunması Türk tekstil ürünlerinin yüksek rekabetçiliğini teyit etmektedir.

2015 yılına kıyasla daha olumlu olmakla birlikte Rusya’da ekonomik aktivitedeki zayıf seyrin 2016 yılında da sürmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, söz konusu durumun sektör üzerindeki aşağı yönlü riskleri artırdığı düşünülmektedir. Ancak, alternatif pazar arayışları ile birlikte olumsuz görünümün kısmen bertaraf edilebileceği sektör temsilcileri tarafından ifade edilmektedir.

2015 başında Türkiye ve İran arasındaki tercihli ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesi ve karayolu taşımacılığındaki sorunların ortadan kalkmasıyla ilk 8 aylık dönemde tekstil ürünleri ihracatı bundan önceki yılın aynı zamanına göre %20’lik artış kaydederek 238 milyon USD’ye ulaşmıştır. Türkiye’nin ihracat performansı açısından, 77 milyonluk nüfusuyla güçlü bir iç pazara sahip olan İran’ın, Rusya gibi iç karışıklıklar yaşayan çevre ülkelerin iç talebindeki düşüşü telafi etmede önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Mazot, gübre ve su gibi artan girdi maliyetlerine rağmen küresel piyasalardaki arz/talep koşulları nedeniyle son yıllarda gerileyen pamuk fiyatları, hızlı bir büyüme potansiyeli olan Türk tekstil sektörünün istikrarına yönelik belirsizlikleri gündeme getirmektedir. Mevcut konjonktürde Türkiye’de pamuk üretimi verilen devlet destekleriyle teşvik edilmektedir.

Türkiye’de sentetik elyaf ve iplik ihracatı son yıllarda artış eğiliminde olmasına karşılık üretim kapasitesi diğer tekstil ülkelerine kıyasla düşük seviyelerde

kalmaktadır. Nitekim AB uygulamalarına paralel olarak bu konuda ülkemizde de sentetik elyaf ve iplik yatırımları devlet tarafından desteklenmemektedir. Önümüzdeki dönemde hammaddeye ulaşım konusunda olası risklerin ortadan kaldırılmasının yanı sıra teknik tekstil ürünlerinin imalatında önem taşıyan bu ürünlerin Türkiye’de yeterli kapasitede üretilmesi gerekmektedir. Sektörün kârlılığı açısından önem teşkil eden pamuk fiyatlarının arz fazlalığı olacağı yönündeki beklentilerle birlikte önümüzdeki dönemde düşük seviyelerdeki seyrini koruyacağı öngörülmektedir. Bu durum sektörün kârlılığını olumlu yönde etkileyecektir. Son 1 yıllık dönemde keskin bir düşüş kaydeden petrol fiyatlarının, önümüzdeki dönemde önemli üreticilerden İran’a yönelik ambargonun kalkmasıyla zayıf görünümünü sürdürmesi ve sentetik ürünleri girdi olarak kullanan tekstil firmalarını olumlu yönde etkileyebileceği tahmin edilmektedir. Fed’in faiz artırımına başlamasının beklendiği önümüzdeki dönemde dolardaki güçlü seyrin süreceği öngörülmektedir. Bu çerçevede, gerek Euro’da gerekse rublede zayıf seyrin devam edeceği ve ihracat pazarlarının yapısı dikkate alındığında söz konusu para birimlerinin dolar karşısındaki değer kaybının sektörün kârlılığını baskılayabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, TL’nin önemli ölçüde değer kaybetmesinin ihracatçı firmalar üzerindeki söz konusu etkiyi bir miktar sınırlandırabileceği tahmin edilmektedir.

3.7. Türk Tekstil Sektörü İçin Yapılabilecekler

Sektörün uluslar arası platformda diğer firmalara karşı gücünü artırması gelişmesi gerekir. Girdi maliyetleri üretim şartları ve değişken değerler koşullarında sektör incelendiğinde ,işçilik maliyetlerinin önemli bir faktör olduğu ve piyasada rekabet edebilirliği etkilemektedir. Bu anlamda sektör, daha ucuz işgücü potansiyelinin var olduğu Anadolu’nun belirli bölgelerinde üretim yapmalıdır. Hammadde anlamında kendi ihtiyaçlarını karşılayan bir ülke olarak , pamuk üretimine ağırlık verilerek kalitenin artırılması çalışmaları yapılmalı , Aile ortaklıkları ile kurulan firmaların sermaye azlığı , etkili kaynak kullanamama, planlama faaliyetlerine önem verilmemesi, daha fazla ürün geliştirilmemesi ,etkili pazarlama ve satış yöntemlerinin kullanılmaması , sektörün üzerinde durması gereken önemli konulardan birkaçıdır.Öncelikle öz sermaye sıkıntısı çeken kurumlar ele alınarak destek olunmalı, uzun vadelerde düşük faizli kredi kullanma imkanları

verilmelidir. Sektörde kullanılan enerji, devlet tarafından karşılanmalı ve diğer ülkelerde uygulanan fiyatlar düzeyine indirilmelidir. İhracatının büyük bir kısmını AB pazarına yapan sektör, pazar değişikliğine gidilerek, ürün gruplarının, Pazar müşteri gruplarını değiştirmelidir. Tüm sektörün pazarlama politikalarını kökten yenileyecek uygulamalar denenmelidir. TOBB. Tekstil Konseyi etkin kararlar ve stratejiler belirlemeli ve uygulamalıdır. (Turquality gibi). Firma stratejisi, yapısı ve rekabet koşulları bağlamında değerlendirildiğinde, sektör öncelikle markalaşmaya önem vermeli ve yatırımlarını bu doğrultuda yapmalıdır. Yeni ürünlerin geliştirilmesi için Arge faaliyetlerine önem verilmelidir. (TGSD, 2008).

Türkiye için örnek olabilecek bir konuda, ortak kararlar alınıp bu doğrultuda çalışmalara önem verilmeli teknolojik gelişmelerin uygulamalar içine sokulması

Devlet elinde bulunan sektörün vergi yükü azaltılmalı, Belirlenen ölçüler doğrultusunda vergi afları ile imalatçılar üzerindeki yükün bir nebze olsun alınması sağlanmalıdır

2015. raporunda da, gösterildiği gibi devlet, Bölgeler belirleyerek, altyapısı olan uzmanlaşmış sanayi bölgeleri kurulmalı, bu bölgelerde arazi verilerek yatırımlar teşvik edilmelidir. Asgari ücret gibi birtakım primlerden muaf olmalı, bölgeye özel asgari ücret uygulanmalı, AB programları ve KOSGEB eğitim kaynakları kullanılmalıdır (Gürlel, 2007).

Sonuç olarak, sanayinin gerçek anlamda sürdürülebilir bir rekabet gücüne sahip olması için maliyet, kalite ve çeşitliliğin etkin şekilde birleştirilmesi ve AB pazarında ahip olduğu payı süreklilikle artırmak için pazarlardaki ürünlerle yükselen bir büyüme eğilimi elde etmesi hedeflenmelidir. Sanayinin yenilikçi ve yaratıcı olması ve bunun için gerekli özveri ve cesareti göstermesi büyük önem taşımaktadır. En öncelikli hedef pazar payındaki riskleri ve yüksek karmarjlı Rusya gibi pazarlar ile istikrarlı ABD. benzer pazarların bir arada olduğu bir portfolyo yaratabilmek olmalıdır. Görülen gelişmiş ülke pazarlarının yüksek korumacı uygulamalar, yüksek kaliteli ürün talebi ve yüksek ürün standardı beklentisi içerisinde olduklarıdır. Ancak bu pazarlar bir defa giriş sağlandığında pazara dayalı işletmelere istikrar ve kurumsallaşmanın kapılarını açmaktadır.

3.8. Küresel Rekabet Baskısı

1980 yılında başlayan ekonomik kriz ile birlikte ülkemizde tekstil sektörü, giderek değişen tekstil ve konfeksiyon imalat sürecinin önemli unsurları olmuştur. Üretim faktörleri büyük oranda arttı. Fakat 1990'lı senelerden sonra 1996 yılında Gümrük Birliği sözleşmesi ile problemleri bür sürece giren sektör 2005 yılında çine uygulanan sınırlamaların kaldırılması ile Tekstil Sanayi, uluslar arası rekabetin içine girmiştir. Çin 'de üretilen ucuz malların ülkemize girmesi ile piyasada alımlarda sıkıntılar yaşanmıştır. Özellikle imalatta kullanılan enerjilerin diğer ülkelerden daha pahalıya mal olması , üreticileri ciddi anlamda sıkıntıya sokmaktadır. Bu konuda üretici firmaların çin ve Hindistan gibi insan haklarının hiçe sayıldığı ve uluslar arası şartlara uymayan fakat imalatın çok daha ucuza yapılabilen ülkelerin aranmasına neden olmuştur. Meydana gelen sanayi göçlerinden sonra fabrikalar kapanınca işsizlik artmıştır. Göç etmeyenler ise sektörden başka alanlara geçerek krizden kurtulmaya çalışmışlardır. Krize sebep olan en önemli etkenlerden biride piyasa taleplerindeki dalgalanmalar ve uygulanan özel politikalara bağlanabilir. Son 3 yılda sektörde yaklaşık 10 bin işletme kapanmıştır. Yalnızca 2008 yılında krizin de etkisiyle tekstil sektöründe işsiz kalanların sayısı kamuoyunda tartışılan tahmini rakamlara göre altmış bin'i geçmektedir. . (TUIK, 2014)

3.9. Uzun Vadeli Sektörel Rekabet Stratejisi

Uzun vadeli bir yol haritası çıkarılmalı ,Hedef alınacak pazarlar ve müşterilerin devamlılığının sağlanması bu konularda düzgün planlamaların yapılarak Pazar sınırları genişletilmelidir. Bu şartlar altında acil eylem planı oluşturulmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.

- a) **Entegrasyonlar** : Topluca hareket etmek birlikten kuvvet doğar felsefesi ile güçsüz olanı kuvvetlendirmek sonuca ulaşmada önemli bir faktördür. Firmaları aynı çatı altında toplayacak etkin yapıların oluşturulması ve kanunlaralada desteklenmesi gerekmektedir. (Güler Aras, 2006)
- b) **Krizi Fırsata Dönüştürmek:** Krizlerin fırsatları yanında getirdiği göz önüne alındığında piyasayı iyi analiz edip değerlendirme yapılmalıdır.

c) **Bilinç Kazandırma ve Bilgilendirme:** Firmaların fizibilite raporlarının iyi hazırlayıp , rakip firmaların çalışma koşulları incelenerek gerekli önlemlerin alınması gerekir.

d) **Yeni Pazarlar Bulma ve Yeni Pazarlama Teknikleri:** Güncel pazarlama etkinlikleri bulunmalı hedef müşteri portföyleri bu faaliyetlere göre seçilmelidir. Bir sistem altında firmaların toplanması ve kontrollerin yapılması elektronik sistemler kullanılarak ticarete birliğin sağlanması hedeflenmelidir.

3.10. Türkiye'nin Dünya Tekstil Ticaretinde İthalatçı olarak konumu

Dünya'da, ithalatçı olarak incelendiğinde dokuma öncesinde , hazırlık aşamasında uygulanan işlemlerde kullanılan kimyasalların büyük bir çoğunluğunun yapıldığı , kumaş olarak incelendiğinde ise ipekli kumaşların , yünülerde ise ince hayvan kıllarından yapılan ürünlerin , sentetik liflerden yapılan maliyeti düşük kumaşların ana başlıkları oluşturduğu görülmektedir. Özellikle hazır giyim sektöründe kullanılan yardımcı malzemelerin hem fiyat , hemde kalite açısından yerli üretimlere göre daha avantajlı bir yere sahiptir.

Tablo 9. Tekstil ve Hammaddelerin İthal Edildiği Ülkeler

TÜRKİYE'NİN EN FAZLA TEKSTİL VE HAMMADDELERİ İTHALATI YAPTIĞI ÜLKELER				
- \$ SIRALI / İLK 20 ÜLKE -				
<i>Birim : ABD \$</i>				
ÜLKELER	2014	2015	DEĞİŞİM %	TOPLAMDA
	YILLIK	YILLIK		PAY %
ÇİN	1.903.931.777	1.561.561.878	-18	19
ENDONEZYA	752.367.098	699.050.423	-7	8
HİNDİSTAN	849.711.614	684.952.857	-19	8
A.B.D.	993.848.132	619.700.642	-38	7
İTALYA	559.543.963	459.896.341	-18	6
TÜRKMENİSTAN	454.312.655	430.663.695	-5	5
ALMANYA	445.318.518	387.680.570	-13	5
MISIR	292.821.060	324.289.493	11	4
GÜNEY KORE	306.213.498	292.103.736	-5	4
VİETNAM	343.802.277	256.118.262	-26	3
BANGLADEŞ	228.141.253	213.325.608	-6	3
YUNANİSTAN	208.940.246	199.330.887	-5	2
TAYLAND	186.427.430	194.811.935	4	2
MALEZYA	208.787.150	179.697.464	-14	2
PAKİSTAN	208.150.864	145.766.383	-30	2
TAYVAN	132.118.913	131.850.169	0	2
AVUSTURYA	138.770.666	125.468.446	-10	2
BREZİLYA	68.030.954	118.928.984	75	1
İSPANYA	117.149.894	96.445.637	-18	1
İNGİLTERE	104.166.651	76.566.344	-26	1
İLK 20 ÜLKE TOPLAMI	8.502.554.613	7.198.209.754	-15	87
TÜRKİYE TEKSTİL VE HAMMADDELERİ İTHALATI	9.712.850.457	8.270.402.329	-15	100
İLK 20 ÜLKENİN TOPLAMDA PAYI %	88	87		

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi.

Tablo 10. Tekstil Ürünleri İthalatında Pazar Payları

En çok ihracat ve ithalat yapılan 20 fasıl içinde tekstil ve hazır giyim fasılları, 2015 - 2016		(Bin \$)		
Sıra	Fasıllar	Ocak		Değişim (%)
		2015	2016	
	İhracat			
	Toplam	12 302 384	9 596 764	-22,0
3	61 Örne giyim eşyası ve aksesuarı	722 352	677 889	-6,2
5	62 Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	491 798	495 753	0,8
16	63 Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	155 522	150 719	-3,1
18	57 Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	143 692	129 969	-9,6
19	52 Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	137 528	128 041	-6,9
20	54 Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	134 555	125 324	-6,9
	61+62+63+57+52+54 Fasıllar Toplamı	1 785 447	1 707 696	-4,4%
	İthalat			
	Toplam	16 645 661	13 358 332	-19,7
14	52 Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	187 958	189 527	0,8
17	54 Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	190 654	175 553	-7,9
19	55 Sentetik ve suni devamsız lifler	156 342	144 398	-7,6
	52+54+55 Fasıllar Toplamı	534 954	509 478	-4,8%

Kaynak : Türk Dış Ticaret İstatistikleri, Ocak, 2016.

Veriler incelendiğinde , % 80'i sentetik liflerden ve pamuk elyafından üretilen dokuma kumaş ithalatı olarak görülmüştür.

4. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE KURTARILABİLİR ALANLAR

4.1. Tekstil Sektöründeki Tehlikeler İçin Çözüm Önerileri

Türk tekstil sektörünün, Dünya rekabet şartlarına hazırlanması , tekstil sektörünün sadece geleceği açısından değil, toplam ihracatın artışı konusunda da oldukça önemlidir. Rekabet şartlarından en önemlilerinden biri edebilirliğinin temel unsurlarından biri, vizyoner olmaktır. Bu amaçla ekonomide ciddi bir alana sahip olan tekstilde olacak yenilikleri ve teknolojileri yakalamak ve politikalarımızın içine taşımak gerekmektedir. Bu konuda yapılabilecek ana prensipler aşağıda özetlenmiştir.

- a) Alanın en büyük problemlerinden biri olan Gayri resmi çalıştırılan kişilerin denetim altına alınması sağlanmalıdır. Gümrüklerde ithal ürünlere karşı yapılan denetimlerin yeterli düzeyde olmamasından dolayı sektörde haksız rekabetlere neden olmaktadır. (İTKİB, 2014).
- b) Yurtdışından, gelen kalitesiz ve ucuz ürünlerin denetimlerinin yapılarak kalitesiz ürünlerin önüne geçilmelidir.
- c) Serbest bölgelerdeki uygulamaların belli standartlara bağlanarak bölgeden giriş yapan malların yine aynı bölgeden çıkışının yaptırılarak denetimlerin verimliliği açısından önem arz etmektedir.
- d) Sanayide kullanılan Enerji kaynaklarının masraflarının azaltılarak Devletin fiyat indirimine gitmesi gerekmektedir.
- e) Devlet Eliyle firmalara yapılan yardımların parasal değil , sigorta , vergi , işçilik ücretleri kalemlerinden yapılması sağlanmalıdır.
- f) Üretici firmalara , üretim rakamları oranında teşvikler verilmeli ve standartlara bağlanmalıdır.
- g) Üniversite-Sanayiişbirliklerigeliştirilmeli,Araştırma-Geliştirme faaliyetlerihızlandırılmalıdır.
- h) Tasarımvemodakonusundakapasitegeliştirilmelivekatmadegeriolanürünlerle pazarlardaki boşluklar hedeflenmelidir.
- i) İşletmelerdiğerülkelerdeki rakipleri ile kendiperformanslarını kıyaslayabilmeki içinbirsistemgeliştirmelidir.Kotarejimininzorluklarındanbiribirçoküreticininra

kipleriyle kendinikiyaslamaimkânıbulamamasıdır.Birçok şirket, özellikle de gelişen ülkelerdeki KOBİ'ler, kotasız bir platformda başarılı bir performans gösteripgösteremeyeceğininibilememektedir.

- j) E-uygulamalar aracılığıyla, sadece online satış yapmakla kalmayıp, tedarik zincirinin herhangi bir aşamasında bilgi alışverişinde bulunulabilir.E-uygulamaların etkin ve bilinçli kullanımı sayesinde esneklik ve zamana kazanılır, günün gereklere uyum sağlanır ve rekabet gücü artırılmış olur.
- k) Geniş bir tedarik kaynağı tabanı yaratılmalıdır.Böylesine geniş bir ağ esneklik kazandıracak ve esneklik rekabet ortamında büyük kolaylık getirecektir.Hükümetler bu konuda bölgesel ticari girişimleri desteklemelidir.
- l) Sektörün her alanında (Üretim, İstihdam, İhracat, Kapasite vs.) Merkezi Veri Bankası oluşturulmalıdır.
- m) İşletmelerde Profesyonel Yönetim tarzları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
- n) Ulusal ve Uluslararası krizlere karşı Hükümet-İşveren-Sendika katılımlı "Kriz Yönetim Politikaları" geliştirilmelidir.
- o) Türk tekstil sektörü için asıl temel stratejinin sahip olduğu pazarları korumak ve geliştirmek olduğu tartışma adısıdır. Bu bağlamda, özellikle AB tekstil politikalarının belirlenmesinde, Türkiye'nin etkin olmanından dolayı veda rekabütünü yolları kullanması gerekmektedir.
- p) Türkiye'nin AB. Müzakerelerinin tam orta yerine AB. Tekstil ve konfeksiyon politikalarını oturtması ve bu politikaların Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda belirlenmesini teminini, diğer müzakerelerininde temel belirleyicisi olarak ortaya koyması çok önemlidir.
- q) ABD pazarında Türkiye için çok önemlidir.ABD'nin Çin tekstiline karşı düzenleyici ve sınır layıcı kararları desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.
- r) AB, ABD. gibi gelişmiş ülkelerin tedarik kaynaklarını düşük maliyetli Asya ülkelerine kaydırmaya başladıkları hususundaki kate olarak, bu ülkeler ile işbirliğine gidilmelidir.
- s) Eximbank kaynaklarının özel bankalarak kullanılmaması finansman maliyetini artırmaktadır. Artan maliyetler nedeniyle girişimlerin gücü diğer ülkelere oranla azalmıştır. Tekstil' de, yansayanı arasında işbirliği sağlanmalıdır.

Türkiye’de sektörün yapısının geçici olarak koruyabilir ama gerçekçi ve uzunvadelibirçıkışyolunun bulunması mutlak gereklidir. Bundansonrakidönemdeaçıkça görülyorkiÇin,HindistanvePakistangibiülkelerin sırttanımazvehattahaksızrekabetiylekarşıkarşıyakalınacaktır. Bununensektörünkiminlerekabeteceğinekararvermesi gerekmektedir. UcuzvefasonüretımyaparakÇinilemi,yoksateknolojiedayalı,kaliteli,çokfonksiyonluürünlerüreterekİtalyailemirekabetecek?BuseçeneklerdenhangisininseçileceğiTürkiye’detekstilsektörününuzunvadelikaderinibelirleyecektir(TUIK, 2014).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tekstil sektöründe hammadde ve teknik tekstil ürünleri üretimi yeterli miktarda gerçekleştirilememekte ve bu alanlarda dış alım yoluna gidilmektedir. Ülkemizdeki girişimcilerin kendilerini yenileme , gelişen teknolojileri takip edememe dış pazarlarda doğru tanıtım ve pazarlama kanallarına sahip olmamaları , yeni pazarlarda girememize neden olmaktadır..Bu anlamda markalaşma çalışmaları ve dağıtım kanallarından olan mağazacılık konusunda desteğe ihtiyaç vardır.. Banka faizlerinin yüksek olması , finansman sıkıntısı çeken girişimciler için önemli bir faktör olup , üretim maliyetlerinin artmasında direkt etkili olmaktadır. Bunun sonucu, sektörde özsermaye yitiren işletmeler,iş kollarını değiştirmek zorunda kalmışlardır. Pamukta,desteğin az olması nedeniyle üretim azalmıştır. Kontaminasyon,ölü elyaf ve leps sorunlarının yanı sıra pamugun ipliğe dönüşmesindeki yanlışlar,maliyeti arttırmıştır.Mevcut sorunların çözülüp sektördeki üstünlüklerin Dünya'daki gelişmeler paralelinde kullanılması ileTürkiye,bu sektörde varlığını sürdürebilecektir. Tekstil sektörü temsilcileri, Avrupa pazarında oluşan hareketlenmenin , yükselen pamuk fiyatları nedeniyle sektörde önde olan ülkelerin siparişleri oluşturmada yaşadığı sıkıntılardır. Bu ülkeler artanpamuk fiyatlarını, mevcut ürüne hemen yansıtırken, uzun vadede pamuk sözleşmeleri imzalayan Türk firmalarının , ürün maliyetlerine dereceli arttırır. Sonrasında Uzakdoğu'ya giden siparişlerin , ülkemize geri gelmeye başladığı zamanda olan kıpırdanma fason imalat yapan üreticilere fayda sağlamıştır.Özellikle, A.B pazarında gelişmiş , yenilili ürünler bilgi ve teknolojilerini , hizmet kalitesi ile birlikte sunanların ihracat rakamlarının yükselmesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

Tekstilsektörü, Türkiye ekonomisinde gerek ihracat potansiyeli gerek üretim değerleri ve işsizlik konusunda üstlendiği misyonla önemli bir yere sahiptir. Ülkemiz coğrafi konumumuz , işçilik kaliteleri ,ucuz ve kaliteli hammadde temini ve pazarlama stratejileri göz önüne alındığında , sanayideki önde ülkelere rekabet edecek düzeye gelecektir. Maliyetleri artıran faaliyetlerin incelenerek bu konudaki önlemlerin alınması gerekmektedir.Öncelikle teknolojinin yenilik getiren tasarımlarına ve eğitimde verilen alanla ilgili bilgilerin geliştirilmesi sektörle uyumunun sağlanması ,ülkenin bütün sektörlerinde Ar-Ge çalışmalarını destekleyici

çalışmalara öncelik verilerek sektörün genel perspektifine ışık tutacaktır. İthal getirilen sektörün birçok alanında kullanılan tekstil makineleri ve donanımlarının yurt içinde imal edilmenin sağlanmasıdır.

Türk tekstil sektörünün pazarlama stratejisi , lojistik uygulamalarının geliştirilmesi , sonmoda ve markalara yönelmesi gerekir. Orta vadelerde özel tasarım ürünler , kaliteli pazarlama ve verimlilik faaliyetlerinin artırılmasına , elit gruplara hitap eden moda ve tarz ürünlerin imalatına ,Sonraki zamanlarda teknik tekstil ürünlerinin geliştirilmesi yönündeki araştırmalara önem verilerek çevreye duyarlı ve koruyan tedbirler alınmalıdır.

2023 yılında dünya ticaretinin tekstil sektörü için 1,4 trilyon dolara ulaşacağı öngörülmektedir.Sektörlerdeki yerimizin ticaret payımızın korunabilmesi için 2023 yılında tekstilde onsekiz milyar dolar, hazır giyimde yirmiüç milyar dolar ihracata ulaşması gereklidir.Ülkemizin 2023. yılı için 500 milyar dolarlık ihracat rakamları doğrultusunda sektörde 100 milyar dolar ihracat öngörülmektedir. Yapılan faaliyetlerin yoğun bir şekilde devam etmesi , devletin özel sektör teşviklerini artırması ve ortak projelerle işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aras, Güler. «Avrupa Birliği ve Dünya Piyasalarında Türk Tekstil Sektörünün Rekabet Yeteneği» Finansal Açıdan Bir Yaklaşım, İstanbul: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Yayınları, 2006.
- Aytaç, Çetin.« El Dokumacılığı» *Devlet Kitapları*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi. MEB Yayınları, 1997
- Burhan Bahriyeli, Başak Badur Özkendirici «Kumaş Yapı Bilgisi Ders Notları» *Kitap*, İstanbul: 2009, 9.
- Büken, Oyman, Naile Rengin «Ulaşılan Yayınlarda ve Bazı Müzelerimizde Bulunan Anadolu Kökenli Arkeolojik Tekstiler M.Ö.8000 sonu. Teknik Çözümlemeleri ve Konservasyonu» Yayınlanmamış Sanat'a Yeterlilik Tezi. Dokuz Eylül Üni.Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Bilim Dalı, İzmir: 1999, 27, 30, 299.
- BSTB. «Türkiye Sanayi Sektörleri Yılı Değerlendirmesi» Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012.
- BSTB. «Tekstil Sektörleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı» Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2015.
- Çetindamar, Dilek, Çatay ve Basmacı, Serdar. «Performance Measurement in Supply Chain Collaboration: A Case Study In The Turkish Textile Industry» 10th International Schumpeter Society Conference Proceedings, 2004.
- DPT, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı 9. Kalkınma Planı, Tekstil, Deri ve Giyim Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014.
- Dünya Bankası, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, <http://www.tekstilisveren.org> (21.01.2016 tarihinde erişilmiştir)
- El Tipi Dokuma Tezgahı, <http://www.Büken>, 1999. (29.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

Ercan,Erdem. «Changing World Trade Conditions Force the Turkish Textile and Apparel Industry to Create New Strategies» Journal of Textile and Apparel, Technology and Management, İktisadi Sektörler Koordinasyon Genel Müdürlüğü, 2007.

Emek,A. «Teknik Tekstiller Dünya Pazarı Türkiye'nin Üretim ve İhracat İmkânları» Ankara: AGM Sanayi Dairesi Yayınları, 2004, 9.

Fason Üreticiler, <http://www.kentiyasam.com> (31.03.2016 tarihinde erişilmiştir)

Fayat, Şeref. « 2. Dönem Faaliyet Raporu». Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, Haziran İstanbul: Olağan Genel Kurul Yayınları. 2015. 20.

<http://www.afaiplik.com> (28.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.alasayvan.net> (09.03.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.istekobi.com.tr/sektorler/tekstil> (01.03.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.kulturturizmi.com> (19.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.wordpress.com> (24.01.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.tekstildershanesi.com.tr/makaleler> (08.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.tekstilsayfasi.com> (14.01.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.wikipedia.org> (11.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.teknotex.com> (29.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

İAOSB, Tekstil Ürünleri İmalatı ve Giyim Eşyalarının İmalatı, Proje ve İş Geliştirme Birimi İAOSB *Haber Dergisi*, 2014.

İnalçık Halil, Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar. İş Bankası Yayınları.

İran Düğümü, <http://www.wikipedia.org> (31.03.2016 tarihinde erişilmiştir).

İTKİB, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri, Yıllık Raporlar ve İstatistiksel Veriler, 2014.

<http://www.itkib.gov.tr> (21.01.2016 tarihinde erişilmiştir).

İTKİB «Yeni Rekabet Ortamında Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü» 2015.
www.itkib.gov.tr (02.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

ITMA, Barcelona Fuarı Türk Tekstil Makineleri Tanıtımı Uluslararası Sektörel Fuarlar 2015. www.fuartaip.com(22.01.2016 tarihinde erişilmiştir).

Küçükçalık, Yaşar. Ev Tekstili Sanayicileri ve İşadamları Derneği, *Makale*, 2015.

McKinsey. «McKinsey Global Institute, Turkey: Making the productivity and growth Breakthrough Apparel, 2003» Aktaran ÖNGÜT. E., Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu, Yayımlanmış Uzmanlık Tezi İktisadi Sektörler Koordinasyon Genel Müdürlüğü, İstanbul: 2003.

MEB «Tekstil Bilgisi» Devlet *Kitapları*, İstanbul, 2004.

MEB «Tekstil Bilgisi» Devlet *Kitapları*, İstanbul, 2009.

MEB «Tekstil Bilgisi» Devlet *Kitapları*, İstanbul, 2012.

MEB «Tekstil Bilgisi» Devlet *Kitapları*, İstanbul, 2013.

Quataert, Donald “Ottoman Manufacturing in the Age of the Industrial Revolution “Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü”, 1993 Cambridge University Press.

Özdemir, Hakan. «Dokuma Makinelerinde En Son Teknolojik Gelişmeler» Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümü, *Makale*, 2015.

Pertez, Doğuş .2011. Kültür Sanat Yayınları,
<http://www.tekstiltarihi.com>(12.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

Tan, Barış. «Overview of the Turkish Textile and Apparel Industry» 2001, 142.

- Tarakçıoğlu, Işık. «AvrupaBirliği Türk Tekstil ve KonfeksiyonSanayisini Harcıyor mu» Tekstil IşverenDergisi, Sayı 287, Kasım, 2003.
- Tarakçıoğlu, Işık. «TekstilSanayi GelecekteNerede Üretilecek» TUBİTAK Tekstil Araştırma Merkezi, 2004.
- Tarakçıoğlu, Işık. «TeknikTekstiller» TÜBİTAKTAM. Web Yayınları, Eylül, 2005.
- TBMM. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Tekstil Alt Komisyonu Raporu, 2014.
- TCBM. «İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı» Temmuz T.C.Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012. Sanayi Bakanlığı, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Tekstil ve HazırGiyim Sektörü Raporu 2012 ve 2013, 2014.
- TCMB. « 2005Sonrası DünyaTekstil Sektörü» TC. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Raporu, Aralık, 2015.
- TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Tekstil Sektörü Raporu, 2015.
- TCKB, «Tekstil Sektörünün Sorunları» Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Araştırma Raporu, 2015.
- TEK. «Kumaş Çeşitleri» Tekstil El Kitabı, 2014.
- TETSİAD. «Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi İçin Sürdürülebilir Gelişme» MFA ve ATC Araştırma Raporu, 2014.
- TEZ ZEKİ , Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi, Doruk Yayınları, Mayıs 2009
- TGSD. TekstilSektörüSorunveÇözümÖnerileri, Mart, 2008.
<http://www.hakis.org.tr/raporlar/ozipliktekstilraporu>(15.01.2016 tarihinde erişilmiştir).
- TGSD, TürkiyeGiyim SanayicileriDerneği YıllıkRaporlar İstatiksel Veriler, 2014.
<http://www.tgsd.org.tr>(17.01.2016 tarihinde erişilmiştir).
- TUBİTAK. « Tekstilde Son Gelişmeler» 2015.www.tubitak.gov.tr (19.01.2016 tarihinde erişilmiştir).

TÜİK. «Turkish Textile and Apparel Sector»DışTicaret Veri Tabanı Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Raporu, 2014.

TÜİK, 2014. Dış Ticaret Veri Tabanı

TÜİK. İAB Hesaplamaları, 2015, 19.<http://www.deik.org.tr> (02.01.2016 tarihinde erişilmiştir).

UNCTAD. «Küresel RekabetBaskısı Altında Tekstilve Hazır Giyim Sektörünün DönüşümStratejileri ve Yeni Yol Haritası» United Nations Conference on Trade and Development, İstanbul: 2015.

Wölfl, Joseph, Pilat, «Measuringthe Interaction BetweenManufacturing and Services, OECD STI Working Paper, 2005'den aktaran ÖNGÜT. E., Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu, Yayımlanmış Uzmanlık Tezi, İktisadi Sektörler Koordinasyon Genel Müdürlüğü, DPT, 2007.

Yenal, Can. «Akıl Dokulu Kumaşlar» Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat, 2004, 64.

ÖZGEÇMİŞ

21 Şubat 1974 tarihinde, İstanbul İlinin Fatih ilçesinde doğdum. İlk , Orta Öğrenimimi yine aynı ilçede tamamladıktan sonra Liseyi İstanbul Tekstil Meslek Lisesinin Dokuma Bölümünden 1991 yılında Mezun oldum.1992 Yılında Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Tekstil Öğretmenliği Bölümüne kayıt oldum.Bu Bölümden 1996 yılında mezun olduktan sonra 1996 yılı Temmuz ayında Özel Sektörde, Mithat Giyim San. ve Tic. A.Ş ‘de Planlama ve Satınalma uzmanı olarak çalıştım. 1999 Yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Beyoğlu Ayşe Ege Anadolu Kız Meslek Lisesinde Teknik Öğretmen olarak göreve başladım.Aynı yıl tam zamanlı, görevlendirme olarak Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde Öğretmen olarak çalıştım.2007 yılında Levent Kız Teknik ve Meslek Lisesinde, Giyim Üretim Teknolojisi Bölümü’nde, bölüm şefi olarak görev yaptım.2012 Yılı Haziran ayından itibaren şu an görev yaptığım Şişli Mesleki Eğitim Merkezi’nde Müdürbaşyardımcısı olarak görevimi sürdürmekteyim.2014 yılı Şubat ayında Beykent Üniversitesi, Tekstil Tasarımı Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

Özel İlgi alanlarım, Avrupa Birliği Mesleki Eğitim ve Okul Ortaklığı Projeleri, KOSGEB Destekli Cezaevleri Projelerinde aktif rol almak, Mesleki Yeterliliğe dayalı Firma Eğitimleri ve Sertifika İşlemleri.

Yabancı Dilim İngilizce olup, evli ve iki çocuk annesiyim.

Meral BENLİ